

НАУКОВО-ДОСЛІДЧЕ ТОВАРИСТВО
УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

„БІБЛІОТЕКА
ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ
І МОНОГРАФІЙ”

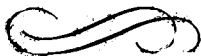
Проф. Д-р ІВАН ОГІЄНКО

СЛОВНИК

СЛІВ,

у літературній мові не вживаних

diasporiana.org.ua

НЬЮ-ІОРК
1973

RESEARCH SOCIETY FOR UKRAINIAN TERMINOLOGY

**THE LIBRARY OF UKRAINIAN
DICTIONARIES AND MONOGRAPHS**

DICTIONARY

OF WORDS NOT USED IN LITERATURE

Copyright© 1973

Library of Congress Catalog No. 73-81191

RESEARCH SOCIETY FOR UKRAINIAN TERMINOLOGY
2 East 79th Street

New York, N.Y. 10012

ВСТУПНЕ СЛОВО

Науково-Дослідче Товариство Української Термінології (НДТУТ) гуртує українських професіоналів з метою:

а) досліджувати, вивчати й доповнювати українську термінологію згідно з вимогами часу; б) скласти й видавати термінологічні словники: англо-українські й українсько-англійські; в) видавати наукові праці, що стосуються української мови й термінології; г) підтримувати працю й нав'язувати співпрацю з іншими науковцями й установами, що займаються справами української термінології; г) ширити зацікавлення українською мовою й термінологією між чужинцями шляхом розповсюдження своїх видань й улаштування наукових конференцій; д) закласти відповідну бібліотеку й архів з ділянки української термінології й словників.

НДТУТ продовжує практично здійснювати свій план праці видаванням „Інформаційного Листка” НДТУТ, що інформує українське громадянство про діяльність НДТУТ, приготуванням до друку збірника статей п. н.: „Українська мова й термінологія” й випуском „Словника слів, у літературній мові не вживаних” — проф. д-ра Івана Огієнка.

При цій нагоді дякуємо всім особам, що своєю працею й пожертвами підтримали НДТУТ і спричинилися до появи цього „СЛОВНИКА”.

Нью-Йорк, Н.-И.
9-го квітня 1973 р.

Кость Церкевич,
Голова
Науково-Дослідчого Товариства
Української Термінології.

*

* *

На Україні довгий час точилася боротьба навколо питання одна чи дві літературні мови — Наддніпрянська чи Галицька. Одні вчені вимагали, щоб в основу літературної мови покласти східньоукраїнські говори. Мовляв, цією мовою писали Т. Шевченко, Л. Українка, М. Коцюбинський та ін. Інші вчені, особливо в Галичині, домагалися покласти в основу літературної мови галицькі говори. Деякі вчені наполягали на творенні двох літературних мов. Натомість в Галичині оборонцем однієї літературної мови був І. Франко, який закликав галицьку інтелігенцію орієнтуватися на схід, на мову Т. Шевченка, Л. Українки, М. Коцюбинського та ін.

З українських наддніпрянських учених проф. д-р І. Огієнко стояв на твердій позиції творення однієї літературної мови, зв'язуючи це з ідеєю соборности.

Він визначився особливо плідністю як в галузі науки, так і в галузі практичного застосування літературної мови. Ще в 1934 р. проф. д-р І. Огієнко склав спеціальний „Словник слів, у літературній мові не вживаних”, виданий заходами В-ва оо. Василян у Львові.

Перевидання цього словника конче потрібне не тільки для українців на батьківщині, що провадять боротьбу з русифікацією, але й для тих, що перебувають за межами України.

Словник проф. д-ра І. Огієнка становить велике надбання, допомагаючи нам шукати правильні шляхи, якими мають іти працівники пера — вчені, редактори, журналісти та ін. Словник складений з дуже влучним поясненням.

Ми вітаємо перевидання цього словника, який послужить знаряддям об'єднання всіх українців в одну велику національну родину з однією соборною українською літературною мовою.

П. Ковалів

ЗМІСТ:

Передмова	
I. Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних	7—121
II. Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської	122—147
Вступ	122—123
I. Літературна мова в Галичині і в Сх. Україні	123—127
II. Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської	128—147
1. Фонетика	128
2. Морфологія	132
3. Складня	142
III. Апостроф	147—154
1. Правила вживати апострофа	147
2. Словничок слів із апострофом	150

---

*Каменярам соборної літератур-
ної мови — усім Працівникам україн-
ського слова щиро присвячує скромну
працю свою*

АВТОР.

ПЕРЕДМОВА.

Українська літературна мова з часу Революції 1917-го року надзвичайно зросла. Найрізніші пекучі реальні потреби державного й культурного життя вимагали від неї негайного поповнення, головно термінами зо всяких ділянок практичного життя й науки, а це допровадило до сильного розросту нашої мови. За цей же час, за вимогами школи, преси й працівників слова, повстав незваний до того сильний процес у нашій мові, — процес стабілізації (уодностайнення) її. Земля, де живе наш нарід, дуже велика, тим то й говірок у нашій мові надзвичайно багато, і то таких, що вони часом сильно різняться поміж собою, як, напр., говірки східні й західні. У нас віддавна повелося, що кожний працівник слова писав мовою „свого села“, так само „своєю“ мовою різні редактори почали видавати свої видання. Виходили книжки й видання, писані найрізнішими правописами з дуже сильним говірковим зафарбуванням мови. Цей мовний хаос скоро наочно всіх переконав у конечній потребі уодностайнення і літературної мови й вимови, і нашого правопису.

За останні 15 літ життя української мови

процес її стабілізації пішов дуже далеко. За основу нашої літературної мови остаточно стала мова східноукраїнська, головню — київо-полтавська, цебто мова Котляревського, Основ'яненка, Шевченка, М. Вовчка, Куліша, Старицького, Грінченка й ін. І ця східноукраїнська літературна мова потроху став тепер соборною літературною мовою, цебто мовою всеукраїнською, мовою всіх галузок українського народу, де б він не пробував.

Основою словника всеукраїнської літературної мови так само став словник східноукраїнський, але з багатьма додатками з інших місцевостей. Стабілізація літературної мови — це в нас розуміння дуже широке, бо ще занадто сильні живі місцеві впливи. Ніхто не в'яже вільного розвою літературної мови, але одне домагання стало в нас загальним: не вживати в літературній мові таких місцевих форм і слів, що їх не розуміла б більшість читацької маси.

Кожна літературна мова мусить мати повну волю для свого всебічного розвитку, з тим і розвитку словникового. Але український нарід ще не виробив собі усталеної всеукраїнської літературної мови, — в нашій мові повно подвійних та потрійних форм, по дві-три, а то й більше слів для того самісінького розуміння. Це все шкодить повстанню в нас однієї соборної літературної мови. Коли ж ми таку мову виробимо, коли всі українці бодай писатимуть однією спільною

літературною мовою, тоді і в нас почнеться сильніший процес збагачування нашої всеукраїнської літературної мови.

Визнаючи велику вагу широкознаного рідномовного гасла: для одного народу — одна літературна мова й допомагаючи процесові так нам потрібного устійнення нашої літературної мови, й видаю оцього Словника. Вношу до нього найперше місцеві слова й форми, в літературній мові не вживані або рідко вживані, щєбто такі, що їх не розуміє східньоукраїнський читацький загал; крім щєго, подаю в нїм і слова, що повстали в нас із чужого впливу, головню російського та польського; подаю тут також тепер уже мало відомі наші архаїзми, правильніше — завмерлі слова, так само вже незрозумілі більшості нашого народу; і нарешті вношу до свого Словника трохи слів взагалі „трудних“ своїми формами для працівників слова й широкого громадянства. Усі ці слова подано в Словнику в дужках ( ), щєбто, усе те, що в Словнику в дужках, не ввійшло до літературної нашої мови, а тому треба здержуватися від його вживання. Замість слова „дужки“ читайте: „а не“, напр.: „випáдок (случай)“ читати: випáдок, а не случай. Іншими словами, — усе те, що в дужках, не буде легкозрозуміле для більшости українських широких мас. З другого боку, — для дослідника української живої мови слова в дужках — дуже часто матеріял надзвичайно цікавий і цінний.

На вимову слів звернув я пильну увагу, а тому на словах скрізь зазначаю загально-прийнятий літературний наголос; сподіваюся, що вже цим Словник стане в добрій пригоді не тільки учням і учителям у школі, але й усім тим, хто мусить прилюдно говорити: артистам, адвокатам, духовенству і ін.

Прийняті скорочення такі: *а* — архаїчне, завмерле слово, *п* — слово з польського впливу, *рс* — слово з російського впливу, *р* — рідковживане слово, *ч* — частіше вживане слово; роди: *ж. р.* — жіночий, *н. р.* — ніякий, *ч. р.* — чоловічий рід; *мн.* — множина, *прсл* — прислівник, *Н³* назовний, *Г³* родовий, *Д³* давальний, *В³* кличний, *Л³* місцевий, *І³* орудний множини. Цифри по словах указують на §§ першої частини „Рідного Писання“ (Український правопис і основи літературної мови, 1933 р.), де подано вияснення, чому треба писати саме так, а не йнакше.

Порядок української азбуки такий: а б в г г д е є ж з и і ї й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ю я ь.

Склав я свого Словника для людей доброї волі, — для всіх тих, що щиро й відкрито визнають конечну потребу однієї соборної літературної мови для цілого українського Народу. Тому й присвячую його найперше каменярам соборної літературної мови — усім Працівникам українського слова, міцно сподіваючись від них і щирого прийняття цієї праці, і спокійного вияснення її недостач.

Автор.

А

- а** протиставний сполучник, а не еднальний: брат і (а а) сестра 251.
- абётка** і **áзбука**; розкласти за **áзбукою** (по **áзбуці**).
- аби** — це „тільки б“: аби сила, праця буде; просив, щоб (аби а) прийшов.
- абіякий, усякий** (любий *рс*).
- авáнс** (аванз) 265.
- авансувати** (-нзув-) 265.
- авантюра**, -түрний, -түрник, -түрниця, -түрницький і **авантюра**, -тюрний, **авантюрист**, -тюрістка, **авантюрицький** 283.
- Áвгіюві стáйні**. [278. 284.
- авдієнція** (авдієнція) 274.
- аврео́ля** (ореол).
- австріяк** (австрієць).
- áвто**, **áвта**, мн. **áвта**, **авт** і **áвтів** 294.
- автомобільний** і **автомобільовий** 138 [282].
- áвтор**, мн. **áвторі** і -рі 68².
- агє́нція** (аєнція).
- агіта́ція** за кого - що (за ким-чим). [ким-чим].
- агітувати** за кого-що (за áгрус, -су і áгрест, -ту).
- адреса** ж. р. (адрес); **закид** на адресу (під адресою, по адресі).
- (Адріян) Андріян**. (море. **Адріятицьке** (*рс*-тичеське) аж доки, аж поки (*р* аж, *р* поки не).
- азійський** і **азіятський**.
- áйстра** (астра).
- академік** — член Академії Наук (студент).
- аквареля** ж. р. (акварель).
- акваріум** ч. (н.) р. 290.
- акомпаньювати** 268. 285.
- аксіо́ма** ж. р. (аксіом) 284.
- акт**, мн. **áкти** (акта) 292.
- акто́р** і **акте́р**, **акто́рка** і **акте́рка**, **акто́рський** і **акте́рський** 282. [282.
- акціо́нер** (-нар), -не́рський
- але́** (але, но), **але́** (але проте), **проте** (але проте).
- (Александр а) Олександр**.
- аліза́рян** ч. р. (-рина).
- алфа́вит** і **альфа́бет** 275.
- а́льков** і **а́лькова**.
- Альпи**, **Альп** і **Альпів**.
- Амвро́сій** (Амвро́зій) 265.
- анаба́зис** ч. (ж.) р. 291.
- анабіо́за** ж. р. (анабіоз).
- анагра́ма** ж. р. (анаграм).
- ана́ліза** ж. р. (аналіз).
- ана́лізувати** 285.
- Ана́нів**, з **Ана́ньєва** 16.
- Анаста́сій** (Анаста́зія) 265.

Що в дужках ( ), того не вживайте!

- Анастасія (Анастасія) 265.
 а́нгол і я́нгол, *p* а́нгол; а́н-
 гельський і я́нгольський.
 а́нглець (англичанин).
 Анд́рій (*a* Андрей) 17.
 А́ндрі́я (Адріян).
 анекдо́та (*p* анекдот).
 анілі́на (анілін).
 аноні́мний (анонімовий)
 антаго́ніст ч. р.
 антрепене́р 282.
 антикв́ар, антиквára 68².
 А́нтіа (*a* Антон) 17.
 анулюва́ти (-ліру-) 285.
 апелюва́ти (-ліру-) 285.
 Апенні́ни, Апеннін 123.
 апокалі́псис (*p* -пса) 291.
 апо́тео́за (апо́теоз).
 апте́ка (аптика) 275.
 апте́кар (аптикар), -ря 68¹.
 апте́карський (-ка́рський).
 ара́б — мешканець Ара-
 бі́ї, ара́п — негр.
 аргу́менти (-нта) всі 292.
 арéшт (арест) 263.
 аркуше́вий (-шовий) 138.
 артезі́янський і -зі́йський.
 Артéмівське (*рс*-ськ) 144.
 артеріосклеро́за (-роз).
 арти́ст (артиста).
 арти́ль, арти́лі, арти́лю 22.
 а́рфа, *p* га́рфа 270.
 архáнгел і архáнгол.
 архимандрі́т (-та) 274.
 архі́в (архіва) 274.
 архіва́р, архіва́ра 68².
 арші́н, G³ арші́нів, *a* по-
 числівниках арші́н 79.
 Астрахань, -хані ж. р.
 ата́ка (атак).
 (атаман) отáман. [нас 265.
 (Атамазі́й) Афанасі́й, Опа-
 Атéни, *v* Атéн 123. 262.
 274. 275. [океа́н.
 Атланті́йський (-тичний)
 а́тлас, -су — мапи; атла́с,
 з атла́су — матерія.
 афе́кти всі (афекта) 292.
 афі́ша (афіш).
 Афóн 261, Афóнський.
 Ахі́ллес або Ахі́лл, Ахі́л-
 лésів або Ахі́ллів.

Б

- б пишемо окремо, по го-
 лосних: говори́ла б 254;
 див. би. Не пишть по го-
 лосних *би!*
 ба́ба, G³ ба́бів 93, *p* баб.
 бабу́син (бабусі́н) 140.
 ба́йвнися (розриватися) чим
 або *v* що.
 ба́гатий 29 (богатий) *на* що
 (*н* що, *p* чим).
 ба́гаті́р (бог-), -ря 68¹.
 ба́гаті́ти (бог-) *на* що, *з*
 чо́го (*н* що).
 ба́гато (багато, *a* много),
 -тьо́х, -тьо́м, -тьма́ і -тьо-
 ма́ 168; *p* бага́цько (бог-).
 ба́гнет (байонéт). [112.
 ба́гно, G³ ба́гон і ба́гнів
 бага́ж ч. р.; ба́гета (багет).
 ба́дбо́рий (*a* бодрий). [б.).
 бажа́ння, сталося *на* б. (*по*
 бажа́ти ко́го-чо́го.
 ба́за (базис) 265.
 база́р, база́ру 68².
 базарюва́ти (базарувати).
 ба́йди́ки, ба́йди́ків 122.
 ба́йду́жий (обоя́тний *п*) до
 чо́го, *на* що, *p*-жний (-ній).

- байдужість (*п* обоятність) до чого, *р* байдужність.
байкар, байкаря 68¹.
(байонет) багнет.
байструк (байструк) 54.
бакенбарди, -рдів 122.
баки, баків 122.
(бакциль) бацїля 259. [що. балакати *про* (о), *р* закого-балевий і бальовий 138.
Балкани, з Балкан 259.
Балтика (Балтик) ж. р.
Балтицьке (-йське) море.
бандероля (бандероль).
(банкет) бєнкєт, *р* бєнькєт.
банкрутувати (обанкротитись *рс*) 285. [жліво.
(банно) сїмно за ким, ту-
(банувати) тужити, сумувати за ким.
банька (банка).
(Бардичів) Бердичів, -чева.
бар'єр (бар'єра) 274.
(барзо *а*) дїже.
баркан і паркан.
барліг (бе-, берлога), -логу.
Басарабія, -бський (бе-).
баский (баський) 43.
(басурмен) бусурман і бусурмєн.
батерійний і батарейний.
батерія і батарея.
батїжок (батожок) 23.
батькі (родичі).
батьківщина (вітчина).
(батушка) отєць, пан-отєць, свящєник.
бацїля (бакциль) 259.
бачити (*а* видіти), бачать (бачуть); бачити на власні очі і власними очима.
(бачний) пїльвий (бачність) увага, пїльність, обережність.
башибузук (башибожук).
бєбєхи, бєбєхїв 122.
бджола (бжола, *а* пчола), С³ бджїл 94, бджїлочка 24.
(беа) через хату; без вагання *р*, *ч* не вагавшись.
безбєрвний і безбєрвий.
безбєтченко (-тьч-) б.
безберєжний *р*, *ч* безкраїй.
безбожний (-жвій) 128.
безбєлісний і -зний 58.
безборєдько (безбородко).
безвїнно *прсл* (безвинне).
безвїдний і безвєдний 26.
без вїдома (без вїдому).
(безвїдрадний *р*) безрадісний, нерадїсний 58.
(безвстидний) безсоромний, безстїдний.
безвїсний, *р* безвїсий 39.
безвїхий, *р* безвїхий 39.
(безглядно) гєстро, немилосєрдно, сувєро, не зваяючи нї на що.
безголєв'я і безголїв'я 26.
(безграничний *рс*) безмєжний, безмїрний.
бездєнний, *р* бездєнний чи безєдній 128.
бездїтний (бездїтній) 128.
бездєнний див. дно.
безжалїсний і -льний 58.
безконєчний (-шн-) 62. 128.
безкраїй, -края 129 і безкраїний (-ний) 128.
безладний (-ній) 128.
(безличний *рс*) безособєвий, нечєсний 58, безоблїчний.

бєвліч, бєвлічі ж. (ч.) р.
 бєвлюдвий (-вий) 128.
 бєзматєрвий (-вий) 128.
 бєзматній (-ний) 128.
 бєзмєжний (-ний) 128.
 (бєзмовно *p*) мовчки, мов-
 чавно.
 бєзмозкий і бєзмїзкий 43.
 (бєзнастанно *p*) завжди,
 бєзперестанку, невпінно.
 бєзодній (бєзодний) 128.
 бєзпалько (бєзпалко).
 бєзпєчний (-вий) 62. 128.
 бєзпорадний (-ний) 128.
 бєзпосєрєдній (-ний) 128.
 (бєзпощадно *pc*) бєз жалїо,
 не жалївши, нещадїмо,
 бєзщадно, бєз пощадку.
 бєзпросвітній і -ний 128
 бєзпўтній (-ний) 128.
 бєзрадїсний (-стний) 58.
 бєзрїдний (бєзрїдній) 128
 бєзаробїтний (-ний) 128.
 (бєзрога *p*) свиня. [128.
 бєзсердєшний (-вий) 62.
 бєзсєрдий і бєзсєрдний.
 бєзсїльний і бєзсїлий.
 бєзстїдний, -ник, -ниця,
 -ність (бєзвстїдн-).
 бєзсторонній (-ний) 128.
 (бєзтямний) неpritомний.
 бєзумовний (бєзуслївний).
 бєзхатній (-ний) 128.
 Бєндєри, з Бєндєр 123.
 Бєнедикт і Бєнедикт 260.
 бєнзїна (бєнзин).
 бєнкєт, *p* бєнькєт (банкєт).
 Бєрдїчїв (Бар-), -чївський.
 Бєрдянка (Бєрдянськ *pc*)
 295а.
 бєрєг (*p* бєрїг) 25.
 бєрєтї (-чи) 191 чого або

що; бєрїг, бєрїгши, бє-
 рєглá, бєрєглї 212.
 бєрєтїся (-чися) 191 кого-
 чого.
 Бєрєжáни, з Бєрєжáн 123.
 Бєрєстя (*pc* Брєст) 295а.
 (бєрєчи) бєрєгтї, -ся 191.
 (бєрлїг, бєрлогá) бєрлїг.
 (Бєсарáбїя) Бєсарáбїя.
 (бєсїда *a*) мовá, промовá.
 (бєсїдник *a p*) ч промов-
 вєць.
 (бєсурмєн) бєсурмáн, -мєн.
 (бжолá, *a* пчолá) бджолá.
 бї пишємо окремo, по при-
 голосних: взяв бї 214.
 215. 218. 254. 255. Нє вжи-
 вайте бї по голоснїм!
 (бїнда) стрїчка.
 бїндюг (бїндюгá).
 бїстрїнь, бїстрїні 22.
 (бїстрo) швїдкo; бїстрїй
 на очї, на розум.
 (бїтва *a*) бїй.
 бїти, бїтїсь об(о)щo.
 (бїткoм *pc*) ущєрть, по
 вїнця, до країв, до бє-
 рєгїв.
 бїтoпис, бїтoпису ч. р. 65.
 (бїч *a*) батїг, пáлка. [ктї.
 (бїчувáти *a*) батoжити, сї-
 бїблїотєкар, -ря 68¹.
 бїбулá — товстїй папїр на
 обгортáння; (бїбулá *n*) вї-
 мочкá, промoкáльний па-
 пїр, промoкáльниця.
 бїг, бїгу; бїгoм; (звїльнив
 бїгу) пїшoв чи поїхав
 тїхше.
 бїгти (-чи) 191, бїжу (бїгу)
 193, бїжáть (-жуть) 193,
 бїжї — *p* бїгáй 193; бїгти

по кого-що (за ким-чим); бігти доробгою (по дорозі). бідар, бідаря 68¹. бідкатися чим. бідний на(в)що, -ніти на що. (бідняга *pc*) бідняк, бідолаха, бідорака. бідолашний (-ній) 128. (біжучий) цей, поточний; біжучий рахунок. бій за (о) кого-що. бік, з одного боку, з другого боку (сторони *pc*); з цього боку (*pc* сторони). біластий і білястий. (білет *p*) квиток. білка, біліця і вівірка. Біловідське (*pc*-водськ) 144. (білля) білізна, плаття, бдіж. біля кого-чого, уживається тільки для зазначення місця, а не кількості: біля моря; коло (біля) третьої години; було з десять (біля десяти) чоловіка. біля — це *при* чому, а не *коло* чи *кругом* чого. біль ч. (ж.) р., з болю. (більше міцний) міцніший; (тим більше *pc*) і поготів; над (більше як) смерть біди не буде; це становить понад (більше як) согню; більш-менш; більший за кого, від кого, над усіх. біфстéке (біфштик). (бічи) див. бігти 191. (блават *n*) волóшка, васьільки.

Що в дужках (), того не вживайте!

благати за чи про (о) кого-що. [му-чому *a*]. благословляти кого-що (коблázень, -зня (-зен, -зна). блакитний (-ній) 128. блакить, -ті ж. р., *p* блакит, -ту ч. р. бланк або блáнок. (бляяти) мéкати. блáйжній (-ний) 128. блáйжчий до чого (чого *p*), блáйжче 31. 228. 156. блáзєнький (блáзòнький) б. блáзиня і блáзина 22. блáзінья, блáзині 22. (блáзь *a*) блáзько, кóло, поблáзю. [*p* кого-чого. блáзькій 43 до кого-чого, блáзько (коло) тísячі осіб. (блáнець) млáнець. блáйскати, блáйскавиця, блáйскавка, блáйскучий (лис-). блáйснув, блáйснула (блáйс, блáисла). блóха, G³ блáх 94. (блáуд) пóмилка. блóкати (блóкатися); блóкати світáми (по світáх). блóхár, блóхаря 68¹. бо 256; не прийшов, бо (позаяк) часу не мав; живою бо мав бути мова. Бог і *p* Буг річка, бóзький. богадільня (богодільня). (бог-) багáтий на в)що, багáтір, багáч, багáтство 29. богомóлець, богомільця; *p* богомілець 23. богослóвіє і богослóвія. (бодрий *a*) бадьóрий. (бодяк, бодак) будяк 13.

бездатний (-ній) 128.
 боєць, бійця 23.
 (божеська) божа краса.
 божитися чим; б., що невинний (б. на невинність).
 (божниця р) синагога, жидівська школа.
 (боз) буз, бузок.
 (бозина) бузина.
 бознаколішній (-ний) 128.
 (бойкий рс) меткий, жвабий, моторний, голінний.
 бойовий (-вий) 31. 138, бойовік, бойовисько, бойовище.
 боки (бока рс)N³. [77. 78.
 болгарин, мн. -гари, -рів
 болять кому що, р кого
 що: болять мені рука, р
 болять мене рука. [ний].
 болісний (-стн-) 58 і боліз-
 (болото) грязь, грязюка на
 дворі; мн. болота, боліт.
 боляче (-чо, болючо) 228.
 бондар (боднар), -ря 68¹.
 бондарівна, G³ -рівен 96.
 бонна, G³ бонн і боннів 267.
 (борба а) боротьба 41.
 (боршій) скоріше (скорше),
 хутчій, швидше.
 (борзо а) дуже.
 Боріс (Борис).
 бородя, G³ борід 95.
 бородавка і бородявка.
 (борозда) борозна 58.
 борона, G³ борів 95.
 бороніти (защищати рс)
 кого-що, р кого-чого.
 боротися за (о) що, бо-
 рються (-ря-), борючіся.
 боротьба 41 (а борба) за
 (о) що; бор. точиться.

борошко, р мука. [ше].
 (борше а) скоріше (скор-
 Борщів, з Борщєва 31, бор-
 щівський. [ти.
 (Боска Матка л) Бoжа Мa-
 (бо-) буханець, буханця.
 боязкий (боязький) 43.
 боязко і боязно.
 (боязнь а) острах, страх,
 боясть.
 боярин, G³ бояр і боярів.
 брагман (брагмін).
 браслет (брансолета).
 брат, на братові чи на бра-
 ті, V³ браті і братове.
 (братанич а, братанок а)
 племінник (р -мєнник).
 (братанка а) племінниця
 (р племєнниця).
 братєрній (братєрний) 128.
 брати кого-що до уваги,
 на увагу, р під увагу; на
 думку, зважати; брати
 (приймати) участь; брати
 ножа, р брати ніж.
 братися кого-чого або до
 кого-чого (за що). [10.
 братік (братик, братчик)
 братній (братний) 128.
 братовбівчий і -вбийчий.
 братський 55.
 братчик — член братства;
 брат, братік (-тик) 10.
 бреніти (р звучати) і бри-,
 брєнькати і брінькати.
 бридітися ким-чим.
 (бризги) бризки, бризок.
 бритва, G³ бритов 96.
 (брити) голіти.
 брова, мн. брови, брів 94,
 брівонька 24.
 Броди, Бродів 122.

- бронза (бронз) і бронза, бронзовий і бронзовий. буквальний і літеральний. буквар, букваря 68¹.
 брошура (брошюра) 283. букет (букет) квітів; гірляндний букет — китиця.
 брюнет (брунет) 283. [ссéлю. (було прийшов *рс*) був прийшов; справу (було) виконано; вікно було вставлене (встановлено).
 Брюссель (Брукселя), Брюс-бувши (будучи) слугою, не міг протестувати. Буг *р*, ч Бог річка, бозький. [128. (булочня *р*) пекарня.
 будень (буддень), буденний бунтар, -ря 68¹, бунтівник будівля, G³ будівель 96. (бунтівщик).
 будівничий (будовничий). (бурити) руйнувати. [93.
 будні, буднів 122. буря, з бур (бура, бурей)
 будній (будний) 128. буряк (бурак) 36. 54.
 будовання — будова, будування — сама дія 101. бусель, бусел і бусол; бусліний і буслячий.
 будяк (бодяк) 13. бусурман і -мен (ба-, бе-).
 (будьто *а*) ніби, наче, бущим; (будьто-будьто) чичи, хоч-хоч, що-що. (бута) пиха, чванливість.
 був, бузок (бозок). бути за кого, *р* ким-чим; був розумний, *р* був розумним; це буде-було зроблене (-но); див. було. буханець (бохонець).
 бузина (бозина). [хльобсту. (бчол) бджола.
 (буків) різок дати, дати бюджет (*р* бюджет) 283.
 Букарешт (Бухарест), букарештський. [і літера. бюро, -ра, -ром 283. 284.
 б́ква, G³ б́ков (букв) 96.

В

- В Англії, у Франції, в (на) вазелін (*р* вазеліна).
 Україні; в Україні на вакансія (ваканс).
 Київщині; останніми часами (*р* в останній час); валізка і чемодан.
 першого дня (*р* в перший валькір і ванькір, -ра.
 день); цього року (в цьому вальс (валець).
 році); 1934-го року (вандри, вандрувати *р*)
 (*р* в 1934-м році); (в слід мандри, мандрувати.
 слідом за. [*рс*) 26. ваніля (ваніль). [96.
 вагоновід і -від (-вожатий ванна 267, G³ ваннів і ванн
 важкий і тяжкий, трудний; вантаж (*рс* груз).
 важче; важко на гроші. вапна ж. р. і вапно н. р.
 важливий чим. [259. вапняр, вапняра 68³.
 (вазал) васаль, васал 265. (варено) парене, спарене
 молоко.

вар'єник (пиріг).
ва́риво (варево) 104. [рєнь.
(варіят *p*) божевільний, дү-
варстят і верстят, -ту.
вартій чоґо; варт (варта,
стоїть *pc*) 132. [259,
васаль (вазал), васал 265.
ва́тра, ч о́гнище.
ва́хмістр і вахмістер (вах-
майстер) 65. 272.
вберегтіся (-чися) 191 ко-
го-чого або від кого-чого.
(вбери) надягні пальто.
вбивство кого (на кому *п*);
виконав убивство особи
(на особі) посла = убив
посла; (доконав вбив-
ства) убив, учинив убив-
ство.
(вбіцяти) обіцяти 13.
(вборона) оборо́на 13.
(вбутий) обүтий 13.
(вваґа) уваґа 238.
вваґати кого-що за кого-
що (*p* ким-чим); не вва-
жаючи на що *p*, ч дарма
що.
ввесь, увесь (весь *a*), всьо́-
го (всього), всьо́му (всему),
всім, всіх, всієї (*p* всеї,
всії), всією (*p* всею) 175.
176, у (*p* ві) всім.
ввечері (вечером *a* *pc*) 232.
(ввиді, увиді) на взір, як,
на зразок, ніби.
(ввиду цього *pc*) через те.
(вводиться *p*) запроваджу-
ється.
(вганяти) ганяти.
вґлиб (вґлуб).
вданітися до чоґо, вдатися
по що (*p* за чим).

вда́ча — характер, уда́ча —
щастя, успіх 238.
вдвох (вдвух) 162.
вдень (днем) 232.
вдіве́ць (вдовець) 26.
вдова́ по кому. [довільно.
вдоволяюче (-чо) *p*, ч за-
вдо́ма, *p* до́ма.
(вдоптати) утопта́ти.
вдосві́та, *p* до́світа.
вду́мливий (вдумчивий).
(вдуріти) одуріти 13, зду-
ріти.
(вдусити) задушіти.
ве (ву) — назва україн-
ського *v* 1.
веди́біда (вдибіда) 40.
ведмі́дь (*a* медві́дь), -ме́дя.
везти́ кіньми (на конях).
Везу́вій (Везув).
вексе́левий, ве́ксельний
(вексельовий) 138.
ве́ксель, з ве́кселя (векся)
65, всі вексе́лі (векслі).
веле́т, веле́тєнь, веле́тєн-
ський (вели-), *p* велика́н-
ський.
велико́дній (-ний) 128,
(величина *a*) ро́змір, ве́-
лич, вели́кість.
величи́нь, з величини́ 22.
вели́чний (-ній) 128.
вельми, дуже, си́льно.
(венгерець, -рський, Вен-
ґрія) у́грин, уґо́рський,
Уґо́рщина. [дати.
(вергати, веречи *a*) кй-
(верем'я *p*) годі́на, поґо́да.
(верета) рядо́.
вереті́нє і вереті́нє 26.
ве́рнений і ве́рнутий 201.
верну́тися див. вертати.

вёрсія (версія) 265.
верстат і варстат.
верствá; G³ верстóв 96 —
міра, і верств — грома-
дянства.
вертáти (р звертати) —
віддавати взяте; вертá-
тися — приходить назад;
вертатися (вертати) до-
дóбу (домів); вертатися
полем (по полю); вертá-
тися по що (р за чим).
верх, довёрху, звёрху (до-
верха, зверха).
вёрхи (верхом) прсл.
верхівéць, верхівця 23.
вёрхній (верхний) 128.
верховóдити ким.
(верш) вірш. [сіль 113.
весілля, G³ весіллів і р ве-
весінній (весінний) 128.142
і р весняній.
веслó, G³ вéсел 112.
весляр, веслярá 68³.
весня́, мн. вéсни, вéсен 96.
(веснушки рс) ластовіння.
весь а р, див. ввесь.
ветерина́р, ветерина́ра 68³.
вечернійці, вечернійць 123.
вечерóвий, вечерній 128.
вечір (вечор); ввечері (ве-
чером а рс, ввечір). [13.
вечеряги (вечеряти).
(вженити, -ся) оженіти, -ся
(вжесточитися) озвіріти,
роз'ярітися.
вживáти кого-чого (що);
вживанніший.
взáвтра, узáвтра (р завтра).
взагалі (р узагалі).
взаёмини, взаёмин.

взаёмний р, ч обопільний.
взаёмовідносини, -син.
(взглядно) або, чи, а влас-
не, точніше кажучи.
(взглядом) до, щодо, сто-
сóвно, відносно.
взивáти на, за, про (о).
взір, ваірець 23 — зрábок
чого; узір, узірець — ві-
верунок 238; взірцёвий
138; на взір чого, взóром
чого; стáвити за взір.
(взно́ситься) підійма́ється,
стоїть.
(взріст) зріст.
взя́ти, візьму́, візьмеш, візь-
муть, візьми́, візьми́м, візь-
ми́ть (воз-) 26; взяти кого
за кого-що; взятися до
кого-чого (за кого-що);
взяти на увагу, р під ува-
гу; взяти участь.
ви- (ві-) 12.
вибачáйте, ви́бачте, про-
бáчте, даруйте (вибача-
юсь); вибачáйте на слові;
вбачáти кому (кого).
вйбігти (вйбігчи) 191.
вйблйскувати (вйли-).
(вйвдячитися) вйддячити.
вйвйдувати кого-що і чого.
вйвйрка, бйлка, бйліця.
вйвйсити (завйсити) оголо-
шення.
вйвчáт* що, вйвчáння.
вйвчйти кого-чого, що.
вйвчйтися чого (а чому).
(вйв'язатися л) вййти.
вйгляд; не булó надій (вй-
гляду). [що)
вйглядáти кого-чого (кого-

Що в дужках (), того не вживайте!

віголений (побритий),
 вид; (на вид) побачивши
 віорога; (у виді) на взір,
 віби.
 видавєць (видавця) ч. р.
 відасте (видасьте).
 видєлка, G³ видєлок і ви-
 дєлків; видєлко, G³ видє-
 лок; видєльце, видєлець.
 (видиво) марá, примара.
 відєрти, відєру, відєреш
 (видру, видреш) від кого
 (р кому) що.
 (видістатися) дістатися.
 (видіти) бачити. [(видіти).
 відко, відно; видітися
 відовище, р відовисько.
 відушити (видусити).
 (виеднати) добути, дістати.
 вишидати кого-чого (на
 кого-що).
 (вижина) вишина, висотá.
 (вижний) вєрхній, гóрш-
 ній, нїсній.
 (вижший) нїщий 156.
 вияволати (вивваляти) 209.
 визнавати кого-що за ко-
 го-що (р ким-чим); визна-
 вати яв потрібне.
 визначальний (р визначá-
 ючий).
 (виязуватися) розязуватися.
 виїжджати (виїзжати) ко-
 нєм (на коні).
 (виймати) виймати, вий-
 няти (виныти) 225.
 вийняток; див. виныток.
 (викиди л) докѣ. (викиди
 совєсти л) докóри сумлін-
 ня; догана.
 віклад р, лєкція.
 віклик (визов рс); вікли-

кати — поклікати, див.
 спричинитися.
 (виключно рс) тільки, са-
 мий, чисто, геть.
 використóувати (вихісно-
 увати) що. [му.
 вікрасти що у кого, р ко-
 викрутáси, викрутáсів 122.
 віла, вил 125. [ти.
 (виліскувати) виліскува-
 вимагати (вимогати) 209.
 (вимазувати) стирати, ви-
 тирати.
 (вимикати р) вискубувати.
 (виминати р) обминати, о-
 минати, минати.
 нимóною, я вимóви (по ви-
 мові) чужинець.
 нимовляти (вималяти) 209.
 вимóвний, ч промóвистий.
 вімогти (вимочити) 191.
 вімочка див. бібула.
 (винаймати, винаймати)
 наймати, найняти.
 (винайти, винаходити) зна-
 йти, відкрити.
 (винахід р) відкриття.
 (винен) повинен зробити.
 вінен (виуватий р) я; ві-
 нен в чім, р чого; я тому
 не винен; вінний - вінен
 132.
 (винимати) виймати.
 (Винниця) Віниця, він-
 ницький 27а.
 віняток, р вийняток; з ві-
 нятком, р за винытком (за
 виімкою), окрім.
 (виобразити) намалювати.
 (випадати) вискакувати, ви-
 бігати; не годіться (р не
 випадає).

випадковий (случайний *a*).
випáдок (*a* случáй) із кйм.
випекти (випечи) 191.
вiпис ч. (ж.) р. 66.
випiтувати про (о) що.
(виповiдження) вiдмóвлен-
ня, попередження про
звiльнення. [мóвити.
(виповiсти) оголосити, вiд-
вiпозичити (випожичити).
вiполоскати (виполокати).
вiпочити, спочiти, вiдно-
чiти (вiдпочати).
випроводжати (-ва-) 209.
(випуцувати) вiчистити.
(вирабляти *a*) виробляти.
вiректися (-чися) 191 вiд
чого або чого.
вiрiбка (виробка) 16.
вiрiвняння (вирiвнання).
вiрiвняти (вирiвнати).
вiрiзати (*p* перерiзати).
вирiшáльний, *p* вирiшáю-
чий 134, вирiшний. [209.
виробляти (вирабляти *a*)
виробництво, виробничий
(вирок *p*) прiсуд. [26.
виростати (вир- *a*) 209;
вирiс великий (*p* великим).
вирубати, *p* витинати.
вирятувати (виратувати).
вiсiвки (отруби *pc*), вiсi-
вок 123. [лювати.
(висказувати) вислóвлов-
вiсити, вiшу, вiсять (вi-).
вискiбувати (*p* вимикати).
вiсловитися (висказатися)
за що (за чим).
вiслухати що або чого.
(висмiвати *p*) висмiювати.
висóк, мiя. вискiй, вискiв
(висок).

висóка *p*, вiща шкóла; ви-
сокий на зрiст.
високоповáжаний Пáне,
див. поважаний.
(висотою *pc*) заввишки.
височiнь, -чинi, -чiвню 22.
вiстаратися чого або про
(о) що, на що. [нiй 128.
(вистарчаючий *p*) достáт-
вистачати (вистарчати) ко-
му чого. [сохну.
(висхнути) вiсохнути, вi-
(висший) вiщий 156.
(витати *a*) вiтати; в. кого
(кому); вiтáємо тебе (вi-
тай нам *п*).
вiтекти (витечи) 191.
витинати *p*, *ч* вирубати.
витирати ноги об що.
вiтовкти (вiтовчи) 191.
(витручувати *п*) викидати,
виводити.
вiучити кого-чого, що.
(вихiснувати) вiкористати.
(виховзнутися) вислизну-
ти, вислизнутися.
вiховати кого, ховати (скри-
вати) що.
виховáльний, *p* вихóвую-
чий, виховáвчий 134, ви-
хóвний; виховáння (вi-).
вихóвуюче (-вуючо) 228.
вихóдити, вихóдив, вихó-
дила (-дi-), вихóдьте (ви-
ходiть).
вiхор, з вiхру ч. р. [ках).
вiцiлувати рiки (*п* по ру-
(вицюфатись) вiдступити,
вiдступiтись, вернiтись.
вичiрпний, *p* вичiрплюю-
вишинá (вижина). [чий.
вишнiвий (вишньовий) 138.

ви́шній *a* (вижний) 128.
вищеподаний (повисший).
ви́щий (висший) 156, ви́-
щати 157, вище 228.
виязля́ти (*п* зраджувати)
ві *р*, *ч* у Львові, у всім. [що.
вівта́р, вівтаря́ 68¹. 286.
вівто́рок (второк), з вів-
тірка 70, вівтірко́вий; у
вівто́рок (*a* второк).
вівця́ 27, мн. вівці, ове́ць,
вівча́р, вівчаря́ 68¹. [вівцям.
від 27, *р* од; по приголос-
них також пишемо *від*,
а не *од* 243; від ба́тька
(ба́тьком) на́вче́ний; кім-
на́тні (від кімнати) две́рі;
кра́щий за тебе, кра́щий
від тебе (*р* кра́щий тебе);
уме́рти віді́з чо́го; скринь-
ка з-під (від) чо́го; зши́-
ток для (від) раху́нків.
(віда́й) пе́вне, мабу́ть, ли-
бо́нь.
віда́ти що́ або про (*о*) що́.
відби́рати що́ в кого́ (*р*
кому́).
відби́тися від чо́го і чо́го.
відби́гати від ко́го - чо́го і
кого́-чо́го. [да́льний.
(відвіча́льний *a*) відпові-
(відворотъ) на́впакі́, на́в-
па́к. [ки).
відда́лік, по́дадь (подале-
відда́ти, -да́м, -дасі́ (-даш),
-дасте́ (-сьте), -дасі́ся
(-да́шся), -дасте́ся.
відді́л (ді́л), часті́на.
віддя́чити кому́ (кого́).
Віде́нь (Віна), з Ві́дня.
віде́мний *р*, *ч* недоб́рий,
нега́тивний.

відживу́ (-живію́), див. жити.
(відзеркалюва́ти *п*) відби-
ва́ти, передава́ти. [зія.
(відзів *рс*) думка, реце́н-
відзнача́ти (відміча́ти).
відзнача́юче (-чо) 228.
віди́-, оди́- (відо-). [кому.
відібра́ти від, у ко́го або *р*
відійма́ти, *р* відніма́ти 225.
віді́гті від ко́го-чо́го і ко-
го-чо́го. [ну́ти.
(відікашельну́ти) відкашля-
(віді́пняти) відп'я́сті, від-
пина́ти.
(відказа́ти) відмо́вити. [ти.
(відкашельну́ти) кашля́н-
відкашля́ти (відкашля́ти).
(відклика́ти) верну́ти, зрі́к-
ті́ся, відмо́виритися. [му.
відкло́ні́тися до ко́го й ко-
відла́мок (відлом-), відла́-
мува́ти 209.
відміча́ти (відзначати).
відмовля́ти (-мав-) 209 кому́
чо́го і в чо́му; прока́зува-
ти (відмовля́ти) моли́тву;
відпові́сти (відмовити).
(відна́йти *р*) зна́йти, роз-
шука́ти.
(віднести́ *п*) одержати ра́-
ни, поранено; (віднести́
побі́ду) перемогті́.
(відносно́ *рс*) щодо́, су-
проти, на це; (у відно-
шенні до *рс*) щодо́, су-
проти, проти; (у тім від-
ношенні *рс*) тим, з то́го
погля́ду; (у всі́х відно-
шеннях *рс*) з усі́х бо́ків,
під ко́жним погля́дом.
(відо-) віди́-
відомі́й, відомі́сть (ві́-); (по-

дається *p*) подаємо до ві-
відпис ч. (ж.) р. 66. [дома.
(відпічну, -неш, -не) від-
почіну, -чїнеш, -чїне.
відповідальний (відвічаль-
ний).
відповідати з (по) історії;
відповідаючи (*p* у відпо-
відь) на; відповідати чому
(дostroюзатись до чого).
відповідний (-ний, підхо-
дячий, дотичний) 128.
відповідно до чого (чому).
відповідь, G³ відповідей і
відповідів 93.
відповісті (відмовити).
(відпоручник *p*) представ-
ник, заступник, посла-
нець.
відпочіти, -чїну, -чїнеш
(-чати, -пїчну, -пїчнеш).
(відпоясати *p*) звїяти.
відпустка (відпуск).
відректїся (-чися) від кого-
чого або кого-чого.
відрó, мн. відра, відер 112.
відробляти (відраб-) 209.
(відручний) власноручний
лист (письмо). [го.
відсахнутїся від чого і чо-
відси і відци, -сїль і -цїль,
-сїля і -цїля 233. 235.
відсилати ким, *p* через кого.
відступатїся від кого-чого,
p кого-чого.
відсутній (-ний) 128.
відсутність, *p* брак.
(відтак) потім, опісля, зго-
дом, далі, тоді 253.
(відтам) звідти, відти.
(відтепер *p*) з цього часу.

Що в дужках (), того не вживайте!

відти, відтіль, -ля 233.
відтінок *p* (*p* скравок), ч
цїрина, ланка.
(відтогда) з того часу.
(відтрутити) відкінути, ві-
дїпхнути, відкінь (-трунь).
відцуратїся кого-чого або
від кого-чого.
(відчалити) відпливсті.
(відчайтїся *a*) стратити на-
дію.
відчиняти, зачиняти (від-
творяти, за-) вікна, двері;
збори відкривати, закри-
вати (відчиняти, за-).
(відчит, відчїтність *p*) звіт,
звітність, рахунковість.
відьма, G³ відьом 96.
віжки, віжок 123. [тїся.
(візбрати) прибути, підня-
(візвання) заклик, покли-
кання. [клїкати.
(візвати) вікликати, по-
візїта (візит).
візьмú 26 (возьму, озьму),
візьмеш, див. взїти.
військовий ч — що стосу-
ється до війська, воєн-
ний *p* — до війни.
війна 26 (война) за (о), G³
воєн (війн) 96.
війт (віт) 286.
вік, віку, в віці (в віці).
вікно, G³ вікон 112; вікно
відчинїти, зачинїти (від-
творити, затворити).
віковичний (-ний) 128.
вікопомний *a*, вікопам'ят-
ний, пам'ятний, пам'яти
гóдний чи вартий, неза-
бúтний.

- вільний (*a* во-, свобідний) | (вколисати) вколихати.
 26; чи можна (*p* чи вільно); | вкоротити чого.
 вільна (вільна́). | (вкучно) скучно.
 він, вона (она *a*), воно (оно | влада (*a* власть) 238.
a), вони (они *a*), до нього | владар, владаря 68¹.
 — до його 31. 243. | (Владимир) Володимир.
 Вінниця (Винниця) 10. 27а, | власний (-сти-) 58. 238;
 вінницький 10. | власне (власно) *прсл.*
 вінця, вінець 125. [ни] 27. | властивий кому-чому.
 Вірменія, вірменин (арме- | вмёрти (*p* померти), вмёр-
 вірно (вірне) *прсл.* | лий (вмерший, померший).
 (віроятність) правдоподіб- | (вмиг) вмить, миттю.
 ність; (по всій віроятності) | вмовляти (вмавляти) 209.
 певне, найпевніш. [осей. | (внаслідок чого) через що.
 вісь, о́сі, віссю, мн. о́сі, | (внедовзі) незабаром. [ка.
 вірш ч. р. і вірша ж. р. | (внесок) про́дження, дум-
 (верш). | (внет *п*) відразу, за́раз.
 вісім 161, вісьмо́х і восьми | (вносити *p*) подавати на
 166, вісьмом, вісьмо́ма і | затвердження.
 вісьма́ 168. [128. | вночі (нічю) 232.
 вісімдесятилітній (-ний) 40. | внук і онук.
 вісімнадцятилітній 40. 128. | (внутрі *a*) всере́дині.
 вісімнадцять, -тьо́х, -тьо́м, | внутрішній (-ний) 128.
 -тьма́ і -тьма́ 161. | (вну́тро) ну́тро, се́редина.
 вісімсотлітній -ний 40. 128. | (во́нсе) зо́всім, ці́лком, а́ні
 вісімсотрі́ччя 40. | не, ге́ть.
 ві́сник (*a* ві́сник) 58. | Во́вча (*рс* Вовчанськ) 295а.
 (вісти *a*) зна́ти; Бог зна́в | ногонь *p*, ч огонь 39.
 ві́стря 27. [(*a* ві́сть). | по́дно́час, ра́зом, во́дно́раз,
 віта́ти (*a* витати). | рівно́часно, одно́часно.
 вітре́ць, вітреця́ і віте- | (водопрові́д *рс*) водо́гін, во-
 ре́ць, вітереця́ 65. | дого́ну.
 вітра́к (вітрак) 54. | водохре́сний (-сти-) 58.
 (вітчина) ба́тьківщина. | Водо́хри́ща, до Водо́хри́щ
 (віде́предсідник) засту́п- | і Водо́хри́щі, до -щів 122.
 (віч) оче́й. [ник голо́ві. | во́єнний *p*, див. військóвий.
 ві́че *a p*, ч збо́ри. | во́ждь, во́ждя́ (во́жд, во́жда)
 ві́чний (-ній) 128. [ба. | *a*, ч ота́ман, про́водір.
 (вказаним *в*) повинно, гре- | (возду́х *a*) пові́тря; (воз-
 вклоня́тися (вкла́влятися) до | духо́плавство) пові́тролі-
 кого́ й кому́. [на ко́ліна. | та́ння.
 (вкла́кати) става́ти, па́дати | вози́ти кіньми (на ко́нях).

- Вознесєнське(-ськ *рс*) 295а.
 (возраст) вік.
 (возьму) візьму́, див. взяти.
 (война) війна 26.
 (волати) клікати, кричати.
 Волинь, з Волині ж. (ч.) р.
 воли́нський (во́л-).
 (воліти *а р*) хотіти, ба-
 во́ло, *G*³ во́лів 112. [жа́ти.
 волода́р, володаря 68¹.
 Володімир (Володимі́р).
 волоктя́ (волочи) 191.
 волосся́ (волося́).
 волхв (*р* мудрець). [295а.
 Волочыське (-ськ *рс*) 144.
 (вольний *а*) вільний (*а* сво-
 бідний) 26.
 вольовий (волевий) 138.
 вона́, воно́, вони́ (*а* она,
 оно, оні). [сумніва́тися.
 (вонтпити *п*) недо́віря́ти,
 (воня́ти *а*) смерді́ти.
 ворітця́, з ворітець 125.
 (воробець) горобець 39.
 во́рог (ворі́г) 25.
 воро́же (-жо) *прсл* 228.
 воро́жєньки і ворі́жєньки.
 вороний (воро́ний).
 ворота́, з ворі́т 115. 125,
 на ворота́х (ворота́х), во-
 рітьми́ 116 (*р* ворота́ми).
 ворса́ (ворс) ж. р. [295а.
 Ворскла н. р (Ворскла *рс*)
 восєні́ (восєні́ *р*) 232.
 во́сьмий (о́сьмий *а*) 161. 39.
 во́тум ч. (н.) р. 290.
 (воцаритися) наста́ти, за-
 панува́ти.
 во́ша (вош *а*) 65.
 воюва́ти кого, проти́ кого
 за (о) що.
 во́як (*р* жо́внір).
- (впередити) ви́породити.
 попередити.
 впис, впи́су ч. (ж.) р. 66.
 (впімнутися) нага́дити.
 (вплав) упла́иць, вплинь.
 впа́сти на чому, *р* на що;
 впаду́, впаде́ш, впаде́.
 (вписи *wpisy*) за́пис ч. р.
 вплив (уплив), підо впли́-
 вом 238.
 (вповні) зовсі́м, ці́лком.
 (впомина́тися, впімнутися)
 на́помина́ти.
 (вправді) так, зви́чайню,
 пра́вда, спра́вді, щоправ-
 впрост *р*, *ч* просто. [да.
 (впрочі́м *рс*) але́ ж, зреш-
 тою, протє́, а втім.
 (впля́ити) ви́трішити, ви-
 рячи́ти, ви́лупити о́чі.
 вража́юче (-жаючо) 228.
 (вража́ючий) ра́зючий.
 вра́ження і вра́жіння 102.
 238; (вра́ження маю́) мені
 здає́ться. [62. 128.
 вра́нішній і ра́нішній (-ний)
 (врешті́-решт) кі́нець-кін-
 цє́м, вре́шті, вкінці́, на
 самий кі́нець; див. решта.
 (зробити) зробі́ти.
 (в роді) на́че, ні́би, поді́бно,
 на зразо́к.
 все (всьо, усьо) 31.
 (всього)всього, (всьому)всьо-
 му 175.
 (всей, усей) ввесь, увесь.
 всєнаро́дній (-ний) 128.
 (всердити, -ся) розсе́рдити,
 розсе́рдитися.
 всєві́тній (-ний) 128.
 всєсторо́нній (-ний) *р*, *ч*.
 всєбі́чний (-вій) 128.

- (всеціло) цілком, -ковито. всієї, всією (р всієї, всією), всіма (р всіма) 175.
(вказати) вказати, пока- (вказівка) вказівка. [зати. (вскинути) кинути.
(вслід) слідом за.
(вснути) заснути.
(вспільний) спільний.
(вспільник) спільник.
(вставитися за ким) заступитися за ког.
(встеклий л) скажений.
(встекліна л) скаженіна.
встерегтися (-чися) 191.
(встид) стид, сором.
(встидатися) стидатися, соромитися.
(встидливий) стидливий, соромливий.
(встидливість) стидливість, соромливість.
(встидно) стидно, соромно.
вступатися за кого-що (за ким-чим).
(встяжка) стяжка.
всупереч чому (чого).
(всхід) схід, до сходу, до схід сонця.
(всхідний) східній 128.
(всхнути) всохнути.
(всходити) сходити.
всюди (всюда).
(всьо) все 31. 175.
всього, всьому (всього, всему а) 177.
(всього-на-всього) усього но, гурт на гурт, усього. всьогосвітній (-ний) 128.
втекти (-чи) 191, втікати чого і від чого; втечу, втече (втікне).
втім р, ч раптом, нагло, тоді, несподівано; втім= втопати (вта-) 209. [проте. втоп'ятати (вдоп'ятати).
(второк) вівторок, до вів- тірка; у вівторок (а вто- (втрафити) втрапити. [рок). (втрутити) вк'нути.
вуаль (воаль) ч. (ж) р. 284.
вугілля і вугіль 39 (вуголь, вуглі), вугляний (вугле- вудка (удка) 39. [вий). вуж 39.
вуздечка 39.
вувенький (вузонький) 39.
вувол, р узол 39.
вузький 39. 43, вузько і узький, узько; вужчий 156. 157.
вўлик 9. 39, р ўлик (улій). вўлиця, р ўлиця (гулиця) 39.
вус, N^с вўса і вўси 39. 77.
вўста і ўста 39.
вўхо 39, мн. ўші і вўха, ушій і вух.
вхопитися (вхопитися) за кого-що, р кого-чого.
(вхрестити) охристити 13.
(вцінити) оцінити 13.
вчасний — це своєчасний; (вчасний) ранній 128, передчасний; (вчасніше) раніше, (вчасно) своєчасно, зарді.
вчепитися за що або до чого, р кого-чого.
вчинити кого за ког.
вчити кого чого, вчитися самому чого (чому); вчї- тися рідною мовою (на рідній мові).
вчора (вчера) 31.

вчорáшній(вчорайший)128. | вщент, дощєнту 236.
 (вшіти, ушити) пошіти. | вщипну́ти, -пну́ (вщип-).

Г

гада́ти про (о) кого-що. | (Герод) Ірод 275.
 га́дка про (о) кого-що. | (геройка) героїня.
 Га́дяче (Гадяч *рс*), з Гадя- | геро́льд (ге́рольд).
 газард, *р азарт*. [чого 144. | (гет) геть. Мое поле геть
 газетя́р, -ра́, мн. -рі 68³. | (далеко *рс*) ширше, як
 гай, в гаю́ 76. | твое.
 гайови́й (гаєвий) 138. | гидува́ти ким - чим (ги-
 Галичина́ (Галиція). | дитись).
 га́ндель, га́ндлю (-делю). | гіцель, з гіцля, *р* гіцеля
 гандля́р, -ра́, мн. -рі 68³. | гідний кого-чого. [65.
 Га́нна, *р Анна а*, *Г³ Ган-* | (ієрархія) ієра́рхія.
 нів і Ганн 96; Га́ня, Ган- | (гільтай *р*) гульта́й.
 ну́ся. | гімназі́ст (гімназіяст).
 ганча́р (гончар) 29, -ря́, мн. | гімназі́йний і -зія́льний.
 -рі 68¹. | гіркі́й; гірке́нько (гіре́нь-
 ганя́ти (гоняти) 209. | ко *р*), гірко.
 гапта́р, гаптаря́ 68¹. | гіро́к, гірка́ *р*, ч огіро́к.
 гаптува́ти (гафтувати). | гіпно́за (гіпноз).
 гара́зд (горазд *а*) 29. | гірні́к — робітник у гір-
 гарба́рня, з гарба́рень 96. | ських фабриках; гірня́к
 гармі́дер (-мідер) 9. 274. | -- мешканець гір.
 га́рний (*а* красний) на що, | гладе́нький (-до́нький) б.
 га́рний на лиці. | (гладко) рівно, гладе́нько.
 (гаряч) спе́ка, жар, га́ряче. | (гледіти) глядіти.
 га́ряче (горячо́) *прсл* 228. | глибина́ (глу-); завгли́бшки,
 гаря́чий (горячий) 29. | углі́б (глибиною).
 гаря́чка (горячка) 29. | глибі́нь, -бині́, -бінню́ 22.
 гасити *р*, туші́ти. | глибо́кий (глибокий).
 га́сло, *р* клич *а*. | гліце́рін (гліцерина) ч. р.
 (гвіздь) цвях, гвіздо́к 23. | (гло́ток) ковто́к, ковтка́.
 (где *а*) де. | (глибокий) глибо́кий.
 ген (гень), ген-ге́н. | гузува́ти з кого-чого (над
 генеза (ґенезис) ж. р. | ким-чим).
 Герасі́м і Гарасі́м 29. | глумі́тись з кого-чого (над
 (гербата *р*) чай, чаю́, ча́єм. | ким-чим, *а* кому-чому).
 Герва́сій (-зі́й). | (глу́пий *а*) нерозу́мний,
 герети́к *р*, ч ерети́к 277. | дурни́й, безглу́здий. Глу́-

Що в дужках (), того не вживайте!

па ніч — пізня, темна ніч. глухий на що або до чого. глушінь, -шині, -шінню 22. (глядати) шукати.

глядіти (гледіти) чого (р за чим) — наглядати, пильнувати, стерегти, берегти, уважати; (глядіти р) дивитися; (не глядючи на те) дарма що.

Гнат і Ігнат.

гнатися (гнати) за ким-чим. (гнеть) відразу, зразу, зараз.

гніздечко а р (гніздочко), ч кубелечко.

(гніздо а р) кубло.

говоріти, гонорію (-ворю), говориш про (о), за когочо, до (к) кого, гов. рідною мовою (на рідній мові), гов. телефоном (по телефону).

(год р) рік.

година (час); лягати в, р о десятій годині.

годиться (випадає).

годний і годен 132; не годен робити.

годувати (кормити а).

голитися (бритися).

голівонька і голівонька 24.

голова (предсідник, заступник голові (віцепр.)

головне і головно прсл 228; головний (голівний).

головувати на чому, в чому (проводити чому).

голод на що.

голодний-голоден на що або чого.

голодування (р голодівка).

голосіти за ким, по кому — ридати, плакати ревно; (голосити) проповідувати, оповіщати,повідомляти. [ний] 16.

голослівний (а голослов-голосувати за когочо, р на когочо (за ким-чим). голубий (голубий) р, ч блакитний.

голяр, -ра, мн. голярі 68.³ Гомель, з Гомеля (Гомля) 65.

гомоніти про (о) когочо. Гоморра (Гомор) ж. р.

гоніць, р гініць, гінця 23. (го-) ганяти, гоніти 209.

гора, з гір (гор) 94, на гору (гору), йти під гору — це на гору (рс »під гору« — з гори): в долину легше йти, як під гору.

(горазд) гаразд 29.

гордий чим, на що, з чого; ч гордовитий, пишний, величавий.

гордіти з кого або ким (над ким).

(гореч а) гіркість, гіркота.

Гордіїв вузол (гордієсь-гордувати ким-чим. [кий]).

Горінь, з Горіні ж р.

(горі а) вгору, догорі, вверх; догорі (горі) дном.

горілка (-вка), -лчаний 52.

горішний (горішний) 128.

(горіючий) горючий, -щий, горящий, розгорілий.

(горка а) гірка.

горлянка (гортанка).

горнутися до кого, р горнути кого.

горня, горняти, *p* горнець, горня.
 горобець (воробець) 39.
 (город *a*) місто.
 городній (городний) 128.
 (городський *a*) міський.
 горожанин (-жанин) *p*, *ч*
 громадянин (громадянин).
 (горсть *a*) жменя, жменька — жмичка.
 (горячий) гарячий 29. [228.
 (горячо) гаряче *прсл* 29.
 господар, -ря, мн. -рі 68.
 (господарка) -дарювання.
 господарний (-ній) 128.
 господія (господині).
 Господь, *a* Господь.
 гостець, гостеця 65.
 гостинець-подарунок, західньоукр. — широка дорога, шосе.
 гостити у кого і когó, *ч* гостювати у кого.
 Гостомель, з Гостомля 65.
 гострий (острий) 39; гострий на речах.
 гострити (острити) 39.
 (готичеський) готичький.
 готівість (готовність).
 готувати, готуй (готов), готуватися (готовитися), готівтєсь (готовіться).
 грабіж, -беж *ч*. (ж.) *p*. 22.
 грабіжник (рабівник).
 грабіжницький (рабівницький). [тво].
 грабіжництво (рабівництво).
 граблі, грабелъ і граблів 96. 122.
 грабування (рабовання).
 грабувати (рабувати).
 грабунок (рабунок).

град (гряд) 54.
 гранія (грянця) 54. [жар, (грань) вугілля, присок.
 грати в що — гуляти; грати на що — на інструменті; грати козачка.
 гратися (грати) з ким-чим, *p* ким-чим.
 (гребати) заковувати.
 грєбля (гробля).
 грєцький (гречеський *рс*).
 (гривна *a p*) кара.
 Григорій, *p* Григір.
 (гріжа) журба, сум, туга, смуток, жаль, гризота.
 гриміти (гріміти) 11.
 грім (перун).
 (грімко) голоско.
 Грінченко 45. 46 (Грін-).
 гріх. з гріха (гріху).
 (гріш) грóші, грóшей 78,
 грішми і грóшіма 81.
 (гробля) грєбля.
 (гробовець) надгрібок, нагрібок; гробова тіша.
 грóзити *p*, *ч* загрожувати.
 громадський — належний до громадянства.
 громадянина (-нин). [138.
 грошовий і грошевий 31.
 (грубі) великі грóші.
 (грудь) грúди, грудей 123,
 грúдям 97, грудми і грúдима 98, — уживається тільки у множині.
 Грушівський (*a* -шев-) 21.
 грюкіт (гряхіт), -коту.
 грязь (болото *p*), грязю.
 губа, з губів 93.
 (гузар) гусар 265.

(гулиця) вулиця 39.
гультай (гультай, *p* гиль-
тай).
гуляти — це ба́витись, про-
ходжува́тись; гуляти в хре-
щика, в карти; (гуляти)
танцюва́ти; гуляти по́лем
(по полю).
Гу́мань і Ума́нь 39, гу́ман-
ський і у́манський 39.

гусар (гузар), гусара, мн.
гусари 68.² 265.
гу́си (гусь), гусе́й 123, гу-
сям 97, гусьмі.
гусля́р, -ра́, мн. -рі 68³.
(гуськом) оди́н по одно́му,
клячу́ем.
гуті́рка (гу́тірка).
(гуторити *p*) ба́зікати, плé-
скати, говорі́ти.

Г

(газда) господа́р, хазя́їн 29.
гвалт (гвавт) 258.
(гвер) рушні́ця 62.
(гімназіяст) гімназі́ст.
гні́т (кніт) 258. 286.
граната́ (гранат).
гра́ти (крати, *pc* решітка),
з грат і гра́тін.

(гратулювати *p*) поздоро-
вля́ти, віта́ти кого з чим
(кому чо́го).
Гродно́, *p* Гродно́ і Горó-
дня.
грунт, мн. грунта́ і грунти́
77. 258.
гу́дзик (*p* гудзік) 9.

Д

(д, к хаті) до ха́ти.
да́вити *p*. ч ча́вити.
да́вній (давний) 128.
да́вні́шній (-ний) 128; да-
вни́ше — колись, ра́ні-
ше — перше; да́вніше
(ра́ніше *pc*).
да́леко гірши́й, да́леко кра́-
щий; моє́ поле ге́ть (да-
леко *pc*) більше, як твоє́.
далекося́жний (-сягаючий).
далечі́нь, далечі́ні, дале-
чі́нню 22.
да́льний (дальний) 128.
(да́льше *p*) да́лі.
дамась́кий (-сценський).
Дамо́клів (Дамокляса) меч.
да́нець, *p* датча́нин.
да́ний (данний) 201.
(дансерка) та́нцівни́ця.

да́нський (дунський, Дат-
ський). [228.
дарéмно, *p* дарéмне *прсл*
(даром *p*) дарéмно, заду́р-
но, безплатно, неплатно.
(дасться) мо́жна, його́ мож-
на; (датися переко́нати)
послу́хатися; (дасться по-
чути) почу́ється.
да́ти, да́си (даш, дасиш),
дасте́ (дасьте), да́ла, да́лі.
дах (*a* криша).
да́бали́й (дабаючий).
да́бати про (о), за ко́го-що,
часом на ко́го-що або чим.
два-три-чотири сто́ли-рази
і т. ін. ч. *p*. (*pc* стола-
раза); так само: 22, 32,
42 і т. д. сто́ли-рази (22,
23, 24 сто́лів, разів) 119.

двадцятигодинний 40, двадцятилітній (-ний), двадцятирічний, двадцятип'ятилітній 40.

двадцять, -тьох, -ті 166; тьом. -тьма і тьома 168. дванадцять (дванайцять), -тьох і р -ті 166, -тьом 166, -тьома і -тьма 168.

двері (двер), дверей 123, дверям, дверім 98 і дверіма 123; відчинити (відтворити) двері, зачиняти (затворяти) двері.

дві-три-чотири корови-верби і т. ін. ж. р. (р корови-верби), слови-вікні (слова-вікна) чи двовікон, двовіслів 117. 118; дві слови (пара слів).

двірець (дворець) — це палац; (р двірець) вокзал. двісті (двіста) 161, двох сот, двом стам, двома стами 168, двосотий 161.

двічі (двійчи, двічі) 162. (дволичний р) лукавий, нещирий.

двосотлітній (-ний) 40. 128. двотижневик 40.

двох, двом, двома (двоїх, двоїм, двума).

двотомовий і двотомний. (де л) куди йдетє; кудюотудюо—сюдюо (де) йти. (двоякий а) подвійний (подвійний).

дебати, -тів (дебата).

дев'яза (дев'із) ж. р.

дев'яносто, -ста і дев'ять-десять 161, -тьох, -тьом,

-десятьма і -тьома 168. 166. дев'яностолітній (дев'яностолітний) 128. 40.

дев'ятнадцятилітній (-ний) 128. 40.

дев'ятнадцять 161, -тьох і -ті 166, -тьом 166, -тьма і -тьома 168. [128.

дев'ятсотлітній (-ний) 40.

дев'ясот 161, дев'ятьох (р дев'яти) сот 166, дев'ятьом стам 168, дев'ятьма стами 168.

(дежур) варта, ьартування. (дежурити) ьартувати.

(дежурний) ьартовий.

декілька (р декільки), -кох, -ком, -кома 163.

деморалізуюче (-чо) 228.

дєнний (днєвний) [ник.

дєнник (днєвник) і щодєн-дєнь; G³ днів, а по числів-

никах дєнь 79; дєнь-у-дєнь (р з дня на дєнь);

останніми днєями (р за останні дні); цими днєями

(на цих днєях); того самого днєя (у той же дєнь); в

дєнь (в дні) нападє.

дєрєв'яний, р -ляний 37.

(дєрєво) дрєва (рс дрєва). дєржално 53.

дєржати, дєржє, дєржиш, дєржати, дєржачи (дєржучи). [за когє-щє.

дєржатиcя когє-чєгє або Дєрмань, з Дєрмані ж.(ч).р.

дєрти, дєрє, дєрєш, дєрєуть (дру, дрєш, дрєуть).

дєсєрт (дєсєр).

дєсєть 161, -тьох і р -ті

Що в дужках (), того не вживайте!

766, -тьом 166, -тьма́ і
десятьома́ 168.
деталь (детайль), з дета-
лю ч. (ж.) р., подробиця.
детальний (детайлічний) —
докладний. [продаж.
(детайлічний) гуртовий
дещо — це займенник
„щось“, прислівниково за-
мість „трохи“ не вжива-
ти; (дещо) трохи.
деякий (р певний).
джерело (жерело)
(джу́ма) чума́. [з джур (-ів).
джу́ра (р чура), мн. джу́ри,
дзвіно́к (звінок) 23.
дзвона́р, -ря́ 68.¹
дзеркало (зеркало).
дзюб (клюв).
дзюрко́м (цюрком).
дзюрча́ти (цюрчати, цю-
ріти). [килим.
дива́н — це отомана, а не
диверсія (диверзія) 265.
диві́сь, диві́ться (р диви,
дивіть); не дівля́чись
(-влю-)на р, ч дарма що;
диві́тись (глядіти), ди-
ві́сь (р гяді́). [132.
дівний (-ній) 128 і дивен
диво́зійний (-ній) 128.
дивува́тися (подивляти що)
кому-чому, з кого-чого, на
(ди́ра) діра́, дірка 27а. [що
диска́нт (ди́шкант) 263.
диску́сія над чим або про
(о) що (по чому).
диспу́т (диспута).
дитя́, дитя́ти, дитя́ті, ди-
тя́м; діти, діте́й, дітя́м 97,
дітьми 116. [чий).
дитя́чий (дитинячий, діто-

ди́шель (дишло), з ди́шля.
(ди́шкант) диска́нт 263.
(ди́штанс) диста́нція, від-
дібро́ва (дуброва). [даль.
дівчу́р, дівчура́ 68.²
діго́ть р, ч дьо́готь 23,
дігтя́р 68.³
ді́д (дідо) — батьків чи ма-
терин батько, кожна ста-
ра людина; проша́к, же-
бра́к, торбі́й (ді́д). [вів).
дієсло́во, з дієслів (дієсло-
діжда́ти, -ся кого-чого.
дізна́ти чо́го.
(ді́мати) дошкуля́ти, до-
піка́ти; (ді́ймаючий) до-
шкúльний, болю́чий, до-
ткла́вий; (ді́ймаючо) бо́-
ляче́, дошкúльно. [чо́го.
ді́тті до кого-чого і р
(ді́л) відді́л, ро́зді́л, части́-
на. [бі́ги.
(ді́лати) діяти, чині́ти, ро-
ді́лення і ділі́ння 102.
ділі́ти на (через л) сто.
(ді́ло л) тві́р; ді́ло (ді́ло).
ді́м (дом а) 286.
Діне́ць (Доне́ць) 23.
Діо́нісі́й (-низі́й) 130. 265.
діра́ (ди́ра), ді́рка, ді́р'явий
(ді́равий).
діста́ти, -ся (до-, зася́гти,
переді́статися) до чо́го і
чо́го.
ді́ткнутися (р ді́ткнути) до
кого-чого і кого-чого.
(ді́точий) дитя́чий (дити-
нячий).
діагно́за (діагно́з).
діягра́ма (діягра́м).
діяде́ма (діяде́м).
діяле́кт (діале́кт) 284.

діяма́нт (*p* алмаз).
діяме́тр (діа́метр) 272. 284.
для́, для́ того́ (для́того) 237;
ко́мітет для́ (по) збору́;
через голо́д (для́ голо́ду);
(для́ пошире́ння) щоб по-
ши́рити; робив для́ (в ці-
лі) добра́; скринька на
(для́) листи́; бережи́ про
(*p* для́), на чорний день.
(днєвний) дє́нний.
(днєвник) дє́нник, щодє́н-
ник.
(днєвника́р) денника́р, га-
(днем) вде́нь. [зєтя́р.
(днєсь *a*) сьго́дні
Дніпро́ (Дніпр *a*) 295 а.
Дніпропетри́вське (-ськ).
Дністе́р (Дністро) 295 а.
дно, G³ ден; бездє́нний —
що не має дна; безо́дній,
безо́дний — дуже гли-
бокий.
до ха́ти (к ха́ті); легке́ ви-
конати, *p* до виконання.
(добивати́ся *p*) допомина́-
тися.
до́бич і здо́бич (добича)
ж. р.
добі́гти (добі́чи) до чо́го
і добі́гти чо́го.
добри́день (*p* добрий день).
добро́, G³ дібр (добр).
добро́бут (добробит).
добува́ти чо́го і що́.
до́вгий (довший) час.
довголі́тній (-ний) 128.
довготрева́лий (-ваючий).
(довершити́ чудес *n*) чудо́,
диво́ вчинити́; (доверши-
ти вчинків *n*) учини́ти.
дове́сти до чо́го і чо́го.

(довжиною́ *pc*) завдо́вжки,
удо́вж 236.
довжи́нь, -жині́, -жінню́ 22.
дові́датися про́ (о) ко́го-що́.
до́відка (справка).
дові́рливий (дові́рлівий).
дові́чний (-ній) 128. [що́.
дога́дуватися про́ (о) ко́го-
доганя́ти (-гоняти) 209 ко-
го-що́ і ко́го-чо́го.
догляда́ти за ким-чим, *p*
ко́го-чо́го.
договóр і догові́р 26.
догоря́ти (догаряти) 209.
(до́датній *p*) корисний, по-
жада́ний, виріша́льний
дода́ток (при́лога). [134.
доде́ржувати, -ся чо́го.
додо́лу *прсл* (долів, до до-
лу) 236. [му] 236.
додо́му *прсл* (домів, до до-
(дожа́) дож ч. р.
дожива́ти, доживу́, -вєш,
-вє́, -вуть (дожю́, -жиєш,
-жиють) до чо́го, *p* чо́го.
дожи́дати, -ся ко́го-чо́го.
дожи́ти, дожитися до чо́го,
або чо́го.
дозволя́ти (дозволяти) 209;
дозво́лити (знести́ забо-
рону).
до́каз на що́ або чо́го.
доказа́ти чо́го.
докі́нчити́ що́
(доклад *p*) до́повідь.
доклада́ти чо́го до чо́го.
докла́дний (*pc* подрі́бний).
докона́ти що́ (*p* чо́го)—це:
поконати́, перемогти́; (до-
конано́ вбивства) вби́то,
учі́нено вбивство́; (доко-
нати́ зама́ху *n*) вчинити́,

- виконати замах на когочо; (доконати діла *п*) зробити, учинити; (доконати обряду вінчання) повінчати.
- докори сумління (*п* викиди совісти).
- документи (-нта) всі 292.
- докучливий (докучливий).
- доладний (доладній) 128.
- (долів *а*) додолу, доли.
- долішній (долішний) 128.
- долото, *G*³ доліт 115.
- доля (судьба *а*).
- дольний (дольний) 128.
- дома *р*, *ч* вдома.
- (домавляти) домовляти 209.
- домагання (розв'язання), розв'язати.
- домагатися (домо-) чого, допоминатися чого.
- домашній (домашний) 128.
- (домів *а*) додому 236.
- домініюм ч. (н.) р. 290.
- Дон Кіхот (Дон Кішот), донкіхотський (донкішотський).
- Дон Жуан (*р* Дон Хуан).
- донести, донесу, донесеш. (Донець) Дінець 23.
- донька (донька).
- дооколішній (-ний) 128.
- допасти до кого-чого, *р* кого-чого.
- допекті (допечи) 191.
- (доперва) тільки що, допіру, ж.
- допис ч. (ж.) р., з допису 66.
- (дописати) оправдати надії.
- допіру — це тільки що, ось тільки.
- доповідь (доклад *р*); вислухати (заслухати) доповідь чи постанову.
- доповісти, -вім, -сі (-віш), -вісте (-сьте).
- доповнити (доповнити); доповняльний, *р* -вняючий.
- допомагати (-могати) 209.
- допомога, за допомогою (при помочі) їх; потягли авто кіньми (за допомогою коней).
- допомічний і -мішний.
- (доптати) топтати.
- допустітися чого.
- (дорабляти) доробляти 209.
- дорадник (дорадця).
- (доростати) доростати 209.
- дорівняти, -ся (-внати); дорівнюватися кому-чому і до кого-чого.
- дорікати кому чим.
- доробитися чого і до чого.
- доробляти (дорабляти) 209.
- дорога, *G*³ доріг 95.
- дорогий, дорожчий 157.
- дорожній (дорожний) 128.
- дорожнеча (дорожнета).
- дорожчий на (*п* *о*) сім.
- доростати (доростати) 209.
- досвід, з (по) досвіду, досвідний, досвідчений.
- досвіта *р*, *ч* вдосвіта 236.
- досвітки, досвіток 123.
- досвітний (-ний) 128, світ.
- досить (досить); (досить багатий) багатенький.
- досі (доси), досіль 235.
- досконаліти і удосконалювати.
- доскочити чого і до чого.
- досліди над чим (по чому).
- дослідувач, *р* дослідник.

дослужитись чого і до чого. (доста) до́сить.
(достаточний л) достáтній, задовільний, відпозідний. достáтній (ний) 128 на що, р вистача́ючий.
достóтний (достотній) 128, достóтність, -тóтно, достóту (а точний, точність, точно).
достро́юзати — це: кінча́ти будівлю; відповіда́ти чому (достроюза́тись до чого)
доступі́ти, -ся — дійти до когось; (доступити) дося́гти чо́гось
дотепе́р р, ч до́сі.
дотепе́рішній (-ний) 128. догика́тися, доторкну́тися до кого-чого, р кого-чого. (дотічний) той, відпові́дний.
до́ходити (доході́ти), -ся до чого і чого
дохоплюва́тися до чого і чого.
до́чка (рс до́чка), мн. до́чки. до́шка (рс до́шка), мн. дошкі, дошо́к.
дошкúлити (доскулити). дошукáтися чого і до чого. дощ іде (паде).
доще́нту, уще́нт 236. дощові́й (доще́вий) 138. драгу́н (драго́н). дражли́вий (дразливий). дражні́ти (дразнити). дра́ма (драма́т). дра́тва, G³ дра́тов 96. дра́ти, деру́, дере́ш (дру, дреш).

(дребезги) на скалкі, на дріа́кі.
дрéвній (древний) 128. дрижа́кі (дрожаки) 11. дрижа́ти (дрі-, дро-) 11. дріб ч. (ж.) р., з дрéбу. дрібні́й, дрібна́. (дрібонький) дрібне́нький. дріжджі, з дрі́ждів 122. дрімáти (дримати). дро́г (дрот) 286. дрóва (дерево, рс дрóва), з дрóв 125. (дрож) дрижа́ння, дрижа́кі (дрожати) дрижа́ти 11. друг, мж. дру́зі й дру́ги 77. дру́гий — це вторий; то інша (друга) річ. дру́жигися (дружити р) з ким; дру́жити ко́го з ким. дру́жній (-ний) 128, прсл друка́р, -ря 68¹. [дружно́. друкува́ти (печатати рс). дрюк і друк, дрючо́к і дручо́к, дрю́ччя і дру́ччя 54. (дубро́ва), дібро́ва. (дуе) дме, див. ду́ти. дуже мали́й, р замали́й 159. дужий на що. дужкі (скобки). дужчий, дужчати 156. (дуї) дми, див. ду́ти думати (думáти) про (о), за ко́го -що. думка про (о), за ко́го-що; на мою думку (після мові думки, по моїй думці). дуре́нь (дурак); поші́тись в ду́рні. ду́ти, дму, дмеш, дме, дмуть, дми, дміть (дую, дуеш,

Що в дужках (), того не вживайте!

дує, дують, дуй, дуйте),
(дуфати) надіятися. [дув,
душіти (дусити) [дўла).
дўха Богу (Бога) винен.
дхнўти — дихнути; тхнўти —
смердіти 41.

двóготь, р дїготь 23.
дядько (дзядзьо).
дякувати кому (кого); (дя-
куючи) завдякї.
(дятель) ятел, ятла і ятіль,
ятеля.

Е

(Ева) Ёва 277.
(Евген) Євген 277.
евентуально р, ч а саме,
а власне, точніше, до-
кладніше, ймовірно, по-
дібно, правдоподібно.
еволюціонувати 285.
Европа 217. 279, європéй-
ський, р європський.
експансія (експанзія) 265.
екстаза (екстаз) ж. р.
елїпса (елїпсис) ж. р.
емаль, з емалю ч. р.
емблéma (емблем) ж. р.
емульсія (емульзія) 265.

енергійний (енергічний).
ентузіязм (ентузіазм) 284.
епіграма (епіграм) ж. р.
епóха (епока). [ський 277.
Еспанія (р Іспанія), еспан-
Есхіл (Аїсхіл).
(етат) штат.
(етатовий) штáтний.
етёр (етер), з етёру.
етикéта (етикет) ж. р.
етюд (етюда) ч. р.
Ефес (Ефез), ефесський 265.
(ехо) лунá, відгомін, від-
гук.
ешафóт (шафот), ешафоту.

Є

є, р єсть а 219; брат до-
брий (є добрий) 220; ми
свідки (є свідками); вони
члени (суть членами) суду;
він добра людина (є до-
брою людиною); це спра-
ва (є справою) партії; він
учитель (є учителем); Ки-
їв — столиця (столицею)
, України.
Єва (Ева) 277.
євангелїст (євангелиста).
євангелія (євангелія) ж. р.,
р євангеліє н. р. 277.
Євген (Евген), Євгенія 277.
Євсєвій (Євзєбій) 265.
Єгїпет (Егїпет) 274. 277,

єгїпетський, єгїптянин.
(єго) його 177.
(єгóмосць) отець духовний,
пан-отець, священник.
єдинак, -чка, ч одинак, -чка.
єдність, р óдність.
єзуїт (єзуїта) 277.
(єї, і) її 177.
Єлисавета (Єлизавета).
Єлісєй (Елізей); Єлісєйські
(Елізейські) Поля 265.
(ему) йому 177.
(єнчий) їнший.
єпáрхія (єпархія) 277.
єпїскоп (єпіскоп) 274, 277.
єрáрхія 277, ієрáрхія (ієв-
рархія).

вреті́к (ереті́к) 274. 277.
 Брусала́йм 274. 277.
 (єслі́ *a*) ко́лі, якшо́.
 (єство) істо́та.
 єсть *a p*, ч *e* 219.

єфре́йтор, -тора (фра́йтор),
 єфре́йторський 280.
 (єще́ *a*) *ще* по голосних,
іще по приголосних: була
ще, був *іще*.

Ж

Ж пишемо по голосних: во-
 на *ж*, коли *ж* 254. Див. *же*.
 Жа́б'є, з Жа́б'я, Жа́б'ю,
 Жа́б'єм, на Жа́б'ї, на Жа́-
 б'ю; або: Жа́бийого, Жа́-
 б'юму, Жа́б'ім.
 жабури́ння (жабури́ння) 102.
 жа́ден 182, *p* жо́ден; жа́д-
 ний чо́го і на *що*. [сма́га,
 (жа́жда) жа́доба, спра́га.
 жа́лібний, жа́лібни́ця.
 жа́лувати за ким і по кому.
 жа́ль, з жа́лю ч. р.; жа́ль
 кого-чо́го, на кого-*що*,
 за ким-чим. [да́р) 68².
 жандар́м і жандар (шан-
 жар — *це* вугілля, присок;
 (жар) за́пал.
 (жара *pc*) спе́ка.
 (жарію́чий) гаря́чий, го-
 рю́чий, палу́чий.
 жартува́ти з кого-чо́го (над
 ким-чим).
 жасми́н (жазмин) 265.
 жва́вий — голі́нний, мотор-
 ний; серце билось ско́ро
 (жваво); жва́во (живо).
 жа́дати кого-чо́го (на кого-
що).
ЖЕ пишемо по приголо-
 сних: він *же*, ніс *же* 254.
 Ча́стки *же*, **Ж** пишемо ок-
 ремо від слів, за виклю-
 ченням: тако́ж, та́ж, те́ж,
 то́ж, ото́ж, о́тже, адже́.

адже́ж, аже́ж, авже́, авже́ж,
 ато́ж, ані́ж, або́ж, ая́кже,
 невже́, майже 254. 255;
 бійся *ж* (бійжєся). Не пи-
 шить *же* по голосних: во-
 на *ж* (*же*).
 (*же*, *жеби*), *що*, *щоб* (*щоби*).
 жебра́к, проша́к, торбі́й
 (ді́д, старе́ць). [209.
 (жегнати, -ся) проща́ти, -ся
 желати́на (желати́н).
 (желі́зний) залі́зний.
 (желі́зниця) залі́зниця.
 (желі́зо) залі́зо.
 (жемчу́г *p*) пе́рли. [ким.
 (жєне) женє́ться, біжі́ть за
 жені́тися *p*, ч ожені́тися
 з ким (на кому).
 (жєних *a*) молоді́й.
 (жєнський) жіно́чий.
 (жєнячка) ожені́ння, одру́-
 ження.
 (же́рело) джерелó.
 же́ртва, G³ же́ртов 96; же́р-
 тва людьми (у людях);
 (жєртвувати *a*) прино́сити
 же́ртву; відда́ти (*p* прине-
 сти) себе на жєртву.
 же́рти, жєру́, жєрєш [жру,
 жрєш). [тий.
 (жєстокий) жєрсто́кий, лю́-
 (жєстокість) жєрсто́кість,
 лю́тість.
 (жєчи, жєгчи) палі́ти.
 (живло *p*) сила природи.

(живо) швидко, жваво, скоро, хутко.
 (живописець *a*) маляр.
 (жизнь *a*) життя.
 (жир) здобич, корм.
 (житель) мешканець.
 жити, живу́, живеш, живе́, живу́ть (жию, живеш, жив, живють); жити з чого і чим; жила́, жило́, жили́.
 житній (житний) 128.
 Житомир (-мір).
 життєвий і життьовий 138.
 життєпис, -суч.(ж.) р. 40. 60.
 життя (жизнь); на схялку віку (на склоні життя).

(жичити) зичити, повичати.
 (жичливий) зичливий.
 (жичливість) зичливість.
 жменька і жмінька 26.
 (жовнір *p*) вояк, солдат.
 жовтневий (жовтньо-) 138.
 жоден *p*, ч жа́ден.
 (жолудок) шу́нок.
 журба́, *p* жура́.
 жури́тися за ким-чим, ким-чим, про (о) кого-що, *p* по кому-чому.
 (журчати) дзюрча́ти.
 (жутко) мото́рошно.
 жури́ не відмія. 274. 283.

З

з, із, зо (зі) 239. 250; з тієї причини (по тій причині); було з десять (біля десяти); дякую тобі з душі, *p* від душі; умерти з чого і від чого; з (зі) села, з (зі) собою. По голосній пишемо *з*, по приголосній *із*: вона з хати, він із хати. Див. зі, зо, із.
 за; поділ за змістом (після, по змісту); за планом (після, по плану); за (під) редакцією, за (під) провідом, за (під) головуванням; останнього часу (*p* за останній час); коштом (*p* за рахунок); пішов по хліб (*p* за хлібом); за Нерона (при Нероні, під час Нерона); за (через) рік; говорити про чи за нього; кращий за чи від тебе (*p* кращий тебе); убрá-

ний за модою (пристроєний після моди); ні за що (за ніщо).
 забагатий і т. ін. *p*, ч дуже, занадто багатий 159. 246.
 забарикадувати (-кадиру)-забарний і повільний.
 забілося (забило) серце.
 (забира́тися) ста́ти, поча́ти забі́гти (забічи) 191. [що.
 (забля́ти) замéкати.
 заболіла мені голова, *p* заболіла в мене голова; *p* заболіла мене голова.
 забороніти (заказувати).
 забра́ний (забра́тий).
 (забра́тися) зя́тися -ста́ти до робо́ти.
 забува́ти кого-що, про (о) кого-що, *p* за (на) кого-що; забу́тися чого; пу́стити в непа́м'ять.
 забудова́ння — будова, забудува́ння — дія 101.

забу́тній і забу́тній 128.
заважáти (-джати) — перешкоджати, завважа́ти — робити уваги; ставати кому на заваді.
завви́шки (висотою *pc*)
завгли́бшки, угли́б (глибиною *pc*).
завдава́ти (задавати) чо́го.
завдо́вжки, удо́вж (довжиною *pc*).
завда́ток і *p* за́да́ток.
завдя́кі *p*, *ч* через; завдя́кі кому-чому (чо́го); (дякуючи) завдя́ки, через.
(завергнути) закі́нути.
заве́сти — відвести; (завести) обманіти, піддуріти; (*п* заве́стися) поми́літися, не сповні́тись; (на́рід заві́вса *п*) на́дії наро́ду не сповни́лись. [сті́йно, все.
за́вжди, за́всіди, за́вше, по- (завзивати) заклі́кувати.
зави́дувати, за́здрити на що (кому чо́го).
(зависить) зале́жить
(заві́звати) заклі́кати.
заві́рюха (зави́рюха).
заві́сити — поза́пинати; (заві́сити) заборони́ти, при́пини́ти; ві́вісити (заві́сити) оголо́шення.
заві́тати (завитати).
(завод) зайня́ття; (заводовий) фахі́вець. [жди.
(завсі́гди) за́всіди, *ч* за́вза́всі́дній (завсі́дній) 128.
(завстидати-) за́встида́тися.
за́втра *p*, *ч* за́втра 238.
за́втрашній і -трі́шній 128.

(загадочний) загадко́вий.
(загадочність) загадко́вість.
(загальник) за́гальна дум-
загасіти *p*, поту́шити. [ка.
загоно́р і заго́нір 26.
заговори́ти про (о) що.
заголо́вок (наголо́вок).
загори́ти (загорі́тися) на со́нці; дро́ва загорі́лися (загорі́ли).
загостри́ти (заостри́ти) 39.
(заготовка *p*) заго́твіля.
за́грава (загра́ва).
(задавати) завдава́ти.
зада́вити *p*, *ч* за́чаві́ти.
зада́ток *p*, *ч* за́вда́ток.
(за́дача) за́дача *p*, *ч* за́вда́ння.
задивля́тися — за́дивитися на ко́го; (за́дивля́тися) ди́витися, дума́ти; за́дививши́сь на (за́дивлений *v*).
(за́для) че́рез.
за́дній (за́дний) 128.
задово́льний, *p* -воля́ючий, доста́тній (*п* достато́чний).
задово́льно, *p* задово́льня́юче (-чо) 228.
(задо́птати) за́топта́ти.
задо́ро́жній (-ний) 128.
задри́жати (за́дрі-, за́дро-).
задри́паний і за́дрипа- 54.
(за́дудніти) за́сту́кати, за́гуркоті́ти.
за́ду́ха (за́дух).
заду́шити (за́дуси́ти).
(за́едно) все, раз-у-ра́з, за́вжди.
за́вець, за́йця, за́йці, за́йців (за́яць, за́яця, за́яці, за́яців); за́ячий.

Що в дужках (), того не вживайте !

- зажа́дати чо́го (що).
 за́жити чо́го (що).
 за́здрити ко́му на що (з. чо́му), за́здритися на що.
 за́здрісний, за́здрій на зазна́ти чо́го. [що і чо́го. (зазу́ля) зозу́ля.
 заі́дати — з'їсти, загри́зти; (заі́дати) їсти з охотою.
 (займа́тися торго́влею) торго́увати. [і заня́в. (займа́ти) зайня́ти, зайня́в (зака́ження) затру́ття, затру́ення. [що. (заказу́вати) забороня́ти (зака́ляти) забрудни́ти.
Закарпа́тська Украї́на (заки) по́ки, покі́ль. [(Русь). (закла́д, застав) заста́ва. (закла́дати) заставля́ти. заклі́кати (заві́звати). (заклю́чати *рс*) виво́дити, висно́вувати; скла́дати (заклю́чати) умо́ву; замири́тися (заклю́чити мир); зами́рення (заклю́чення ми́ру); в чи́м (заклю́чається) причи́на.
 заколиха́ти (-сати). [ний). закордо́нний (*р* загра́нич-зако́цьюблений (зако́цьдор-блений). [кого-чо́го. (закпити) насмі́хатися з зако́хатися в кого-що (в кі́м-чи́м). (закупно) купі́вля.
 заку́шувати (закусю́вати). закри́ти (зачини́ти) збори, кни́жку. [209.
 залама́ти (-ло-) і заломі́ти заледве, *р* заледві́ (заледво, заледва, заледви). (залежно від) як до. за́лив (за́лив). [кому. залиша́ти (*р* кидати) що (залища́ти) заблища́ти. (залі́г) заста́ва. залі́зний, залі́зо, залі́зниця (желі́зний, зелі́зний, зелі́зниця). (залп, сальва) ви́пал. (залюби́тися в кі́м) зако́хатися в кого.
 (замах ста́ну) держа́вний перево́рот; вчини́ти (до-конати) замах на кого-що; вико́навець (справе́ць) за-ма́ху. (замеря́ший) ме́рзлий. (замешку́вати) заселя́ти. замика́ти, замкну́в (замок) дзе́рні, ві́кно. [ми́ру). зами́рення (заклю́чення за́мисел *р, ч* за́дум. за́між (*р* заму́ж, замо́ж) 13. замі́жня (*р* заму́жня) 13. за́мір; (в за́мірі) щоб. [128. замі́тний (замі́тний). за́мкнений, *р* за́мкнутий. замовля́ти (зама-); зробо́-но на замо́влення (по замо́вленню). замо́жний (замо́жній) 128. за́молоду (ззамоло́ду) 236. замочу́вати (замача́ти). (заму́жня *р*) замі́жня 13. 128. занеду́жати на що (чи́м). занемо́гті (занемочи) 191. занепа́д (упадо́к). занепа́дати (упада́ти). (занима́ти) займа́ти, ці́ка- (зані́м *п*) по́ки. [вити. (заня́тися) зайня́тися 225. (занима́тися) пра́цювати.

(заосмотріти) забезпéчити, заопікуватися, подати поміч.

(заострити) загостріти 39. заохочуюче (-чо) *прсл* 228.

(заощадити) щадіти, ошадіти, ошаджати що, *р* чого. (запало рішення, ухвала) віршили, ухваліли.

(запалка *п*) сірнік. запéвно і запéвне 228.

(заперестати чого *п*) покінюти, занехати що, перестати, припиніти.

запис ч. (ж.) *р.*, запису бб; запис (вписи, *п* *впису*).

записка (записка).

запитати про (о) кого-що.

(запізвати) заклікати. запілля (тил).

(запіяли) заспівали півні. заплākати по кому, за ким (над ким).

запобігати чого; зап. чому — це попередити що.

запомагати (запомо-) 209 кому (кого).

запомогти (запомочи) 191.

Запоріжжя 25, запорóжець і -ріжець 23, запорóзький і -різький 25. 55. [209.

запрошувати (запрашати) запрягти (запрячи) 191, запріг (запряг), запрігши, запрягла.

(запудити) налякати.

(запукати) застукати.

зараз — це: негайно, цієї хвилини, цього моменту, миттю; не плутати з словом т е п е р, що цієї негайности не визначає.

(заридати *а р*) заголосіти. зарівняти (зарівнати).

заробітний (-бігний) 128. заробляти (зарабляти) 209.

(зарути) заренті, заревіти. (засада *р*) основа, ґрунт. (засі) зась.

засіб, спосіб (середник). заскочити — вскочити куди;

(заскочили) застали нас. заскучати по кому, *р* за ким (над ким).

заслабнути на що (чим). заслоняти (засланяти) 209.

(заслугóвує на увагу) вартий уваги. [(на що).

заслужити чого або що (заслухати) віслухати.

(заслуханий в що) заслухавшись чого.

засміятися з кого-чого (над ким-чим *рс*, *а* кому-чому).

заснути міцно (твердо).

засохлий (засхлий).

засохнути, засохну (засхнути, засхну).

заспівати пісень.

заспокої і заспокій; за-спокéїтися (-коїтися).

застава (застав, заклад).

заставити — віддати в заставу; змусити (заставити).

застановляти (-на-) 209.

застеляти, *р* застилати.

застерегти (-чи) 191 кого від чого, *р* перед чим.

застіглий (застивший).

застігнути (застиннути).

застосувати, -ся *р*, *ч* прикласти, надати, приладнати, приспособити що до чого, *р* приновити.

застрашаюче (застрашаю-
чо) *прсл* 228. [27а.
застрѣлити і застрѣлити
звѣст (р) рискаль).
ваступник, представник (р
відпоручник).
(засхлий) засохлий.
(засхнути) засохнути.
(засягти) дістати; (засягти
ради) порадитись.
засяти і засяяти.
(затворіти) заплющити о-
чі; (затворити) зачинити
двері, вікна, збори.
затихлий (затихший).
заткати, затчу, затчеш (за-
ткаю, заткаеш).
затоптати (задоптати).
затрубити (затрубити) 9.
(затрудняти) давати працю.
затруювати, затруїти, за-
труїння, затруїння і за-
труїння. [ким.
затужити по кому, р за
затягнений (затягнутий).
(затямити) запам'ятати.
захват, захоплення (оду-
шевлення). [вати, -ся).
захвилювати, -ся (зафилю-
захворіти (зафо-, захво-).
західний, р західний 128.
(захромати) окривіти, куль-
гати.
(зацарити) запанувати; за-
панувала, настала (заца-
рила) тіша. [сти, -ту) 27а.
зацвісти, зацвіту (зацви-
зачавіти, р задавіти.
зачекати кого-що (на кого).
зачервоніти (зачервеніти).
зачерпнути, зачерпнув (за-
черти, зачер).

зачиняти, відчиняти вікна,
двері і збори; книжку за-
кривати, відкривати (за-
чиняти, відчиняти); зачі-
нений (зачиняний).
(зачитати) прочитати.
(заяць) див. заєць. [що 29.
збагатіти (збо-), -ся на (в)
(збадати п) дослідити.
збанкрутувати (-ся) 285.
зберегти (зберегти) 191.
збирати, р збірати 210.
збіжжя (збожа), збіжжю,
-жжям 100.
(збий, збуй) розбийник.
збільшити на (о) метр.
зброя — оружжя, зброю —
упряж. [валіти.
(збурити) зруйнувати, роз-
збути що, збутися чого.
зважати, -ся на кого-що,
зважаючи на.
(звати а) клікати; покліч
(позови); як тебе звати
(кликати); звівся Іван, р
(звеніти) бреніти. [Іваном.
(звено рс) ланка.
(звертати назад) вертати.
звѣрхній (зверхний) 128.
звѣчора (звечера) 31. 236.
(звиджувати) відвідувати,
оглядати.
звикати (р освоюватися) до
чого і на що.
(звикло) звичайно *прсл*.
(звивяти) вибачати.
звисати (звісати).
звичай (звичай).
звичайно (очевидно), р зви-
сно, певна річ, запевне,
певне, аякже 228.
(звиш, звиж) вище, більше.

звідси, звідсіль, звідсіля, *p* |
 звідци, -ціль, -ціля 235.
 звідти (звідтам).
 (звізда *a*) зоря.
 звільнити що (чого); (зв.
 бігу) поїхати тихше. [нійця.
 (звін, звінниця) дзвін, дзві-
 звір, звіра, -рові 68²; звіря,
 звіряти, -ряті, -рям, мн.
 -рята, -рят; звір'я, -р'ю,
 звіт, *p* відчит. [-р'ям.
 (зволоч) свілоч.
 звук; *p* згук — це гук.
 звуковик — звукове кіно.
 (звучати *p*) брентити. [що.
 згадувати про (о), за кого-
 згідний і згоден (згіден) 128.
 згідно з чим (чому, чого *pc*).
 (згляд) погляд, піклування;
 (під зглядом) з погляду,
 щодо.
 (зглядно) точніше, доклад-
 ніше, або, а саме, а влас-
 сне. [після згоди).
 згода, за згодю (по згоді,
 згоден (згіден). [повістити.
 (зголосити *p*) об'явити, о-
 (згори *п*) наперед, вперед.
 згук — це гук, ч звук.
 (здавати справу) розуміти;
 здастє (здастьє).
 здаватися на що і до чого;
 здатний до чого і на що.
 здається (маю вражіння).
 здатний писати (до-сання).
 здебільшого і здебільша.
 здійсмати, *p* знімєти 225.
 здобич і добич, -бичі ж. р.
 здобутися чого. [(здобича).
 здогадний і припустимий;
 (здогадно *p*) віби.

Що в дужках (), того не вживайте!

(здоймити) здійсмати.
 Здолбунове (-бунів) 144.
 (здоптати) стоптати.
 здоровий на що; сам здо-
 ров знавш.
 здоров'я (*p* здорогя) 37.
 (зрада *a*) зрада.
 здушити (здусити).
 (зезуля, за-) зозуля 29.
 (велізо) валізо, валізний, ва-
 лізнийця.
 землемір (земльомір) 40.
 земляк (краян).
 (земський) зємний.
 (зеркало) дзеркало. [112.
 зерно (зерно), С³ зерен
 зєро і нуль (нуля) ч. р.
 (зет) зе — назва укр. бу-
 кви з.
 вигзаг ч. р.
 зимá, зимовій 9.
 (зимний) холодний.
 (зімно) хóлод.
 зічити (жичити).
 зі, як прийменник, не вжи-
 вається: зо мною, зо всі-
 ма, зо Львова, з села,
 з собою, з зими 239; але
 як приставка в дієсловах,
 уживається: зібрати, зі-
 гнати і т. ін. 250. Не пи-
 шить *зо* перед однією при-
 голосною: з (зо, зі) села.
 (зівати) позіхати, дихати.
 (зівсім *p*) зовсім, цілком.
 відхання, відхати (зітх-) 41
 за ким-чим.
 (зівзати *a*) склікати.
 (зімліти) зомліти, зомлілий.
 (зісадити) зсадіти.
 (зісохлий) зсохлий.

(зісохнути) зсо́хнути.
(зістав забитий) забі́тий;
зісталась сиротою або си-
(зісунути) зсу́нути. [рота.
(зіскну́ти) зсо́хнути.
(зіте́рти) сте́рти.
зі́сти, зі́м, зі́си (зі́ш),
зі́сте (зі́сьте).
злам, зла́маний (зло-), зла-
ма́ти (зло-) і зломі́ти 209.
зліго́дній (злігодний) 128.
(злишній) зай́вий.
зловжива́ти що́ і чо́го (чим)
(злостиги, -ся) се́рдити, -ся.
зляка́тись (напудитись).
змага́ння — це сварка;
(змагання) пра́гнення, по-
рива́ння до чо́го, нама-
га́ння.
(змагати) пра́гнути, пря-
мува́ти, порива́тись, на-
мага́тись; змага́тись —
це сваритись; (змагатись)
збільшитись.
зма́зати — це пома́зати;
(змазати)сте́рти, ви́терти.
змарі́ти з віду, *p* на віду́.
(змежи) з-помі́ж, між.
зме́ншити на (о) сто.
змилосе́рдитись і змі́лува-
тись на ко́го.
змі́й (змі́й, дзі́мій). [виду́.
зміні́тись з віду, *p* на
зміна́вий (змі́нчивий).
(зміряти) пра́гнути, нама-
га́тись. [лі́тва.
(змовити *п*) проказа́ти мо-
змогті́ (змогчи) 191.
змо́ршка (морщина).
зму́сити (заставити).
знайо́мий (знако́мий). [ся).
знайо́митись (знако́мити-

знайо́мство (знако́мство).
знайті́ (*p* найти); знайду́
(знайду), знайде́ш.
знак, дава́тись в знакі́.
(знамені́тий *a*) зна́ний, ві-
до́мий, сла́вний, славно-
знаме́но (знам'я). [зві́сний.
зна́ти ко́го-що́, про (о)ко́го-
що́, за ко́го-що́; зна́ти,
видно́ (слі́дно).
зна́тись на чо́му (в чо́м).
(знатий *p*) родо́вий,
вельмо́жний.
зна́хар, зна́харя 68¹.
знахо́дити (*p* нахо́дити).
зна́чення — зна́чити, ви-
знача́ти; значі́ння — зна-
чі́ти, карбува́ти, робити
знакі́. [же, це́бто.
(значі́тись) вихо́дить, от-
(значучо) вира́зно, зна́чно,
знача́иво.
знева́га ко́го (на ко́му).
зневі́ритись в чо́му і чо́му.
знемага́ти (знемогати) на
щось 209. 230. [191.
знемогті́ся (знемочі́ся)
(знести заборону) дозвó-
лити.
зніма́ти *p*, *ч* зді́йма́ти 225.
зні́мок (*p* зні́мок), зо зні́м-
ка, мн. зні́мки, зні́мків.
знов, ізно́в, зно́ву (зно́ва)
233
зно́сити (зносі́ти), зно́шу.
зну́щатись з ко́го-чо́го (над
ким-чим *рс*).;
зня́ти, зні́му *p*, *ч* зді́йму́.
зо мво́ю, зо всі́ма, зо сну́,
зо стра́ху, зо Льво́ва і
т. ін.; не вживати *зі* 239.
250. Не пишіть *зо* перед

одвією приголосною: з се-
ла (зо, зі села).
зовнішній (зовнішний) 128.
зовсім (зівсім).
зодягати кого; зодягатися
— самому в що.
возуля (зазуля, везуля) 29.
(зовсім білий) білісінський,
(зовсім нічого) нічогісінсь-
ко. [сіння, репетування.
(зойк *p*) галас, крик, голо-
(зойкати) кричати, голосі-
ти, репетувати.
(золя) підмётко, мн. під-
зметки, -ків.
(омліти (зімдіти), зомлі-
(Зофія) Софія 265. [лий.
(зошит *л*) зшіток (-ток).
з-помежи) з-поміж, між.
(зработаний) пограбован-
ний, зграбований.
(зработувати) зграбувати, по-
грабувати.
зрадіти кого-що, *p* кому;
(зраджати *л*) виявляти.
зрадіти див. радіти.
зразкове (оказове) число.

зредукувати на (о) сто.
зрєктіся (-чися) чого, зрє-
чуся, зрікся, зрєклася,
зрєклося, зрікшися; зрі-
катися, *p* відмовлягися.
(зрисувати *p*) змалювати.
зрівняти (зрівнати).
(зрілий *a*) спілий.
(зріти) спіти.
зробіти. зроблю (зроблю),
зробиш; зробівся бага-
тий, *p* багатим.
(зрозуміло *p*) розумно; зро-
зуміла і розумна річ. (ну.
зсохнути (зісохнути), зсох-
зужити чого. [сти сил.
(зусілля прикласти) доклá-
(зупа) суп, юшка, *p* росіл.
зустріч (зустріча), на зу-
стріч (на зустрічу); G^3 зу-
стрічів.
зустрічається *p*, *ч* трапля-
зукв'ялий (зуфалий). [ється.
зшіток (зшиток); зшіток
на рахунки (від рахун-
ків *л*).
зятній (зятний) 128.

I

і (а): між возом і (а) зе-
млею 251; *i* по приголо-
сній, *й* по голосній 238:
брат *i* сестра, сестра *й*
брат; (і т. д. *p*) тощо, і т. ін.
(ігла *a*) голка.
Ігнат і Гнат.
ігнорувати (-риру-) 285.
ідеалізувати (-виру-) 285.
ідіялія (ідіял).
ідіома (ідіом).
ідіот (ідіота). [гієрархія).
ієрарх, ієрархія (гієрарх,

(іж) що.
із, з, зо (зі) 239. 249. По
голосній пишемо *з*, по
приголосній *із*: він із ха-
ти, вона з хати.
(Ізаак) Ісак, Сак 265.
(ізвергати *a*) скидати.
(ізгиб) з'алім, коліно, з'акрут.
(Ізидор) Ісідор, Сідір 265.
ізолювати (ізолірува-) 285.
(ікона *a*) образ.
Ілля, Іллів, Іллінський укр.
прізвище; Ільїн, Ільїн-

ський — російське при-
звище.
Ларіон (Іля-) і Ларіон.
(іменно) власне, якраз, са-
імено *p*, *ч* ім'я. [ме.
(імити) взяти.
імітувати (-тиру-) 285.
імла і мла 28.
імовірно і ймовірно 238.
імпонувати (-ніру-) 285.
ім'я 37, імени, імені, ім'ям
(іменем *a*), мн. іменá, імен
105; *p* імено.
інакше і йнакше 238.
інвентар, -ря 68¹.
індивід, індивідуум, особа
(осібняк) *ч*. (н.) *p*. 284. 290.
інженер, інженера, інже-
нерський 282. 293.
інстинктовий (-тивний), ін-
стинктово (-вно), інстин-
ктовість. [265.
інтенсивний (інтензивний)
(інтересний *p*) цікавий, за-
нятий.
інший 51 (інний, інчий,
прочий) 155. 156. 238; той

чи той (*p* той чи інший);
то інша (друга) людина.
Іов, *p* Йов.
Іона, *p* Йона.
Іпатіїв (Іпатський) літопис.
іржати і ржати 28. [на 275.
Іріна (Ірена), Орїна, Ярї-
Ірод (Герод) 288. 275.
Ірпівь, -пеня *ч*. *p*. 17.
Ісаак (Ізак) і Ісаак, Сак 265.
Ісідор, Сідір (Ізидор) 265.
іскра, мн. іскри, іскор 96.
існування (існовання) 58.
існувати (існувати) 58.
(Іспанія *p*) Еспанія 275.
Ісус, *a* Ісус 275.
істотний (істотний) 128.
історичний (-ний) 128; істо-
рично (історико) -науро-
істота (єство). [вий.
іти по воду (*p* за водою);
іти полем, лісом (по
полю, по лісі); річ іде про
(*o*); підү босий (босим).
іще — по приголосних, ще
— по голосних 28. 228:
дав іще, дала ще.

І

(і, еї, ю, ню) ії 177. 186.
ідальний (столовий).
ідальня (столова).
ідь *p*, *ч* яд.
іздити дорогою (подорозі).
ій D¹ (ей, ії) 177.
(імосць) пані-матка.

істи, ім, ісі (іш), істе
(ісьте) 207, їж, *p* їдж.
іхати вулицею (по вулиці);
іхати по що (*p* за чим);
іхати вомом (на возі).
іхній (іхний) 128.

Й

йде про (*o*) кого.
Йоан *p*, *ч* Іван, *a* Іоан.
Йов *p*, *ч* Іов.
його (его) 177; до нього,
(йо й) ой. [*p* до його 183.

(Йойкати) ойкати.
йому (ему *a*) 31. 177.
Йона *p*, *ч* Іона. [(Осїп).
Йосип (*a* Йосеф), Осип
йти чим (по чому).

К

(к а) до.
 кавáлок, кусóк (р кусник).
 кадр (кадра) ч. р.
 кадры́ль, -рылі ж. р. і кад-
 ры́ль, -риля ч. р.
 кажа́н (кожан) 29.
 ка́ждий а р, ч ко́жний.
 Каза́нь, з Казáні ж. р.
 каза́рма (касарня р), G³
 каза́рм (казарем).
 каза́ти про чи за кого-що;
 кажу́. (кажу), ка́жеш.
 каземáт (казамат).
 казко́вий (казочний). [122.
 кайда́ни, кайда́нів (кайдак)
 какао́ (какао) не відм. 294.
 калама́р, -ря, мн. -рі 68¹.
 каламу́тний (каломут-) 29.
 калата́ти (колотати) 29.
 кала́ч (колач) 29.
 калю́жа (калужа).
 календа́р, -ря, мн. -рі 68¹.
 (каляти) брудни́ти, ма́зати.
 Калька́тта, р Кальку́тта.
 кальсо́ни, -нів (калєсои).
 каменя́р, -ра, мн. -рі 68³.
 каміве́лька (камізоля).
 каміне́ць, камінця́ 23. [ній.
 камі́нний (ка́мін-) і кам'я-
 ка́мінь, з ка́меня — одного,
 з -ню — матеріялу 22. 71.
 кампа́нія — боротьба́, ком-
 панія (кумпанія) — спілка.
 Кам'яне́ць, з -нця́ 295а.
 кам'яни́стий і камені́стий.
 кам'яни́ця і камені́ця.
 кам'яни́ти і камені́ти.
 каніку́ли (канікула), з -кул.
 (канути) ка́пнути.
 капіту́люва́ти 285.

ка́посний (капостний) 58.
 капра́л, з капра́ла.
 капсу́ля (капсля).
 капта́н, р кафта́н. [68².
 капту́р, -ра, мн. -рі і -ри
 капшук (капчук). [равина).
 каранте́на (карантин, ква-
 кара́ти (рє наказувати).
 карбо́лка, р карбо́вка.
 каре́та (карита).
 (карк р) в'язи, шія.
 Карл, р Ка́рло, з Ка́рла.
 (ка́рта р) ма́па; (карта їзди)
 карто́н (кардон). [р біле́т.
 карто́пля (картофля), G³
 карто́пель 96.
 карусе́ля (карузеля) 265.
 (каса́рня р) каза́рма.
 каси́р (касієр), каси́рка (ка-
 сіврка, касирша р).
 каска́ (каска), з каски.
 каска́да (каскад).
 катаклі́зм, -зму ч. р.
 катафа́льк (катафалька) ч. р.
 катехі́зис (р катехизам) ч. р.
 291.
 католи́цтво (католицизм).
 Катон (Ка́тон), Ка́тона.
 кафта́н р, ч капта́н.
 кахля́ (кафля, кафель).
 кахльови́й, ч кахельни́й.
 кача́н (кочан) 29.
 качур, -ра, мн. -чури 68².
 ка́ша — їжа з крупів; (ка-
 ша) крупі́.
 кашляну́ти (кашельнути).
 кашова́р, -ра, мн. -ри 68³.
 ка́ятися чо́го (р в чім).
 (кваранта́н) каранте́на (ка-
 рантин).

Що в дужках (), того не вживайте!

(квасний *p*) кіслий.
 (квасити) соліти огірки.
 кварта і кватіра.
 квасоля і фасоля.
 квіт, квіток (*p* білет).
 квітень (цвітень), квітня.
 квітка (цвітка).
 квітнік (цвітник).
 кепкувати з кого-чого (над ким-чим).
 (керва) кров; кривавий, кривавиця (кервавиця).
 (кервавий, кро-) крива- 11.
 керівнік, керівний (*p* керуючий); керівніцтво *p*, ч провід.
 кермувати і керувати чим.
 (керниця) криниця 11.
 керувати, -ся (руководити, кивот і кіот 39. [-ся].
 кидати (вергати, веречи, кидати) на кого (за ким); кидати кому що *p*, ч залишати; (кидається) впадає в очі; кйдаю, кйдаеш. Київ, з Києва (Київа) 16. 137. 288. 295а, київський. кілим (килім, диван) на стіні, на підлозі.
 кинджал (кинжал).
 кіновар ч. і ж. р., червень, цинобра.
 кинений і кинутий 201.
 (ки'ятити) парити, варити.
 кисіль, киселю 22.
 Китай, китайський (Хіни). кйтиця — гірляндний букет.
 кийнин (киевлянин, киекіготь, кігтя 23. [вещь). кізля і козля. [117.
 кіло, дві-три-чотири кілі кілок (колок), з кілка 23.

кілька = декілька, кільки = багато, скільки 163. [цять]. кільканадцять (кільканадкімната (комната) 286.
 кінєць (конець) 23. 26. 65, кінєць - кінцєм (врешті рещт); кінці, накінєць (врешті); кінчати 26; мн. кіно, з кіна 294. [кінці. кінь, мн. коні, коней 78; возити кіньми (на конях). кіот і кивот 39.
 кіпоть 23, з кіптю.
 кір, з ко́ру ч. (ж). р. 16.
 кірець і ко́рець, з кірця 23. (кірж) корж 20.
 кістлявий 60.
 кість, ко́сти 85, кістю 84, ко́стей, кістьмі 98.
 (кладбище *pc*) кладовище, цвинтар.
 кла́нятися до кого і кому, ким, через кого.
 кларнет і клярнет (кляри-клас і кляса 259. [нет) 259.
 кла-, клясифікувати за (по, після) чим 285.
 кле́йстер і кляйстер 280.
 клікати (звати *a*) кого (за ким); ви́кликати, поклі-кати (візвати). [заклик. клич *a*, ч гасло, поклик, клір і клир (клер) 275. 274.
 кло́піт, з кло́поту; у мю-живі не вживати.
 клопотáтися чим, про (о) або за кого-що.
 (кляв) дзюб, дзюбка.
 кля́мба (кляумб, кломб).
 ключа́р, -ря, мн. -чарі 68¹.
 кля́вш, (клявіша), з -віша.
 (клякати, клячіти) ставати

на коліна, ста́ти навко́-
лішки. [не́т 259.
(кляринет) кларне́т і кляр-
кля́са і клас 259.
книга́р, -ря́, мн. -га́рі 68¹.
книга́рня, G³ книга́рень 96.
кни́жечка (книжочка) 7, мн.
кни́жечкі, кни́жечо́к.
кни́жний (книжній) 128.
(кні́т) гні́т 258.
кнур, -ра́, мн. кнурі́ 68².^к
кня́жна, кня́жні (княжно́ї),
кня́жні (княжні́й).
коба́р, -ря́, мн. -за́рі 68¹.
(коби) я́кби, коли́ б 255.
кобу́ра (кобур).
кова́дло (*р* кovalo), з кова́-
дел і з кова́длів. [96.
ко́вдра (колдра), G³ ко́вдер
Кове́ль, з Кове́ля (Ковля́).
(ковер, диван) кі́лим.
кове́рт ч. р. (конверт, ко-
перта *р*); зди́ма́ти (отви-
рати) кове́рти.
(ковтки *а*) се́режки.
(когут *р*) пі́вень.
Ко́дима місто.
(кожа) шку́ра (шкі́ра) 13.
(кожаний) шкуря́ний, шку-
ря́тняний 13.
(кожий *а*) ко́жний (-ній),
ко́жен 58. 128. 182; ко́ж-
ного́ дня і щодня́.
кожу́х, з кожу́ха, кожу́хом.
коза́, G³ кіз (коз) 94.
ко́зій 129, ч ко́зячий.
ко́зла, з ко́зел 125.
козля́ і кізля́ 16.
Козя́тин (*рс* Каза́тин) 295а.
кока́їн (кокаї́на).
кокетува́ти з ким (кого́)
(колач) кала́ч 29. [285.

ко́лений і ко́лотий 201.
ко́лесо, з ко́ліс 112, ко́лі-
сьми́ й ко́леса́ми 116; ко́-
ліща́та (ко́лісця́та).
ко́лі (*р* на́коли), ко́лі б 255;
ко́лі - не - ко́лі.
коли́ва́тися (колиба́тися).
колиха́ти (ко́лісати).
ко́лішний (ко́лишний) 128.
Колі́ве́й (Кольосе́й) 265.
ко́ліно, мн. ко́лін, ко́ліньми́
й ко́лінами 116, на ко́лінах
і -нях. [16, ко́льоро́вий.
ко́лір (ко́льор), з ко́льору
ко́ліща́та (ко́лісця́та).
ко́ло, G³ кі́л 112; ко́ло чо́го
= круг чо́го (бі́ля чо́го);
ко́ло (бі́ля) по́лудня; ко́ло
(*а* о́коло). Див. бі́ля.
ко́ло́да, G³ ко́ло́д 95; ко́-
ло́дка і замо́к.
ко́льо́квію́м ч. р., з -му 290.
ко́льо́рїтний (-ри́стичний).
(кома́нда́нт) коменда́нт.
(кома́нди́ровка) відря́джен-
ня, ви́пра́ва, надісла́ння.
кома́нди́рува́ти або відря́-
ди́ти 285.
кома́р, -ря́, мн. -рі́ 68¹.
коме́дія — лі́тературний
тві́р; коме́дія і *р* куме́дія
— чу́дасія 13.
коме́дний і куме́дний 13.
коменда́нт (кома́нда́нт).
коме́нта́р, коме́нта́ря́ і ко-
ме́нта́рій, коме́нта́рія.
коме́нтува́ти (-ти́р-) 285.
ко́мин (ко́мін) 274.
комі́я́р, -ра́, мн. -рі́ 68³.
ко́міте́т *для* чо́го (*рс* по
чо́му) або чо́го. [ре́ць.
ко́мір (*р* ко́вмір) 68³, комі-

комісар, -ра (-ря), мн. комісарі (рі) 68¹.
 (коміть) додóлу, вниз головою, стрімголов, сторч.
 (комната) кімната 286.
 комода (комод) ж. р.
 компанія (кумпанія) — спілка; кампанія — боротьба.
 компенсація (-зація) 265.
 компетентний (компентен-) компромітувати (-тирува-) (комунія) причастя. [285.
 (конар п) вітка, гілляка.
 конвалія (ландиш). [вєрт.
 (конвєрт р, копєрта р) коконденсатор (-затор) 265.
 (конець) див. кінєць.
 конєчний 62; прсл конєчне або кóнче.
 конклав ч. р. (конклавє н. р.), -лаву, -лавові.
 конкурс на що (по чому).
 конкурувати (-рир-) 285.
 коноплі, -пель 96. 123.
 Конопіп, з -топу 21, коно-тїпський.
 консерзувати (-вир-) 285.
 консіліум ч. (н.) р., з -му 284. 274. 290.
 консисторія (р консистор).
 конспект з чого (по чому).
 констатувати 285.
 конституційний (-ціонний):
 консул (конзуль) 265, консулят, консульство.
 контролєр, -лєра 282.
 контроль (контроля), з -лю, контролем.
 контролювати 285.
 конферувати 285.
 кóнче, докóнче, конєчне, доконєчне (непрємінно).

ковьяк (кóняк), з -кú (кóняку). [—ри 68².
 кооператор, -ра (-ря), мн. кооптувати (-тиру-) 285.
 копати рова; (кóпати) бїти, штовхати ногою; (кóпаний р) ножаний м'яч; копання.
 Копєнгаген (-гага) ч. р.
 (копєрта р, конвєрт р) ко-вєрт.
 (коп'є а) спис, зо списа, копїт і копїто. [піка.
 копіювати 285, копїст 284.
 (копоть) сажа (саджа), кúрява, пóрох.
 корабель (р карабель) 29.
 кордон, р границя.
 коректіва (коректив).
 коректура і корєкта. [23.
 кóрець (р кірець), з кірця корж (кірж) 20. 18.
 коридор (коритар), з коридору (коритаря).
 корисний (кóрисний) 58.
 користати з чого, користуватися з чого і чим.
 (коригар) коридор, з -ру.
 корїтися (а повинуватися).
 кóрїнь, з кóреня 22.
 (кормїти) годувати.
 корóбка (пуделко л).
 корóна, G³ корів 95.
 корогва і корогів (хоругва, фана), мн корогві, корогів 96.
 королєва (-вая), -леви (-левої), -лєві (-лєвій) 138.
 королівна, -вни, -вні (королівної, -вні); G³ королівен 96. [сел ч. р.
 коромисло н. р. і короми-

короткошій 129.
 корótший 156, корótшати;
 (вкорótці) незабаром; (ко-
 ротко) недовго, мало був.
 Кóрсунь, з -суня ч. р.
 кортіти кому що.
 корч — пеньок по зруба-
 нім дереві; (корч) кущ.
 кóрчі (корч), з кóрчів 122.
 корчма, мн. кóрчми, кóр-
 корявий (-ра-) 54. [чém 96.
 коса, мн. коси, кіс 94.
 косар, -ря, мн. -рі 68¹.
 (костер, костир) óгнище,
 огóнь, багáття.
 Костянтін (а Коястантин).
 костёл (костел) з -тьóлу.
 котёл, з котла і кітла.
 когіти, кочу (котю) 192;
 котіти полем (по полю).
 котрій, р котрий — це хто
 з двох чи з декількох:
 котрій із вас піде? Ті,
 що (котрі) кохались, ро-
 зійшлися.
 котляр, -ра, мн. -рі 63³.
 кохати кого-що; кохатися
 в чім, з ким (в кому л);
 закохатися в кого-що (в
 кім-чím л).
 (кочерга р) коцюба.
 кочовий (кочевий) 138.
 кочовік і кочовнік.
 кошіль, з кошеля 22.
 кошг, мн. кошги (кошта)
 263. 292. [що.
 коштувати кого чи кому
 (кошуля а) сорóчка.
 (кпини) глузування, коп-
 кування, глум, посміх із
 кого (над ким).

(кпити р) кепкувати, глу-
 зувати з кого-чого (над
 ким-чим).
 крадіж, з крадежу ч. (ж.) р.
 або крадіжка; крадежém
 (крадежию).
 крадькома, р крадьки.
 кравид, кразнавство 40.
 край, краю (краю), кравам
 (краém), на краю 76.
 крайній (-ний) 128 — що
 з краю; (крайно) дуже,
 надто, надзвичайно; (край-
 ня пора р) остáння, слóш-
 на порá, час.
 крамар, -ря, мн. -рі 68¹.
 крамниця (склеп).
 крапка (кропка, а точка),
 крапати; гóчка зóру, по-
 гляд; осередок тяготи
 (крапка тяжкості). [ги.
 крапля, з крапель, крапа-
 (красивий) гáрний.
 (красий) рябий, сорокáтий
 (краска) фáрба.
 (красний а) гáрний.
 (краснорічивий) красно-
 мóвний, промóвистий.
 (крата) гáта, мн. гáти,
 грат.
 кращій (красший), краще
 228. 157, кращати 156;
 кращій за чи від тебе
 (р кр. тебе).
 (краян) земляк, -ка.
 крєвний (-ній) 128.
 (крєвняк, -нячка) рідня,
 рóдич, рóдичка.
 кредєнс р, ч буфэт (бúфет).
 кредіт; набір (в кредит);
 позичити (дати в кредит).

Що в дужках (), того не вживайте!

крéйда (креда) 280.
 Кременчúк (*рс* Кременчуг, Крeмiнчук), з -чúкá, кременчúдький (-енчугський) 55. 295 а. [22.
 кремiнь, з крeмeня i -ню Крeм'янець, з -нця 295 а. крем'яний i кремiнний. (крепкий *р*) крiпкий 27а.
 кривáвий 11, кривáвити, кривáвця (крi-, кро-). кривáвця (кервавиця). кривáвити (*а* обиджати). кривiй на ногу. [що. кривiтися (крiвитися) на крiза (кризис). [тiя. (кривка) схóванка, укрит-крик про (о) що, з крiку. крiлас (крилос), з -са. крiло, мн. крiла, крiльми 116 — у птицi, крiлами — у вiтряка.
 криниця (кер-, кир-) 11. кристалiзувати 285.
 критерiй ч. (ж.) р. 274. (критися *а*) ховáтися. кричáти про (о) що. (криша *а*) дах, з дáху. криштáль (хрустал), криштáлевий 138, криштáлизувати 285.
 (кривáвий) кривáвий 11. (кривъ *р*) через.
 крiль, з кроля, крiлик. крiм (крiм як, *а* крiмi). крiпкий (крепкий *р*) 27а. (крiс) рушниця; (машинний крiс) скорострiл, кулемiт. кров (керва), з кровi 85, цiй кровi, цiю кров'ю (крiв'ю, крiвлею), в кровi. кровотéча (кровотóка *р*).

кровопiвець, *р* кровопiв-кров'яний. [ця.
 кро́ква, з кро́ков 96.
 крокоди́л, з -ла. (крiмi *а*) крiм.
 кромiшнiй (-ний) 128.
 кропи́ва (крапива), кропи́-в'яний. (кропка, *а* точка) кра́пка, (кропля) кра́пля. [крапати. крупi (крупa, каша), з круп i крупiв 123.
 крути́ж, з -тежú ч. р. 22. крiюк — цвяж; крiюк — птах ксьóндз, з ксьóндзá. [54.
 Кубáнь, з Кубáни ж. р. кублó (гнiздо *а*). [рiвий. (кудерявий, кунде-) куче-кудi (куда); кудi (де *п*) кудóю (де) йти. [йдете. кúжиль, -же́ля ч. р. i -же́ли ж. р. 22.
 кузeн (кúзин), з кузeна; кузiна, до кузiни. кúзка i кúзка.
 кúзня, з кúзень 96. [лю 22. кукiль, з кукóлю i з кукi-кукуру́дза, кукуру́дзяний. кúля зeмна (земська), всe-свiт, свiт, *а* мир.
 культивувáти (-вир-) 285. кумá, G³ кум. кумeнi; кумiв. кумeдiя i кóмeдiя — чудасiя; кóмeдiя — лiтерат. твiр 13. кумeдний i кóмeдний 13. (кумпанiя) компáнiя. i купáння (кúпанe). [73.
 купiти оливця́, *р* оливeць купe н. р., не вiдмiн. 294. кúпиль, з кúпeлю ч. (ж.) р. (купно) купiвля, зáкупка. Кúп'янка (Куп'яньск *рс*).

кур'єр, кур'єрський. [295а.
 кúри, курей 123, кúрям 97,
 курмі 98.
 кúриво (курево) 104.
 куринь, з куреня 22.
 курйоз, курйозний 274.
 курс історії, із (по) історії.
 курсів (курсива) 265.
 кúрява (курява).
 курсист і курсант, курси-
 стка.
 (кусити) спокушати, спо-
 кúшувати.

кусóк (р кусник), кавáлок.
 Кúти, з Кут
 кúтній (-ний) 128.
 кúхар, -ря, мн. -рі 68¹. [96.
 кúхня, з кúхонь і кúхень
 куховір, -ра, мн. -ри 68¹.
 кúхонний і кúхенний.
 кúчма, з кúчем 96.
 кушнір, -рє, мн. -рї 68¹.
 кущ (корч), див. корч.
 кшталт, на кшталт з ним.
 gestalt; також: на взір,
 на подóбу, нáче.

Л

(лаба) лапа.
 Лаврентіїв (-тіївський) лі-
 топис.
 лагер, з лагеря 68¹.
 лагідний (-ній) 128. [ду].
 лад, ладú; до ладú (до ла-
 ладан (ладон)).
 ладен 132.
 ладження, ладити; лажен-
 ня, лазити 103.
 (ладувати р) наснажувати
 акумулятора.
 лазити, лажу (лазю) 192.
 лазня (баня), з лазень 96.
 лак (ляк) 259, з лаку, ла-
 кувати 285; лакований.
 лакей, -кея, р льóкай, -кая.
 (лакiмство) ласощі, смáкощі.
 ламаний, ламання, ламати,
 ламаю і ламлю; ломіти,
 ломлю; ламкий 209.
 (ландиш) конвалія. [цузі.
 ланка (звено)—кільцевлан-
 ланцюг (-цюх, -цуг), з -гá.
 ланя, з лані. [ловіти.
 ланпати — мацати; (лапати)
 ласий до чого або на що;

ласий спати (р до спання),
 ласий на ковбáси.
 ласка, з ласки (з милости);
 ласка, ласочка (ласичка).
 ласкавий (лас-) на що.
 (ласкати) голубити, пести-
 ти, милувати.
 ластівочка (ластовочка) 24.
 латинізувати (-нізир-) 285.
 лебедячий, лебедінний
 (-ній) 128.
 лебідь, з лебеда ч. (ж) р.
 лев, лева 65, леву і лево-
 ві, мн. леви, лєвів.
 лев (лея), лева — румун-
 ські гроші, мн. лєї, лєїв
 Левіцький (Ліви-). [(лей).
 лєвовий (левиний)
 легенький (легонький) 6.
 легкий, легший 156, лег-
 легковáжити що. [шати.
 легалізувати 285.
 леґіонер (леґіонар) 282.
 (леда) будь-який, марний.
 лєдве, р лєдві (лєдво, лєд-
 ви, лєдва, лєдь).
 (лєдівній) льодóвня.

(ледовий) льодовий 138.
 (ледяний) льодовий 138.
 лекція, *p* виклад.
 лемківський (лемківський).
 (лен) льон, льону 31.
 (лента, стяжка) стрічка.
 (лепський *p*) добрий, хоро́-
 (Летичівс) Ляти́чів. [ший.
 летіти, лечу́ (лечу), летіш
 (летиш), летимó (летим),
 летять, летячі (летючи)
 лещата, з лещат 125, леща-
 (лижка) ложка. [тарський.
 (ликати) ковтати.
 лиман, з лиману (лиманá),
 лиманом (-но́м).
 лимар, -ря, мн. -рі 68¹.
 липкий (лепкий, липкий).
 (лискавка) бли́скавка.
 (лискучий) блиску́чий.
 (лисніти) блищати.
 Липськ (*p* Ляйпціг).
 лист (письмо); п и с ь м о—
 писання: читке письмо;
 власноручний лист (*p* від-
 ручне письмо); відкритий
 лист; написати листа́, *p*
 лист 73.
 листоно́ша (*p* листонош).
 листопа́д (падолист), -да
 (-ду) 70.
 лити, ллю, ллеш, лве, лве-
 мо́, ллетé, ллють, лив,
 лила́, лий, лйимо, лййте.
 литка (лидка), мн. литкі,
 литок.
 лихва́р, -ря, мн. -рі 68¹.
 лихий на що. [ри́цар 274.
 ли́цар, -ря, мн. -рі 68¹, *p*
 лицé, обличчя; з личевка
 — на личку хоро́ша; з по-
 ве́рхні (лиця) землі, з ве-

лиця *p*, обличчя. [млі.
 лічить, подобає (ялося).
 (лично) особісто.
 лишé *p*, лиш *p*, ч тільки;
 лишéнь — це ж, но: Геть
 лишéнь до ката! [ній.
 лишівся сирото́ю, л. саміт-
 (лишний *p*) зайвий.
 ліштва (листва), з -тов 96.
 (лищати) блищати. [263.
 Лівобере́жжя 25, лівобе-
 ре́жний (-ній) 128.
 ліг (ляг) 200, див. лягті.
 лід, льо́ду (леду) 31. 65, на
 льо́ду 76, мн. льоди́ (леди).
 ліжко (ліжок) н. *p*.
 лікар (ліка́р), до лікаря (лі-
 кара́), з лікарем (лікаре́м),
 мн. ліка́рі 68¹; лікар нер-
 вових хвороб (по нерво-
 вих хворобах).
 ліквідува́ти (-дир-) 285.
 ліко́ть (локоть), з ліктя 23.
 лікува́ти—від хвороби; лі-
 ч и т и — це рахувати.
 лімо́на (лімон) *p*, ч цит-
 ріна.
 лінівий до чого, на що.
 лінія найме́ншого о́пору;
 лінійка, лінійний, лінійо-
 ваний, лініюва́льний, лі-
 ніюва́ння, лініюва́ти.
 Лісбо́на (Ліссабон) 295а.
 лісовий (лісовий), *p* лісний.
 літ, льо́ту (*p* ле́ту) 31, на
 льо́ту (*p* на ле́ту).
 літера (літе́ра) або б́уква,
 мн. літери (літе́ри).
 Літин, з Літина 10. 295а.
 літній (літній) 128.
 літо, мн. літа́, літ, літам,
 літах і літх.

літопис ч. (ж.) р., з -су 66;
літопис Іпатіїв (Іпатський),
Лаврентіїв (-тіївський) чи
Лаврінів. [літри (літра).
літр, з літра ч. р.; 2-3-4
ліхтар, -ря, мн. -рі 68¹.

ліхтарня (лігарня), з ліх-
тарень.

лічити — рахувати; ліку-
вати — від хвороби; (лі-
чити потрібним, обов'яз-
ком) вважати за потрібне,
за обов'язок.

ляляти 63, лялю і ляю.

лоб, лоба 65, на лобі.

лобур, -ря, мн. рі 68¹.

ловець, ловця, мн. ловці
лови, з ловів 122. [(ловці).

(лож а) брехня, обман, о-
мана, неправда.

ложка (лижка), з ложок 96.

лойовий (ловий) 138.

(локоть) лікоть, з ліктя 23.

ломити див. ламати 194;
ломання.

Лондон (Льондон) 259.

Лубні (рс Лубни), з Лу-
бень, Лубням 123. 295а.

Луганське (рс Луганськ), з
-кого 144.

Луцьке і Луцьк, з Луць-
кого і Луцька 144.

(луч а) промінь, з -меня.

(лучатися) траплятися.

(луччий р) краший.

(любій рс) абиякий, уся-
кий (леда).

(любимець) улюбленець,
коханець, любчик.

любити, люблю (люблю).

любітиса з ким (у ким).

Що в дужках ( ), того не вживайте!

любов, з любови (любви)
ж. р. 85, любов'ю, любов
до кого-чого (любов кого-
чого), любов до батьків-
щини (любов-ківщини).

Любомль, з Любомля; або:
Любовень, з Любовня.

люди 47, людсі 123, лю-
дям 97, людмі 81. 98.

людина (люди́на) — чоло-
вік чи жінка; чоловік
— муж; це добра людина
(чоловік).

Людовик (Людвик).

людство (людство́), люд-
ства; людський.

Лютер, Лютера, Лютеро-
ві (Лютра, Лютрові).

лютий (р лютень).

лютувати, р лютитиса на
кого: лютував (р лютився)
на мене.

люшній, з люшень 96.

лягті (лягчи), ляжу (лягу)
193, ліг (ляг) 200, лігши;

лягти на чому, р на що,
в що. [тічева.

Лятічів (рс Лети́чів), з Ля-
(лячний) боязький.

Львів, зо Льво́ва 288, підо
Льво́вом 295а, у Льво́ві,
уви Льво́ві.

льняний і лляний.

льодовий (ледовий) 138;

льодовий океан 295а.

льодовня (ледівня) 31.

льокай р, ч лакей 259.

льокомотів (льокомотива).

льон (лев) 31, з льону 65,

льоріет, з -та. [в льону.

льох, з льо́ху, в льо́ху.

М

- ма́бу́ть, півне (відай). [мéd. Магомéт (-мед) і Мохам-магомéта́нський (-дан-). Мадрі́д (Мадріт) 274. (мається) знаходиться справа, є, справа така. (май) майже. майбу́тній (-ний) 128. майові́й (маевий), травне́вий 138. май́стер, -стра, мн. -рї 68³; майстер на що (від чого, у чому): м. на комплімен-майсте́рний (-ній) 128. [ти. макі́тра, мн. -кі́трі, -те́р 96. маку́ха ж. р., р маку́х ч. р. (малжо́нка а) жі́нка, дру-жі́на. мали́й (ма́лий), ма́ла. (мало того) ба, що бльше, ще й на́дто; ма́ло (чуть) не згинув. малолі́тній (-ний) 128. малюва́ння — дія, мальо́вання—малюнок 101. [68². маля́р (ма́ляр), -ра́, мн. -рї ма́насті́р, -ря́ 29. 68¹, ма́насті́рський (мон-). ма́ндрова́ти (р вандрувати) ліса́ми (по лісах). ма́невр, мн. ма́неври (ма́ньюври) 289. ма́неврува́ти 285. ма́нексн (манекін), -ну. ма́не́ра, -ри; р ма́нра, -ри або ма́нр, -ру ч. р. Ма́нля (Ма́нілья) 295а. ма́ніфестува́ти 285. ма́нкува́ти—не́хтувати 285. ма́ксарда́ (максард). ма́ра, ма́рево, примáра,
- ма́на (видиво). ма́ргарі́на і ма́ргарі́н. Ма́рію́піль (Ма́ріупі́ль), -поля 21. 286. Ма́р'я́ (а Ма́рія) і Ма́р'я́. ма́рмеля́да (мармеляд). ма́рмур, -ру 113. ма́рмуро́вий 54. 138. ма́рний—да́ремний, ма́рний—кво́лий; ма́рно, р ма́рне прсл 228. ма́родер, -де́ра 282. ма́рсельбе́за (марсиліанка). Ма́ру́ся, о Ма́ру́сю і -се 88; Ма́ру́син 140. ма́ршру́т, -ту ч. р. ма́скува́ти 285. ма́сть, -ті — ма́зі і ма́сти — ко́льору; на ма́сть сі́рий. ма́сува́ти (-сир-) 285. [284. ма́теріа́льний (-ріа-) 274. ма́тері́й (ма́тері́ний) 128, р ма́тірній 26. ма́ти ко́го-що за ко́го-що; (ма́ти місце) відбу́тися, ско́їтися, тра́питися; тре́ба це на о́ці ма́ти; спра́ва (мається) є така; ма́вши (маючи) спра́ву. ма́ти (ма́тір) мо́я, з ма́те-рі, ба́чив ма́тір (ма́ти) 87, ма́тір'ю́ (ма́терію); мн. ма́тері, -рів (-рей) 93; Бо́жа Ма́ти (Бо́ска Ма́тка). ма́трац (ма́терац), з -ца. ма́тро́с (ма́трос) 265. Ма́тусаї́л (Ма́втуза́лем) і Ма́фусаї́л. [чі́ти. ма́ча́ти р, ч мо́ча́ти і мо́ма́чу́ха (ма́чо́ха) 13, ма́чу́шин (ма́чо́шин).

машина (машина) шити, машина до шиття, швацька машина. [ний].
 машинальний (машиналь-маштаб (масштаб)). [дү 21.
 мед (р мід), меду, на ме-медяла (медаль), з меда-лею. [медя.
 медвідь р, ч ведмідь, з вед-медиум (медиум) ч. (н.) р. (межи р) між. [284.
 мекати (блеяти).
 (Мексика р) Мехіко 295а.
 меливо (мелево) 104.
 меляний (мелятий) 201.
 мелькати р, ч мигтіти, май-нүти. [цём.
 (мельком) мелькома, миг-мельник (мелник) 44.
 Мемель, з Мемеля 65. [290.
 меморандум ч. (н.) р., з -му Мэндель, -дела (н-для) 65.
 мені (міні, міні, ми) 178.
 186; як мені спокійному (р спокійним) бути.
 мент р, ч момент; (в су-часний мент р) тепер-мэнший (менчий) 51. 155.
 156; менший на (о) три; (менший) малий відділ; (тим не менше) протє, однак, таки. [палець.
 мэншати (меншати) на (о) мерєживо (мережево) 104.
 мэрзлий (замерзший).
 мёртвий (мертвій).
 Месопотамія (Мезо-) 265.
 (мєсть а) помста.
 метá; (з метою) щоб; для цього, (для цієї мети). [138.
 металевий (метальовий)
 метіль (мотиль), -тіля ч. р. —

метелик; метль, -тєлі ж. р. 22 — метелиця.
 метода ж. р. і метод ч. р.
 метр (метер), з мэтра; 2-3-4 метри (метра), див. три.
 Мехіко (р Мексика) 295а.
 меч (міч) 19, мечоносець 40.
 мешканці, ч пожилці.
 мешкати, ч проживати, сидіти. [нага.
 меценат (меценат), меце-мечеть, з мечеті ж. р. і р мечет, з мечету ч. р.
 Менськ (Мінськ р), давне Мѣньскъ, мэнський, Мінське 10. 27а. 144.
 (ми D¹ а) мені 186.
 (миг) мить, хвилина, мент.
 мигтіти, -чү, -тіш, -тять (мигтіють).
 Микóла, Миколáй (а Ни-колай). [вмент.
 (мигом рс) миттю, вмить, миліти — намулявати ми-лом; (милити що) поми-лятися, милітися в чому.
 милосёрдний і милосёрдий (милосерний).
 милостівий (мілост-).
 мілость і мілість 84; з ла-ски (по милості). [ковий.
 (мильний) хібний, помил-ймо — це коло, повз; (ми-мо) дарма що, не зважа-ючи на, не дивлячись на, без огляду на.
 (мимоволі) мимохїть, не-самохїть, невмісне, з не-вóлі. [нагідно.
 (мимоходом) побїжно, при-минулий (минувший).
 минўта (мінута) 9. 274.

ми́слення (мишленя).
ми́ттю, вмить, вмент (*рс*
мигом, вмиг).
ми́ша (миш *а*).
(мир заключити) замири́-
ти, -ся; (заключення ми-
ру) замі́рення.
(мі́д *р*) ме́д, ме́ду 21.
мі́дь, з міді 27а.
мі́ж (*р* межи); (мі́ж тим *рс*)
тим ча́сом, протé.
мі́жнародні́й, -ний *р* 128.
мі́зок, з м'язу *р*, ч м'озок,
м'озку.
мі́й, мо́го, *р* мойо́го (мовго)
мо́ему, *р* мойо́му, моє́ї,
моє́й 176.
мі́лкий (мі́лкий), мі́лший.
мі́ль, з мо́ля ч. *р.*, *р* мі́ль,
мо́лі ж. *р*.
мі́льйо́н, мі́льярд; мі́льйо́н-
ний і мі́льйо́новий 268.
(мі́ні) ме́нї 186. 172.
мі́німум ч. (н.) *р.*, з -му 290.
мі́ністер (-стр), стра 65.
272. 274.
(Мі́нськ *р*) див. Ме́нськ.
мі́нус ч. (н. *л*) *р*. 289.
(мі́нута) ми́ну́та 9.274.
мі́ра; одна́ково (*р* у рівні́й
мі́рі); у мі́ру (по мі́рі) то-
го; здебільша (у значні́й
мі́рі). [ви́ршальний].
(мі́рода́йний *р*) впливо́вий,
мі́сіоне́р (мі́сіона́р) 282.
мі́сіоне́рство (-на́рство) 282.
мі́сіоне́рський (-на́рський)
мі́стéчко (мі́сточко) 7. [282].
мі́сто (*а* город).
(мі́сто) замі́сть. [лові́.
(мі́стого́лова) застúпник го-
мі́сце—куток, на мі́сці; мі́-

сто (город), на мі́сті; (ма-
ти мі́сце) трапля́тися; ми́.
мі́сця (мі́сця), G³ мі́сців і
мі́сць lll, мі́сцями (мі́сця-
мі́ський (мі́йський). [ми].
мі́тла (метла). G³ мі́тел 96.
мі́цно (твердо) спати, за-
сну́ти; со́в мі́цний (твер-
дий).
мі́шати — змі́шувати; (мі-
шати) заважа́ти, пере-
мла, ч і́мла. [шкоджа́ти.
млива́р, -ря́, мн. -рі́ 68¹.
(мнимо́й) неправди́вий, у-
да́ний, наче б то.
(мно́го *а*) бага́то; мно́го-
лі́ття (мно́голі́тствіе *а*).
(мно́житись *а*) збі́льшувати-
сь, бі́льшати, побі́льшу-
ватися.
(мня́кий) м'я́кий, м'я́кшати.
мо́ва (*а* язик), G³ мо́в; го-
ворі́ти, писа́ти рідно́ю
мо́вою (на, в рідні́й мо́ві).
мо́вити про (о) кого́-що (*р*
так мо́вити, так сказа́ти),
мо́вля́в, сказа́ти б. [ний].
мо́вний (*а* язикови́й, язич-
мо́вча́ння (мо́вчане).
мо́вчки, мо́вча́зно (*р* без-
мо́вно). [гилі́вський].
Мо́гилі́в, з Мо́гилéва, мо-
мо́гті́ (мо́чи) 191, мі́г, мі́г-
ши 200; (не мо́гучи) не-
мі́гши, не мо́жучи.
мо́гу́тній (-ний) 128.
мо́гу́че (-чо) 228.
мо́де́ль, з мо́де́лю ч. *р*. —
зразок; мо́де́ль, з мо́де́лі
ж. *р*. — натура́нця.
мо́дний (мо́дний) 128. 286.
(мовго) мо́го, *р* мойо́го.

мо́му, *p* мойо́му (мому).
 (мож) мо́жна (можно).
 мо́жна (дасться) зроби́ти.
 мозі́ль, з мозоля́ ч. р. і мо-
 зо́ля, з -лі ж. р.
 мо́зок, з мо́зку і *p* мі́зок,
 з мі́зку. [65.
 мокре́ць, з мокрецю́ і -ця́
 моли́тва за кого; мн. мо-
 литви́, *G*³ моли́тов (а мо-
 литв) 96, моли́твами.
 моли́твеник—хто мо́литься,
 моли́твник — книжка.
 моли́ти кого про (о) що́
 або за що́.
 моли́тися кому або до кого.
 мо́лод, мо́лодій 132; мо-
 ло́дший (-дчий) 156. 155.
 мо́лода́ (*n* панна мо́лода).
 (молодець *p*) юна́к, з -ка́.
 мо́лодіж, -дежі, -діжню 22,
 але *ч* мо́лодь, -ді.
 мо́лотий і ме́лений 201.
 мо́лочення і мо́лотіння 102.
 мо́лочний (-ній) 128. [103.
 мо́мент (мо́мент) -ту, *p*
 мент, -ту; під такий мо-
 ме́нт.
 (мому) мо́ему, *p* мойо́му.
 монархі́чний (*n* монархі-
 стичний).
 мона́х (мона́х, *p* мана́х) 29.
 моногра́ма (монограм).
 монопо́лія (*p* -по́ль ч. р.).
 монте́р, -те́ра 282.
 Мо́рава, моравани́н і Мо-
 ра́вія, морав'янин.
 мора́ль, -лі ж. р.
 мо́ре, з мо́ря, на мо́рі 110,
 мн. моря́, морі́в 112.
 морі́г 25, з моро́гу.

(морд) душогу́бство, уби́в-
 ство ко́го (на кім).
 морський, *p* а мо́рський.
 (морщина) змо́ршка.
 мосяже́вий (*p* мосяжний)
 мотив, -ну ч. р. [138.
 мотивува́ти (-вир-) 285.
 (мотиль) мете́лик, меті́ль,
 (моті́ка *p*) сапа́. [-тіля.
 мох 18, з мо́ху 65, на мо-
 Мохаме́д і Магоме́т. [ху́ 76.
 мочи́ти, моча́ти (*p* мача́ти).
 мо́щі — останки святих, а
 не прости́х людей; мо-
 щей́ і мо́щів.
 (мрамор) ма́рмур.
 (мраморний) марму́ровий.
 мрець, мерця́ 65.
 мрія́ти про (о) ко́го-що́ —
 ма́рити; мрі́ти—виді́ти-
 ся, боввані́ти.
 мря́ка (мрака), мрячи́ти,
 мста і помста. [мря́чний 54.
 мсти́ти, -сь ко́му за що́.
 мудре́ць, мудреця́ 65, мн.
 мудреці́ (мудрця́, мудрці́).
 (му́жа) чолові́к; му́жа (-жа́).
 (му́жатка *n*) мо́лодіця.
 (му́жа) во́йкі, коза́кі.
 (му́жик, хлоп), селя́нин.
 му́жній (-ний) 128.
 му́жчина́ (му́жчина́, му́щи-
 на́) *p*, *ч* чолові́к, лю́дина.
 му́зика́ (му́зика)—гра, му-
 зика́ — мистецтво.
 му́ка, *ч* боро́шно.
 му́ляр, -ра́, мн. -рі 68³.
 му́ндір (мунду́р *p*).
 (муні́ція) амуні́ція, збро́я.
 мура́шка (мураве́ль).
 му́рин (мавр).

Що в дужках (), того не вживайте!

муровання — мур, мурування — дія 101.
 мусити і *D* мусити, мусів, мусіла, мусіли (*P* мусив, мусила, -ли).
 мусуламанин, мусуламанство, мусуламанський (музу-) 265, *P* мусуль- 259.
 мутній (-ній) 128.
 (мущина) чоловік, *P* мужчина (мужчина)
 мчати, -ся *P*, нестися, гва-

ти, -ся.
 Мюнхен 283.
 (мя) мене 186.
 м'який (м'який), м'який, м'якшати 156.
 м'якенький (м'ягонький) 6.
 м'ясніці, з м'ясніць 123.
 м'ясо (м'ясо *P*) 37.
 м'ята (м'ята *P*) 37.
 м'яч і ч оп'юка; гуляти, -ся в м'яча, ч оп'юкою перекидатися.

Н

(на) в Україні, в Німеччині, в Англії; в (на) університеті; їхати візником (на візнику); писати, говорити рідною мовою (на, в рідній мові); помножити, поділити *на* (через) сто; зменшити, збільшити *на* (о) сто; скринька *на* листи (від листів), для листів, зшиток *на* рахунки, для рахунків (від рахунків); сісти, стати і т. ін.
 на чому, *P* на що; пробіти, скалчити ногу *на* (о) що; ходити по рибу, по ягоди (на рибу, на ягоди, *P* за рибою).
 набирати чого (що).
 набігти (набічи) 191 на кого і кого.
 набідуватися (набідитися).
 наблизити (наблизити) до чого.
 наболілий (наболівший).
 (наборзі) нашвидку, швидко, похапцем, вмиль.
 набратися чого.

набувати чого (*P* що).
 наздогін, наздогін, наздогінці. [рідма.
 (наварид) углоос, ридajúчи, навикати чого й до чого. (навідворіт) навпакі, навспак, напроти.
 (навіз) гній, погній, угношавіть (навить). [ення.
 (навкучити *P*) наскучити.
 навмісне 59 (-но, *P* спеціально) 228.
 наводити (наводити).
 навряд — це: ледве чи; навпакі (навряд).
 навстїж, навстїж відчинити (отворити) двері, вікно.
 навчальний (навчajúчий) 53. 134. [(чому).
 навчання (навчання) чого навчати кого-чого (чому), на що; навчати рідною мовою (на, в рідній мові); навчати (уділяти науки).
 навчїтися чого (чому) 238.
 (нав'язувати до чого) з прїводу чого.
 (нагій *a*, нагий) голий.

наѓрний (-ній) 128.
 (нагло) несподівано, рап-
 тово; на́гла смерть.
 (наглухо *рс*) щільно.
 наглядáти за ким-чим (ко-
 го-чого).
 наговóр і нагові́р 26.
 наго́да (на́года). [тітул.
 (наголовок *р*) заголо́вок,
 (нагру́зка *рс*) наванта́жен-
 ня.
 нагуля́тись — це набави-
 тись; натанцюва́тись (на-
 гуля́тись).
 над; кращий над усé; Ро-
 стів над До́ном (за До-
 ну *рс*); над (більше як)
 смерть біди не буде.
 надава́ти чо́го (що) кому;
 нада́м, надасі́, надасте́
 (-даш, -дасьте). [228.
 надарéмно і надарéмне
 надберéжжя 25.
 надбі́гти (надбі́чи) 191.
 надві́рній (-ній) 128.
 надзвичáйний — що сильно
 виходить понад звичайне;
 не з в и ч á й н и й — вза-
 галі незвичний, *р* нечém-
 ний. [придніпря́нський).
 наддні́пря́нський, -щина, (*р*
 наді- (надо-) 250.
 наді́ї (вигляду) не бу́ло.
 наді́я, відва́га (отуха *п*).
 наді́ятися на ко́го-що або
 ко́го-чо́го (що).
 надо́ мно́ю (надомно́ю) 245,
 надо́ всі́м, *р* наді́ мно́ю
 (наді́мною).
 (надо́їсти) надокúчити.
 на́дпис, -су ч. (ж.) *р*.
 надприро́дний (-ній) 128.

на́дро, мн. на́дра, надр
 на́дрів.
 (надслухувати що *р*) при-
 слухáтися до чо́го, під-
 слúхувати що.
 наду́шити (надусити).
 на́дхнений дієприкм. 41.
 61; на́дхнений прикм. 41.
 141; на́дхнення 41, на-
 дхну́ти 41. 61. [надхо́джу.
 надхо́дити (надхо́дити),
 надяга́ти що, одяга́ти ко́го;
 надягні́ (вбери) ша́пку.
 на́жиги, -живу́ (-жию) чо́го.
 назáвжди, назáвсіди, *р* на-
 зáвше 236.
 (назад тому) тому два ро́-
 ки; назад, *р* взад. [-ря].
 Назáр, Назáра (Назарá,
 на́зва, з на́зов (назв) 96.
 називáвся Іван і Іва́ном.
 (наї́вний) про́стий, нехít-
 рий.
 на́й уживається тільки в
 другим ступенéм порів-
 няння, а не з першим:
 найсла́вний (найсла́в-
 ний); найщасли́вний (са-
 мий щасливий); на́й- наго-
 лосу на себе не приймає:
 найкра́щий; неха́й (*р*най)
 найви́щий (-жчий) 158; (най-
 ви́щий час) оста́нній,
 слúшний час.
 найгі́ркий 158.
 найня́ти (наймити, винай-
 мити), *р* наня́ти 225; най-
 ня́ти за ко́го. [схотні́ше.
 (найра́дше) найсхотні́ше,
 найрі́зномані́тніший.
 (найти *р*) зна́йти; (знай-
 шовся) опині́вся в бі́ді.

наказ, з (по) наказу, за наказом (по наказу).

наказувати — приказувати; (наказувати) карати; наказувати ким, р через кого. [26.

накінєць (наконець) 229. (накликувати) викликати, клікати.

(наколи) колі. [ламаний. наламати, наламувати, на-належати — приналежати кому; належати, -ся стосуватися — до кого-належний (-ній) 128. [чого. (налог) навичка, звичка, хвороба, р налога.

намагання (намагання).

намалювати (виобразити).

намерзлий (намерзший).

намет (намет), з намету.

намісто (а монисто, оже-намість) замість. [релля).

намітка (намітка). [ко.

(напашко) хрещений бать-наєсти образу) образити.

(наново) знову (знов), вдруге.

нападати на кого і кого.

напасник (напасник) 58.

напасть (напасть).

напевне і напєвно 228.

напекти (напечи) 191. [25.

наперёд (р наперёд, згори)

напівок дати, ч на чай да-напис, -су ч. (ж.) р. 66. [ти.

написати про (о) кого-що; написати листа, р лист 73.

напитати кого-чого

напиток (напиток), напій, питвó. [тись).

наповнитись (наповні-

напомяти — нагадувати; (напомяти, напамнути) остерігати.

(напрасно а) нагло, не-жданно, несподівано.

наприклад (напримір а).

напроти, напро́тив (напро-тів) 9.237.

напружений (напруже-ний) 193 [-ся.

(напудити, -ся) налякати,

(нарадитися р) порадитися.

(нараз) враз, раптово, рап-том, нагло, несподівано.

(з нараженням) наражаючи життя.

(наразі) поки, поки що.

на́рід і наро́д, з -ду 26.

наріжний, р вугловий ка-мінь.

нарізний, нарізно (-ріж-).

нарко́за (нарко́з).

наробіти чого, нароблю (нароблю), наробиш. [ду.

наро́д, -ро́ду, р на́рід, наро-народитися від (з) кого.

наро́дній (на́родний), р на-ро́дний 128.

наро́дність, з -дностей 93.

наро́дньопра́вний 40.

(нарочно рс) навмісне, зу-місне 59. 228.

насамперёд, передовсім, р перш над усе.

насварітися, р насваріти.

наси́лу — це ледве; (наси́лу) си́лою.

на́сип, з на́сипу ч. (ж.) р. (насипати) наліти води; на-сип борщу; налії молоко.

наси́дати (насядати) 14.

(наскорі а) швидко, швид-

кома, похапцем.
(наслідственний *a*) дідичний. [-чому).
наслідувати кого-що (кому (наслухувати *л*) підслухувати що, прислухатися до чого.
насмілитись (насмілітись).
насміхатися (насміватися) *з* кого-чого (над ким-чим, *a* кому-чому).
насміятися *з* кого-чого (над ким-чим, *a* кому-чому).
наснажувати (*p* наладоувати). [(справди).
(насправді *p*) справді (наставлення *п р*) настрій, ставлення, упередження.
настановляти ким-чим або за кого-що.
настіж, навістіж і навстяж відчинити (отворити) двері, вікно. [*p* обрус, *p* ўбрус.
настільник (настілник) 44, (настоящий *рс*) правдивий.
настрій похоронний (гробовий). [Настуня.
Настя, Настечка (Настка).
натомість *p*, *ч* замість того.
натралити (натрафити).
натягнений, *p* натягнутий наука про (о) що; науковий; (научае) навчання.
нафталін (нафталіна), з -ну *ч. р.* [чого).
нахвалятися ким-чим (кого-кого) знаходити; (найти *p*) знайти; знаходити на кого і кого.
начинати, *ч* починати.
найвий і присутній.

найввість і присутність.
не читав книжки (книжку) (небеса *a*) небо. [227.
невдатний (неудачний) 231.
невичерпний чого вичерпати не можна 134. [27.
невідмінний, *p* невідмінний невольний (*a* невольний) 26. (неніста *a*) жінка.
невластивий кому-чому.
невмілий (невміючий). (невмісний) недоречний, недоладний. [228.
невсипуще (-що) прсл 203.
невтомний (невтомимий).
неутральний (ней-) 279.
негайно, зараз (сейчас).
негідний кого-чого. (него) до нього, до його, до неї (ньої). (негодования) обурення. (негодувати) обурюватися на кого, проти кого за що, з чого. [ється.
негліже *п. р.*, не відміню-недавній (недавний) 128.
неділешний (-ний) 128. (неділя) тиждень.
(недовірчивий) недовірливий. [чого.
надалеко, недалечко когонедійшлий розумом.
(неділимий) неподільний.
недоладний (-ній) 128.
недолітній (-ний) 128. (недописати) не справдити надій. [ний).
недостатній (недостаточнедосяжний (-ній) 128.
недуга ж. р., недужий 231.
нездавий (-ній) 128.

Що в дужках (), того не вживайте!

не́жить, -ті ж. р. і не́жит,
-ту ч. р.

незаба́ром, *р* скóро, швídко.
незабу́тній (-ний) 128.

(независимий) незале́жний,
вб́льний. [вiсть.

(независимість) незале́ж-
незадовóльний (незадоволь-
няючий). [або ким-чим.

незадовóлений з кого-чого
незале́жно від чо́го.

незамі́жня 128 — без мужа;
незамóжний — бідний.

незамі́тний (неза́мітний).
незвичáйний див. надзви-

незв́ичний на що. [чайний.
незéмний, надзéмний (*п.*

неземський).

незла́мний і незло́мний.
нелі́тній (нелі́тний) 128.

нема́, нема́в — *прсл*; не має
— *дiєслово* 226.

немилосе́дний і -се́рдий
(-серний).

неминúче (-чо) *прсл* 228.
(немож) не мо́жна.

нена́видіти (нена́видити)
кого що (чого) 226.

нена́висний (-ств-) 58; не-
на́висть.

нена́дійний — кому не
можна довіряти: він лю-

дина нена́дійна; (нена́дій-
ний) несподіваний, на́г-
лий; (нена́дійно) несподі-

вано, на́гло. [вiсть.
(нена́рушність *р*) непору́ш-

необáчний (-ній) 128.
необхі́дний *р. ч* потрі́бний.

(неомильний) непомі́ль-
ний.

(неохі́тно) неохóче, нера́до.

неперебо́рний (неперебо-
рiстий). [редба́чений.

(непередви́жений) непе-
неперемо́жний (-ній) 128.

(непідходя́щий) невідпові́д-
ний.

неподі́льний (неді́лимий).
(непремі́нно) ко́нче, доко́н-

че, ко́нечне, доко́нечне.
(неприлі́чний) непристо́й-

ний. [незв́иклий.
неприві́чний, ч незв́ичний,

неприро́дний (-ній) 128.
неприто́мний (безтямний).

неприя́вний і неприя́вний.
непромока́льний (-макаль-).

(непроходи́мий) непрохі́д-
ний. [безвiдра́дний).

нераді́сний, безраді́сний (*р*
нерво́вий (нервний).

несвідо́мий чо́го (несвідо-
мий в чім).

несений (несяний).
несподі́ваний (нечайний).

несправжній (-ний) 128.
неспромо́жний (-ній) 128.

весте́рпний і нестерпу́чий.
нестерпу́че (-чо) *прсл* 228.

не́сти, -ся по́лем (по полю);
несу́ (несу).

(несуразний) нескла́дний,
безглу́здий, недола́дний.

несьогосвітній (-ний) 128.
ветерп́ляче (-чо) 228.

нетуте́шний (-ний) 128.
нетяму́чий і -щий чо́го.

(нехарний) неохáйний,
брудний. [що 226.

не́хтувати ким-чим і кого-
(нецьки *п*) но́чви.

(нечайно) несподі́вано, на́г-
ло, рапто́во.

нечиткий — важкий до читання, нечиткий — неясний.
 нещодавній (-ний) 128.
 ніжній (нижній) 128.
 ніжчий 156, ніжче 228, ніжчати 157.
 низенький (низонький) 6.
 (Нико́ла а) Мико́ла, р Микола́й.
 нині а р, ч тепер, сьогодні; нинк — тепер, а не сьогодні.
 нинішній (-шний) 128 — це теперішній; нинкшній — теперішній.
 (нинька, ниньки) сьогодні.
 (нич) нічого. [р старець.
 (нищий а) прошак, торбій, нищівний (нищачий); нищівний удар.
 ні до кого (до нікого), ні за ким, ні на що 234. 244, ні за що (за ніщо).
 ніби (здогадно, будьто, у роді, у виді).
 ніготь (ноготь,) нігтя 23.
 ніде — це „нема де“: ніде сісти; ніде — це „всюди“: ніде нема правди.
 Ніжен (Ніжин), з Ніжена, ніженський; а Ніжень.
 ніздря, з ніздрі, мн. ніздрі (ніздря), ніздрів.
 нікель, з нікляу, р з нікелю; ніклевий, нікляувати.
 (нікий а) якійсь.
 нікотін (нікотина).
 (нім л) поки.
 (ніскльки) ніяк, ані тріхи.
 (ніт а) ні, нема.
 ніхто, ніщо, ні до кого (до нікого), ні до чого (до ні-

чого), ні на кого (на нікого), ні на що (наніщо), ні з ким (з ніким), ні перед ким (перед ніким) 187.
 (ніц л) нічого. [234. 244.
 ніч, ночі, цію нічю; прсл вночі (в ніч, нічню).
 нічліг і почліг, з лігу.
 нічогісінко — новсім нічого (р нічогісько).
 нічого (нічо, ніц, ніщо).
 ніякий, ні до якого або до ніякого чи до жадного 234.
 (но, але) але 256. [244.
 Нобель, Нобеля (Нобля).
 новий (новий), нова.
 новина (новість), р новіна — новий випадок; новість — новизна; новість справовітній (новітний) 128. (ви.
 Новомосковське (рс -ськ), з -ого (-а) 144.
 Новочеркаське (рс -ськ), з -ого (-а) 144.
 ногавіці, з ногавіць 29.
 (ноготь) ніготь, нігтя 23.
 ножиці (ножниці), ножиць Ной (Ное), з Ноя. [123.
 номер р, ч нумер.
 непареля (непарель).
 нормувати (-мирув-) 285.
 носівся вбирався гарно.
 нота (нута), мн. ноти, нотний.
 нотар, -ря 68¹, р нотаріюс.
 нотатник, записник, р нотес. [123.
 ночви (нецьки л), з ночов.
 ночліг, р нічліг, з лігу.
 ношений (ношаний) 201.
 ну́дити ким-чим.
 ну́жда, а р ну́жда.

нуль (нуля), з нуля ч. р.
нумер, р номер, номеру-
(нуряти) поринати. [вати.
(нута) нота, нотний.

(нутро р) середина.
(ню, ю) її 186; з неї (ньої).
Нью-Йорк, нью-йоркський
Нью́тон, з Ньютона. [288.

0

0 третій годині або 4 в
три години; 0 пів на третю,
пів до третьої, пів тре-
тьої, пів по другій; (0)
про при дієсловах: гово-
рити, писати і т. ін.; змен-
шити, збільшити на (о)
о́аза (оаз) ж. р. [сто.
об (о) зéмлю вдарити.
(оба) обідва (обидва́), (обі)
обі́дві, обо́х, обо́м, обома́
(обидвох, обидвом, оби-
двома) 164. 165. [тувати.
(обанкротитись) збанкро-
(обаранок л) бублик.
обвинувачувати кого в чім
або за (о) що. [ювати.
(обезоружувати) обезбро-
оберегти́ (оберечи) 191.
обере́жний, бе́режний (о-
сторожний). [що, на що.
оберну́тись ким, у що, за
(об'єм) обсяг; (об'ємистий
рс) великий, чимáлий.
(обида а) обра́за, кривда.
(обиджати а) кривдити, об-
ража́ти.
обідва (обидва́, обі́) для
ч. р., часом і для н. р.;
обі́дві (обі́) ж. і н. р. 164.;
обо́х (обоі́х), обо́м (обоі́м),
обома́ 165; р: обі́двох,
обі́двом, обидвома́.
(обидити, обиджати а) крив-
(обилля) достáток. [дити.
(обільний) ще́дри́й.

(обичай а) звичай.
обі- (обо-) 250: обі́рвати.
(обі) обі́дві див. оба.
обі́брати кого за кого.
(обідливий) обра́зливий,
кривдний.
обі́дний (обі́дний) 128.
обі́знатися з чим.
обі́ймáти, -маю; обі́йняти
(обіймити) і обня́ти, обі́йм-
му́ і обнім́у, обі́йняв (обі́й-
мив) і обня́в. [(вбі́цяти) 13.
(обі́щати а) обі́цяти, -ся
об'і́зд (об'і́зд); об'і́здити—
виі́здити, об'і́зди́ти—об'-
і́жджати.
об'і́хати конем (на коні).
обкружа́ти р, ч ото́чувати.
(облак а) хма́ра.
облама́ти і обломі́ти, обля́-
маний, обля́мувати і об-
ло́млювати.
обле́сний (облестний) 58.
облі́ччя (р ли́ця), з облі́ч
і облі́ччів 114.
обляга́ти, облі́г (обляг).
обма́на (обман) і ома́на.
обме́жений (ограничений).
обме́житися до чого; об-
ме́жувати (ограничувати).
обмина́ти, омина́ти (р ви-
минати). [ти, ста́ти на.
(обнимати л) займа́ти, взя́-
обніма́ти р, ч обі́ймáти.
обов'я́зок див. рахувати.
(обожати) коха́ти.

обопільний, *p* взаємний.
 оборо́на (вборона) 13.
 оборо́нець (речник). [чого].
 оборо́няти кого що (*p* кого-
 обо́х (обо́х), обо́м (обо́ім),
 обо́ма (обо́їма) 165.
 (обоя́тний *n*, обоня́тний *n*)
 байду́жий, *p* байду́жний
 до чого. [до чого.
 (обоя́тність *n*) байду́жість
 (обпукувати) обсту́кувати.
 (обрабувати) ограбува́ти.
 о́брій (о́брїй), з о́брію, на
 о́брїї.
 обробля́ти (обрабляти).
 оброслі́й (зарослий).
 о́бру́с, у́бру́с, ч настільник;
 вдавнину було о́ґвръсч, *p*
 обру́ч, з обруча́ ч. р. [о́ґвръсч.
 (образува́ння) осві́та, ви-
 хова́ння. [нок.
 (обса́дити) зайня́ти буди-
 обстоюва́ти (настоюва́ти) за
 (обува) о́був'я, взуття́. [чим.
 о́бурення (негодува́ння).
 о́бу́рюватися (негодува́ти)
 на що (*p* чим), проти чого;
 о́бу́рливий (*p*обу́рюючий).
 о́бу́тий (вбу́тий) 13.
 о́бхід — це омина́ння; (об-
 хі́д *n*) свя́то, урочи́стість.
 обхо́дити — це омина́ти;
 (обходи́ти *n*) святкува́ти.
 о́бшир (обшар *n*) 30.
 (обши́рний) вели́кий.
 (об'ява *p*) опові́щення, ого-
 ло́шення, опові́стка.
 (овши́м *n*) так, аякже, зви-
 чайно. [і вівсі́ 77.
 овес, з вівса́ 27, мн. вівса
 о́воч, з о́вочу ч. р. і плід,

Що в дужках (), того не вживайте!

плóду; овочéвий 138.
 О́вруч, о́вруцький 55.
 (огень *a*) о́го́нь, з огню́, *p*
 во́го́нь 39.
 о́гидливий (огидлі́вий).
 о́гіро́к (о́гірок), з о́гірка,
p гіро́к 23.
 о́глу́хнути (оглохнути).
 о́гля́д; (з о́гляду на) через,
 що́до. [ким-чим).
 о́глядáтися на кого-що́ (*за*
 о́гне́ний (огньо́вий) 138.
 о́гник, *p* во́гник.
 о́гнище (ко́стер, ко́стир),
 о́го́нь, бага́ття. [ві́сити)
 оголо́шення виві́сити (за-
 о́го́нь (*a* огень), з огню́,
p во́го́нь 39.
 (огоро́д *a*), горо́д; (огоро́д
n) садо́к; (огоро́дчик) го-
 рі́дчик.
 ботани́чний сад (огоро́д).
 (ограни́чений) обме́жений.
 (ограничува́ти) обме́жувати.
 од, ч від 243; *від* пишемо
 і по приго́лосних: при-
 йшов від нього́.
 (о́дві́т) ві́дповідь. [пові́дати.
 (о́двітува́ти, о́двічати) ві́д-
 о́де́жа (о́дежа) і о́ді́ж ж. р.,
 з о́дежі́.
 одержа́ти (о́держа́ти, *p* о-
 трі́мати *n*, получи́ти *a*).
 О́де́са (Одесса, Одес), о-
 де́ський.
 оді́н (о́ден) 161; о́дне, *p*
 о́дно́; оди́н о́дно́го (дру-
 го́го); о́дна о́дну (дру́гу);
 оди́н по о́дному́ (дру́гому);
 са́м (оди́н) вдо́ма; (оди́н
 і то́й) то́й са́мий; купи́ли

321 стіл (столів). [161.
 одинадцять (одинайцять)
 одинак, одиначка, *р* еди-
 нак, єдиначка.
 оді- *р*, ч віді- 27. 250.
 одійти від кого-чого.
 (одіння *р*) одяг, одіж, одє-
 жа, вбрання.
 (одітий) одягнений.
 одмовитися *р*, ч зректися;
 проказати (відмовити) мо-
 литву.
 одна, однієї, *р* одної, одні-
 єю, *р* одної, одній; сама
 (одна) була вдома; купили
 321 козу (кіз).
 однак і одначе; *р* однако—
 все одно, однаково.
 одне, *р* одно.
 одність, *р* єдність.
 однолітній (-ний) 128.
 одностайно (-не) 228.
 односторонній (-ний) 128.
 однострій, з -строю *р*, ч
 форма.
 однотомовий і одното́мний.
 (одобрення) ухва́ла, по-
 хва́ла. [хваліти.
 (одобрати) ухваліти, по-
 одружі́тися з ким (на кому).
 о́дуд (удод, удуд). [ріти.
 оду́ртіти (вду́ртіти) 13, зду-
 (одушевлення) захват.
 одча́й (відчай) 27.
 одча́йду́х (очайдух) 27.
 одча́йду́шний (очайдуш-
 ний) 27. [тий) 201.
 одягнений (одітий, одягну-
 оженений (оженяний) 201.
 ожені́ти (вженити) кого з
 ким (на кому *р*с), оже-
 ні́тися (вженитися) з ким

(на кому *р*с) 13.
 ожені́ння (женячка *п*).
 (ожерелля) намі́сто.
 (ожидати *а*) чека́ти, жда́ти
 кого-чого (на кого-що).
 (озаряти *а*) ося́яти.
 о́зеро, мн. озе́ра (озера),
 озі́р і озе́р 112.
 Озві́ське море 144.
 Озі́ум, з Озі́уму (Ізі́ум *р*с),
 озі́умський 295а.
 (о́зьму) візьму́ 27. 11.
 ой, ой-ой (йой).
 (оказове *п*) зразко́вечисло́.
 (оказувати, -ся) виявля́ти,
 -ся, показува́ти, -ся, бу́ти.
 (окінчення) закінчення.
 о́ко, мн. о́чі 111, очей (віч)
 112, очі́ма 116; впада́є
 (кидається) мені́ в око;
 спуска́ти з ока; у ві́чі;
 бі́стре(зорке)око, гостро-
 зо́ре; ма́ти на оці́; ви́брати
 о́чі — ослі́пити; закрі́ти,
 заплю́щити (затворити)
 о́чі; розкрі́ти, розплю́-
 щити (отворити) о́чі; (вп'я-
 лити о́чі) ві́трищити, ви-
 лупи́ти, ві́рячити о́чі.
 (около *а*) ко́ло.
 (оконечно) ко́нче; (оконеч-
 ний) кінце́вий.
 окорéнок, *р* окорéнок 23.
 окрім, ч крім (*а* крім).
 о́кру́га (о́круг) ж. *р*.
 (о́кружа́ти *а*) ото́чувати, *р*
 обкру́жати. [дер) 272.
 Олекса́нדר (*а* Алекса́н-
 о́ливо (олово). [ця́ 23.
 оліве́ць (оливець), з олів-
 о́лій, з о́лію ч. *р*. і о́лія,
 з о́лії ж. *р*.

- омана і обмана (обман *рс*).
 (омаста) жир, сало.
 оминати, обминати (*р* ви-
 минати).
 (она, оно, они *а*) вона, во-
 но, вони 243.
 (оноді, оногди) позавчора.
 (онодішний) позавчораш-
 онук, ч унук. [ній.
 Опанас, *р а* Афанасій (Ата-
 насій) 265. [чим).
 опанувати кого-що (ким-
 (опатрунок *п*) перша поміч,
 порятунок.
 (опаєсаний) оточений.
 оперовий і оперний.
 опирати що на чім.
 опиратися кому, на що (на
 чім), об (о) що.
 опис, з опису ч. (ж.) р. 66.
 опір, з опору.
 опісля (опісля) чого. [пію.
 опієм, -му 290, ч опій, о-
 оплески (оплеск), з опле-
 сків 122.
 оповідання (оповідання)
 про (о) кого-що.
 оповідати про (о) кого-що;
 оповіж, оповіжмо, оповіж-
 те, *р* оповідж, -джмо,
 -джте. [турки.
 оправа (*рс* переплет), палі-
 опука, м'яч; перекидатися
 опукою, гуляти в м'яча.
 опустити, опушу (опушу),
 опустиш.
 оп'ять (уп'ять) *р*, ч знову
 (знова), знов. [65.
 орел, з вірла і з орла 27.
 орендар, -ря, мн. -рі 68¹.
 (ореол) авреоля. [рок.
 (оречення *п*) постамова, ві-
- орієнтуватися (-тир-) 285.
 орлій, ч орлячий 129.
 оркестра (оркестра, банда),
р оркестр; банда—зграя,
 шайка.
 (орудка) справа, діло, річ.
 осавула і осавул 288. 39.
 освіта (освіта), освітній (о-
 світний), *р* освітний 128.
 (освободити *а*) звільнити.
 освоїтись *р*, призвичаїтись,
 звикнути; освоїти що.
 осібний, окремий (*р* спе-
 ціальний).
 (особняк *п*) особа, людина.
 (осібняком) окремо.
 Осип (Осіп), Йосип (*а*
 Йосиф).
 осілий (осідлий).
 осінній (осінний) 128. 142.
 (осіяти хрестом *а*) благо-
 словляти кого-що.
 осінь, з осени 85; *прсл*
 восені (*р* восені, осінню).
 оскаржувати кого *в* чім
 (осми-) восьми-. |(о що).
 (осмотрити *п*) подати пер-
 шу поміч, перев'язати ра-
 ну, оглянути, порятувати.
 ослячий (ослиний).
 основний, *р* оснівний.
 особа, з осіб 94.
 особистий — це персональ-
 ний; особливий — це
 спеціальний; особисто
 (лично); особливо (-ве).
 (оспалий *п*) повільний, бай-
 дужий, лінївий, тяжкий.
 оставатися, остатися, оста-
 юся (оставати, остати).
 останній (-ний) і остатній.
 (-ний, послідній) 128.

- (остановка) перестанок, зупинка.
 остана́нок, до остана́нку (*p* о-стáток); (без остачі *pc*) все чýсто, геть усе.
 оста́тись що і чим; оста́лась сирота і сиротою.
 Остер, з Остра́ (Остьо́р *pc*).
 остеріга́ти, -ріга́ю кого від чого, проти чого, *p* перед чим; осерегти́ (-гчи) 191, -режу́; остеріг, остерегла́, остерігши. [бе́режний.
 (осторо́жний *pc*) обері́жний, острах, страх (*a* боя́знь).
 (острий *a*) го́стрий 39.
 (острити) го́стри́ти 39.
 о́стрів (острів, виспа, острів).
 Остри́г і Остро́г, остри́зький і остро́зький 26.
 осягну́ти і осягті́ що.
 ося́яти і ося́ти, ося́ю, ося́яв, ося́яла, ося́й.
 (осьме́ро) во́сьме́ро 39.
 (осьми́й) во́сьми́й 161. 39.
 ота́ман, провади́р, *p* вождь (вожд) *a*.
 (отворити) відкрити, відчинити; відкрити, розпочати (отворити) збо́ри, засі́дання; розкрити, розплю́щити (отворити) о́чі; відчинити (отворити) шу́фляду; кове́рти здіма́ють (отвирають); ра́на відкрина́лась (отворилась).
 оте́ць, з отця́ і з ві́тця 27.
 о́тже і о́тож 255.
 оточі́ти (*a* окру́жити), *p* обкру́жити.
 отру́їти 13, отру́вний, отру-
- ї́ння, отру́йливий, отру́та; отру́ювати; отру́тний і отру́йний; (втру-) 13. 128.
 (отуха *p*) наді́я, відва́га.
 отчи́зна (ві́тчина), ба́тьківщина. [ський 282.
 офіце́р (офіцир), офіце́р-офіци́йний і офіци́льний.
 (офіра *p*) же́ртва.
 (офірува́ти *p*) же́ртвувати.
 (охота *pc*) вло́ви, ло́ви.
 охо́че (охочо) 228, *p* ра́до; охочі́й гуляти (*p* до гуля́ння).
 оце́й, оця́, оце́, оце́го, оціе́ї, оціе́ю 174.
 о́цет (о́цот, уксу́с).
 (очайду́х, очайду́шний) одчайду́х, одчайду́шний 27.
 (очевідець *pc*) само́відець.
 (очеві́дний *p*) пе́вний, ви́димий.
 (очевидно *p*) зви́чайно, ви́димо, ви́дима рі́ч.
 очеви́дячки — це́ явно, на оча́х: очеви́дячки бре́ше; (очевидячки) ма́бу́ть, пе́в-не. [не.
 очеви́дьки (очевидно), пе́в- (очеркнути) опи́сати.
 (очитаний *p*) начі́таний.
 о́чі див. око.
 очі́кувати кого-що і ко́гочого (на ко́гочо).
 (очки́ *pc*) окуля́ри. [*p*].
 о́чка, з о́чка, мн. о́чки (о́чка (ошеломляти *pc*, *p*) приго́ломшити, оглу́шати.
 (ошибка, блуд) по́милака.
 (ошукання *p*) обма́на.
 (ошу́кувати *p*) обма́нювати, ду́рити, обду́рювати.

П

паву́к, павути́ння, павути́на (паук) 39.
 пага́ний *p*, *ч* пога́ний.
 па́дати, па́даю, па́давш, па́дав (паде́); дощ, сніг іде́ (паде).
 (падо́лист) листопа́д, -да.
 (пайщик *pc*) пайови́к.
 пакт — це умова, догові́р;
 п у н к т — це частина умови.
 палама́р, -ря, мн. -рі 68¹.
 палахкоті́ти, -кочу́, -тиш (-кочеш), -тіть (-коче), -тять (-кочуть). [шарі́тися. (паленіти) червоніти, запальво (палево) 104.
 палі́ти в печі (пал. піч).
 Палі́ев, з Палі́ева (Палі́ва) 21. 295а. плет).
 паліту́рки, опра́ва (*pc* перепаліту́рник (переплетчик).
 паліту́рня (переплетня).
 палія́тив (паліятива) ч. р.
 палкі́й, -ка́, -кє́.
 паля́нця (палави́ця).
 пальто́, з пальта́, мн. пальта 294.
 пам'я́тати кого-що, про (о) кого-що, за кого-що (на кого-що).
 па́не До́кторе, Профе́соре (пане Доктор, Професор).
 па́нна, з панні́в (панен *n*) 96; молодá (панна мо́лода *n*). [-ні́ї, -нією.
 па́ні не відм., або: па́вія, панівни́й, *p* паную́чий.
 панува́ти (царити).
 панчо́ха, з панчі́х 94.

папі́р, з папе́ру 286; ку́сок (свисток *n*) папе́ру.
 папі́роса (папі́рос) ж. р.
 папу́га (*a* папуг і папуга́й) ж. р., з папу́г.
 па́ра — це два, а не кільки *n*; (пара слів) дві сло́ві; па́ра (пару) о́сіб стало; па́ра — дух (*pc* пар).
 пара́да (парад) ж. р.
 парале́ля, з -ле́лі ж. р.
 паралізува́ти (-ліжу-), спаралі́зований (-ліжо-) 285.
 пара́ліч, з -чу (паралі́ж).
 парасо́ль, з -ля ч. р. і парасо́ль, з -лі ж. р.
 парафі́на (парафі́н).
 Пари́ж 274 (Пари́ж), з Пари́жу, парі́зький 55.
 парка́н і барка́н.
 парламе́нта́р, -ря 68¹ — діяч парламе́нту; парламе́те́р 282 — військовий посол.
 паро́ля ж. р. і паро́ль ч. р.
 партне́р, з -не́ра 282. [13.
 па́рубok (паробок, парі́бок)
 пасажи́р (пасаже́р) 282.
 па́ска (*a* паса). [263.
 па́сквіль, з -ля (пашкві́ль)
 паслі́н, з пасльо́ну 16.
 па́смо (пасмо́), мн. па́сма, з па́сом і з па́сем.
 па́сти, пасу́; пасти задні́х.
 пасту́х (від) череді́, чередпасува́ти до чо́го. [нік.
 патети́чний (-тичеський).
 патрія́рх (*a* патрія́рха) 282.
 патру́ля ж. р. і патру́ль ч. р.
 (паук) паву́к, павути́ння 39.
 па́хнути (пахні́ти).

Що в дужках (*o*), того не вживайте!

(паче, *p* тим паче *a*) **на́д-то**, тим **бі́льше**.
пачка́р, -ря́, мн. -рі́ 68¹.
пе́вне, ма́бу́ть (віда́й).
па́шпорт (паспо́рт) 263.
пе́вний, **пе́вен** 131. 132 ко-го-чого (*p* в **чім**); **де́який** (*p* певний); **прсл** **пе́вне** = мабу́ть, **пе́вно** = так; **пев-не** (*p* правдоподібно, *pc* по всій віроятності).
Пега́с (Пега́з) 265.
педаго́г (педа́гор).
педа́ля (педаль), з -лі ж. *p*.
пе́кар, з -ря́, мн. -рі́ 68¹.
пекельний (пеко́льний) 6.7.
пекти́ (печи) 191, **печу́** (пе-ку) 193, **печу́ть** (пеку́ть).
Пелопоне́с (Пелопоне́з), з -су 265.
пе́нзель, з **пе́нзля** 65.
пенсіоне́р (пенсіона́р) 282.
перві́сний (перві́стний) 58.
перворі́день, з -рі́дня 23.
(перв́ший *n*) **пе́рший** 161.
перга́мен, **пергаменовий**.
перебира́ти 210.
перебі́г, **хі́д справи**.
перебі́гти (перебі́гчи) 191.
перебу́ти, -була́, -були́, -бу́де. [за що, на що.
переверну́тись ким, в **що**,
переве́рть (переве́р-тень), **переве́ртня**.
переве́сти — це змарну-вати, знищити, втратити;
(первести) **прове́сти** у-хвалу на зборах; **ві́брати**
(перенести вибори); **об'єд-на́ти** (перевести об'єднан-ня); **полі́ція** арештувала
(перевела арешти); **пере-**

писати (перевести пере-пис); **уряди́ти збірку** (пе-ревести збірку); **легке ви-конати** (до переведення).
переві́щувати (-сшувати).
перегляда́ти (-глі́дати) 14.
переговори́, **перемови́**.
перед (пері́д) 25; **проти**
середі́ (перед **середою**),
p **під се́реду**; **пе́ред** (рей
n) **вє́сти**.
(**передви́дити**) **передбача́ти**.
передава́ти ким, **через** кого.
(**передвчера**) **позавчора́** 31.
переді́ мною (**переді́мною**)
p, **ч** **передо мною́**. [ний.
передво́єнний, *p* **дово́єн-**
передє́рти, -деру́, -дереш
(-дру, -дреш).
(**переді́статися**) **діста́тися**.
передні́й (передний) 128.
передо мною́, *p* **переді́**
мною́ (переді́мною), **прсл**
передовсі́м (переді́всі́м).
передобі́дний (-ний) 128.
передовсі́м і передусі́м,
насампе́ред (*p* **перш** над
усе, **перше** **всього**). [ник].
передпла́тник (переплат-
передра́жнювати (-дразн-).
передреволю́ційний, *p* **до-**
передусі́м і передовсі́м.
(**передучора**, **оноді́**) **позав-**
чора́ 31. [ше.
(**передше**) **попе́реду**, **пе́р-**
передяга́тися, *p* **перео́дя-**
га́тися. [тися.
(**перезя́битися**) **перестуди́-**
(**переї́хатись**) **переї́хати**
вулицею.
перейня́ти (перейми́ти, *p*
переня́ти), **перейму́**; (пе-

- рейняти) взяти провід, голуву́вати; перейня́ла, -лі́. (перейтися) пройтися.
- переказати кому ким, *p* через кого; пер. про кого, *p* за кого.
- перекі́нутись — оберну́тись ким, в що, за що, на що.
- перекла́дач (перекладчик). перекла́дати рідною мовою (на, в рідній мові).
- перекла́дницький (*pc* перекладчеський).
- перекона́ти, -ся, перекону́вати, -ся в (о) чім і чо́го.
- переконли́вий, *p* переконуючий; *прсл* переконливо, *p* переконуюче (-чо) 228. [нути].
- перекре́слити (перечерк-перелама́ти, перела́мувати, перела́маний).
- перелеті́ти, лечу́ (-лечу), -леті́ш (-лети́ш), -летя́ть.
- переляка́вся (перелякся, злякся, напудився).
- перемага́ти (перемога́ти) 209, перемогті́ (*a* побідити, *п* віднести перемо́ду), перемі́г 200.
- перемі́р'я *p*, *ч* замі́рення; (заключити перемир'я) зами́рїтиса, зроби́ти, вчи́нити замі́рення.
- Перемі́шль, перемі́ський.
- перемно́жити, поді́лити на (че́рез *п*) три. [209].
- перемовля́ти (мавля́ти) перемо́га (*a* перемо́да).
- перемогті́ (*a* побідити, *п* віднести перемо́ду). [перейті́. (перенестиса) переї́хати; (переняти *p*) перейня́ти, (перепалка *pc*) су́тичка. (перенало) впіло, відпало. вніссеня; дощі перепадають. [шілка. пєренел (перепєл) і пере- (перєпинити) єпинїти. пєрєпис ч. (ж.) р.. з -су бб. (перєплатник) перєдплатник. [турки. (перєплєт *pc*) опра́ва, палі- (перєплєтати) опра́вляти. (перєплєтня) палітурня. (перєплєтчик) палітурник. перєпршати (-прашати). (перєрїзати *p*) вїрїзати всїх. перєробля́ти (-рабля́ти). (перєсада *п*) перєбїльшен- ня. [чого. перєсвїдчуватиса в чо́му і перєсилати́ ким-чим, *p* че- рєзкого; перєсилати́ пош- тою (по пошті). перєсип, з -сипу ч. р. і перєспа, з -спи ж. р. перєсїдати́ (-сядати) 13, перєсїдь; перєсїсти, -сї- ду; перєсїсти (перєсїсти- ся) на вїз. перєсїдка (перєсїдка) 14. (перєсїчний *п*) серєдній. перєстанок (остановка). зупинка. перєстати́ робїти що, занєхати́ що (*п* заперєстати́ чо́го). перєстерїгати́, -гїю, перє- стерїгті́, -стерїг, -реглі́, -реглі́, перєстерїгши ко- го від чо́го і проти чо́го, *p* перєд чим.

(перестрашитися) настра-
шитися. [тися.

(перехвалюватися) хвалі-
перехрєсний (-сний) 128.

(перечеркнути) перекрєс-
лити.

перєчити в чім або чого.
перєчитися про (о) кого-
що. [ти) 209.

перешкоджати (-шкаджа-
перїна — подушка; пірї-
на і пірїна — одне перо.

перїод (перїод, перїода)
ч. р. 276. [калєвий 138

перкаль, з -лю ч. р., пер-
перліна (р жемчужина).

пєрло, мн. пєрли і пєрла,
пєрел і пєрлів.

перо, в пера, мн. пєра,
пер; дві-три-чотири перї
(пера), двов пер.

перс, пєрси (Перз, Перзи),
Пєрсїя (Перзія) 265.

пєрса і пєрси, з перс.
персонал (перзональ) 265.

персонїфікація (перзо-) 265.
пєрстєнь, з пєрсня і р пєр-
стївь, з пєрстєня 22. 58.

пєрський (персидський) 55.
(перун) грїм.

(перш за все, перш над
усе р) насампєрєд, пе-
редовсїм..

пєрший (п первший) 161.
першорядний 40.

пєсїя, ч пєсїячий 129.
пєстлївий 60; пєстїти, пє-
щу, пєстїш.

(пєстрий) рябїй, сорока-
тїй, пєрїстїй.

петлюрївець (-рївець, -ро-
вець), з -вця 23.

Петрїв, з Петрїва (Пет-
рїва) 295а. 276.

(пєха маю п) менї не ве-
дється, не щастїть.

(печатати) друкувати. [144.
Печєрське (Печєрськ рс)

пєчиво (пєчево) 104.
пивоар, -ра, мн. -ри 68².

Пилїп (а Филип) 274.
пїльний (бачний).

пїльнїсть (бачнїсть), увага,
оберєжнїсть.

пїльнувати кого-чого. [144.
Пїньське (Пинськ рс), -кого

(пїнявий) повїльний, за-
барний, марудний, мля-
вий.

(пир а) бєсїда, бєнкєт,
ўчта, гуляння. [ко п).

пирїжєчок, кїржик (тїсточ-
(пирог) варєники; пироги
печуть, варєники варт.

пїсар, -ря, мн. -рї 68¹.
писарївна, з -рївен 96.

пїсання (пїсання), писати
рїдкою мовою (на, в рїд-
ній мовї); писати про (о)

кого-що; писати по-укра-
їнському; писати на адре-
су (по адресї); писати з

великої букви (р великою
буквою); пишў (пїшу).
пїсьмєнство (-ствї).

(пїсьмо) лист, див. лист;
п и с ь м о — пїсанья: чїтке

пїсьмо (почерк); власно-
рўчний лист (п відручне
пїсьмо).

пїтання (пїтання) про (о)
кого-що; здїмати пїтан-
ня; ставити пїтання рўба.

пїтати, -ся про (о) кого-

- що, *за* кого-що (за ким-чим); питати і питатися кого, в кого.
- піти на здоров'я або за здоров'я.
- пиха, чванливість (бутап)
- питимий і питомий; питома (удільна рс) вага.
- (пі-) по- приставка: побратися (пі-), погнатися (пі-), порвати (пі-) і т. ін.
- пів — пишемо разом із словом 171: півроку.
- південний (-ний) 128 і полудневий.
- півні співають (піють).
- північний (північній) 128.
- півострів (-ров), в-рова 171.
- півтора з ч. і н р., півторі з ж. р. 160: півтора дня, півторі (півтора) години.
- (пігнати) погнатися за ким.
- (під) за редакцією кого; (під керівництвом) за проводом кого; (під) за головуванням; р під середу, ч проти середі.
- підбивати підсумки.
- підвода, з підвід 94.
- підворітний (-ний) 128.
- підворіття 25.
- підготівчий (підготівчий р).
- (підготівка рс) готування.
- піддаватися (улягати) впли- підзамчя 33. [вові.
- (підзорний) недовірливий, підзорлий; прсл підворіло (підзорливо).
- піді-, підо- 250.
- підіймати, р піднімати 225; (підніматись роботи л) братись на роботу; піднялась, піднялись. [дворість.
- (підйом) піднесення, ба- піддєсливий (л підхлібний).
- (підложе л) ґрунт.
- підмєток (воля), мн. підмєтки, підмєтків.
- (піднос рс р) тїця, тїца. підвєсити (підносити).
- підовпливом (під упливом), підо мною 250. 245.
- підождати кого (на кого).
- підозра, узяти під підозру.
- підозрівати кого в (о) чім.
- підозрлий (підзорливий).
- (підоймати) підіймати.
- підошва, з підошів 96.
- підпис ч. (ж.) р., з -су 66.
- підплисти і підпливти.
- підповня, з підповень 96.
- (підпомагати кого) допомагати кому.
- (підпригувати) підстрібувати, підскакувати.
- підприємство, заповзяття, справа. [подеру.
- (підрати, підру) подєрти, підробляти (підрабляти).
- підручник (рс учебник) з (по) історії.
- підслухувати що, прислухатися до чого (надслухувати чого л). [ставу.
- підстава, мати що за під- підсудний (підсудній) 128.
- підсумки підбивати.
- підтоптати (піддоптати).
- підупалий (підупавший).
- (підхлібний л) піддєсливий, лєстивий.

Що в дужках (), того не вживайте!

(підходячий) відповідний, придатний; (підх. случай) нагода. [ході].

підходити, не підходь (під-підходящий) відповідний. (під час Нерона) за Нерона. (підчеркнути) підкреслити. (підчинений) підлеглий. (підчинятися) підлягати, упокорятися, слухатися. підшукувати кого-чого і кого-що.

пієтєт (pietet) 284. [вати. (пізискакувати) повскаку-пізнати, пізнаєш, пізнає (пізнаш, пізнаєш); пізнати я чого (по чому); пізнання (пізнання).

пізній (пізній) 58. 128; пізно, пізніше 231.

(піймити) зрозуміти. (пікнути *п*) ковтнути, проковтнути.

(пільний) польовий. пімста, ч помста 26. [26. пімстяться, ч помстяться пірвати (*р* порвати) — це подерти; (пірвати) схватити, схопити, взяти.

Піррова (Пиргова) перемога (побіда).

пісенька (пісенька) 6.

після — це *по* в розумінні часовім: після Великодня — по Великодні, після конфіскати = по конфіскаці; (після умови) за умовою; (пристроєна після моди) вбрана за модою; (після моєї думки) на мою думку; (після закінчення) закінчивши, (після повер-

нення) повернувши; статистика осель (після осель).

пісний (пістний) 58. пісня, з пісень 96; співати пісень (*р* пісні)

пістолєт, -лєта, мн. -лєти, -тів, і пістоль, з пістоля. піти (пійти), піду (піду), підеш; піти поєм (по полю); піти по воду (*р* за водою), по рибу (на рибу); піти за ділом (по ділу); піти, поїхати тихше (*п* знільнити бігу); піду босий, *р* босим.

піхви, з піхів 96. піч ж. р. (пєц ч. р. *п*), з печі; розпалити, запалити в печі (розп. піч). [нєш. (пічну, пічєш) почну, почпішки (*рс* пішком).

(піяли) співали півні. піяніно, -на, -ну, -ном 294. плавати і плаівати, плаїстї, *р* плаивтї.

плакати за ким, *р* по кому (над ким); пл. з горя (*р* від горя); плакатися на кого. план, за планом (по плану, після плану); план будувати (*р* план будування). пласкій (*рс* плбскій).

Платон (Плятон) 259. плач, з плачу, плачєм; (вибухнути плачем *р*) залитися слїзьми, зайтися плачем.

плчка, -ки (плакальниця). племінній (племенний). племінник (*р* племенник, *а* братанич, *а* братанок).

племінниця (*p* племенниця, *a* братанка).

плém'я, з плém'я і з плéмени, тому плém'ю і плéмені, тим плém'ям і плéменем, мн. племéна, племén; і племенó, з племенá.

плéну́м ч. (н.) р., з -му 290.

плéтиво (плетевó) 104.

плечé, мн. плéчі 111, плечéй і пліч 112, плечы́ма.

плы́ті, *p* пливті; плив, пливá, *p* пливлá; плести річкою (по річці). [плаит.

плита́ (плита), з плити́, мн. плід, плóду і одного — пло́дá, мн. пло́ди (пло́ди), пло́дів (плóдів).

(плоский *ps*) рíвний, плескáтий, плискый, плаский.

плугáтар і плугáтир, -ря Плугáрх (Плóтарх). [68¹.

плюс ч. (н. *p*) р., з плюса́, мн. плюсі́ 289, той плюс.

(плясати) танцюва́ти.

(Пля́тон) Плато́н 259.

(пляцок) корж, з коржа́.

пля́шка (Фляшка).

по горах (по гóрам) 247;

йти, ходити, бігати, їхати і т. ін. вулицею (по вулиці); написати на адресу (по адресі); розміром (по розміру) відповідний;

йти по ри́бу, по орі́хи, по я́годи (на рибу, на орі́хи, на ягоди), по воду (*p* за водою); говорити телефоном (по телефону); посилати поштою (по пошті); питати з (по) істо-

рії; праця з (по) історії поділ за змістом (*a* по змісту), за відомостями (по відомостях); вбрана за модою (вистровна після моди); на програмою (після програми, по програмі); за порядком (*a* по порядку); по нашому, по-українському 248; щосереді (по середях), щосвяга (по святах); приїхав у (по) справах; професор на (по) кафедрі; праця впорядкування (по порядкування) школи; з тієї причини (по тій причині); по скінченні праці (по скінченій праці); (по виконанні) виконавши, (по укінченню) закінчивши; йти за ділом (по ділу).

по- (пі-) приставка: побратися (пі-), погнатися (пі-) і т. ін.

побавитися (розриватися *n*) чим або в що.

поберéжжя (-ріжжя) 25. 33.

побинáтися за ким, чим.

побі́гти (побі́чи) 191 по воду (*p* за водою); за ділом (по ділу).

(побіда *a*) перемóга.

(побідати *a*, віднести побіду *n*) перемогті.

побі́ллий (побі́лівший).

побі́ч кого-чого і побі́ч з ким-чим. [кому-чому].

поблагослови́ти кого-що (*a* побліскування (полюск-)).

побліскува́ти (полюск-). побóжний (-ній) 128.

побóрений (поборотий) 201.
 побрáтися (пібратися).
 (побритися) виголитися.
 побóут (*а* побит).

пова́жаний — дієприкмет-
 ник, пова́жний — прикмет-
 ник: пова́жаний пане, по-
 ва́жна справа. [чим.]
 по́вен і по́вний чо́го 132, *p*
 поверну́ти — це вернути
 кому що; поверну́тися —
 це прийти назад: повер-
 нув гроші й повернувся
 (повернув) назад. | -ся.
 (повергти, -ся *а*) кинути,
 по́верх (попе́рх), з по́верху
 (поверха), на по́версі.
 (пова́держати) зде́ржати.
 повадо́вжній, подо́вжній,
 повадо́вжній 128.
 (повзяти децивію *п*) поста-
 новити, ві́ршити; (повзя-
 ти ухвалу *п*) ухваліти.
 (пови́ж) ви́ще, пови́ще.
 по́винен (винен *п*) зроби́ти
 132; ви́нен мені гроші.
 (повинува́тися *а*) корі́тися
 кому, слухати ко́го.
 (пови́щий) ви́ще по́даний.
 (пови-) повіта́тися 27а.
 по́від, мн. поводи́ і поводи́
 77⁴, з поводи́в.
 повідо́мити, повідо́м (по-
 відоми), повідо́mmo і по-
 відо́мім, повідо́мте.
 по́вільний і забарні́й.
 по́нінь, з по́вені, по́вінню.
 пові́рити на слові.
 по́ністи, по́вмі, -сі́, -ві́сть;
 по́ніж, по́ніжте, *p* пові́дж,
 по́ніджте.
 пові́стяр, -ра́, мн. -рі́ 68³.

повіта́тися (пови́татися)
 27а. [плавство].
 повітроліта́ння (воздухо-
 пові́тря (*а* воздух)).
 повмира́ти з чо́го.
 по́вний, по́вен чо́го, *p* чим.
 повнолі́тній (-ний) 128.
 пово́дження — це поведі́вка;
 у́спіх (пово́дження); по-
 во́дитись (пово́дітись).
 поводи́р і поводи́р, -ря́, мн.
 -рі́ 68¹.
 пово́лі (поволи).
 повста́ння (по́встання).
 повста́нський (*рс* повстан-
 чеський).
 (повстида́тися) постида́ти-
 ся. посоромі́тися.
 повсо́дний (-ній) 128.
 повто́ряти (повта́ряти) 209.
 повча́льний (повчаю́чий).
 повча́юче (-чо) 228.
 пога́ний, *p* пага́ний 29; по-
 га́ний на що.
 погана́яти (погона́яти) 209.
 (погасити *p*) поту́шити, по-
 га́слий (потухши́й).
 погі́бель і погі́бель, з -бе-
 лі, погі́беллю і погі́біл-
 лю 22.
 (поги́бший *а*) загі́нулий,
 що загі́нув.
 погли́бити (поглуби́ти).
 поглузува́ти, поглумі́тися
 з ко́го-чо́го (над ким-
 чим). [ким.]
 погна́тися (пігна́тися) за
 поговори́ти про (о) ко́го-
 що́.
 пого́да, годи́на (*p* верем'я).
 погоди́тися на чо́му.
 поголі́тися (побритися *рс*).

поголівно (поголівно), усі до одного.

поголоска про (о) кого-що. погоня; ганяючись (в погоні *p*) за.

погорджувати ким-чим.

погострити (поострити) 39.

(погреб *п*) похорон.

(подабати) подобати на кого-що. [твердження.

подавати (вносити) на за- (подавляючий) переважачий. [лік (підальше).

(подалеки) подаль, відда-
подати, подасі (подаш),
подастé (-сьте).

подати про (о) кого-що.

подвійний (-ний, *a* дво-
кий). [(-дру, -дреш).

подерти, -деру, -дереш
(подається) подаємо до ві-
дома. [віться.

(подиви) подивись, поди-
(подивляти кого-що *п*) ди-
вуватися чому, з чого.

подібний до (на *p*) кого-
чого; подібність (східство
рс).

поділіти на (через *п*) три.
подніпрянський, наддні-(*p*
придні-).

подабати (подабати) на
кого-що; лічить, подобав
(ялося). [поздівній 128.

подівній, повздівній,
(подоптати) потоптати.

подоріжжя 25.

подорож (-ріж *p*) 25, з -жі.

подоріжній (-ний) 128.

подоріжчати на (о *п*) сто.

подражати (позражати).

подрати, подеру, подереш,
подер (р подран).

(подрібний) декладний.

подробиці, *p* деталі.

подружитися з ким.

подружній (-ний) 128.

(подув) подме.

подумати про (о) кого-що,
p за кого-що.

(подусити) подушити.

подути, подму, -дмеш, -дме,
-дмуть (подую, -еш, -в,
-ють), подув, подула.

подушка (подушка), мн.
подушки, подушок.

подякувати кому (кого);
(вносити подяку) подя-
кувати чи скласти подяку.

поема (поемат) про (о) кого-
що. [що, кого чого.

пожалувати про (о) кого-
пожар (пожар), з пожару.
пождати чого, кого-що (на
кого-що). [ким).

поженити кого з ким (на
пожилці, *p* мешканці).

пожити, -живу, -живеш (по-
жию, -живш). [*p* кому що).

позавідувати на що (чого,
позавтра, позавтрьому.

позавчора (оноді, перед-
учора) 31.

позаздрити кому на що
або за що (чого). [209.

позаростати (позаростати)
(позаяк) бо, того що, тому
що, а що — то

(позвати *a*) поклікати кого.

позволяти (позваляти) 209.

поздівній, повздівній,

подівній 128.

Що в дужках (), того не вживайте!

поздорóвкатися до кого і з ким.

поздоровля́ти кого з чим. (позимв́ити) похолода́ти. (позискати) придба́ти.

позича́ти (пожичати) кому чого.

позичений (пожичений).

пóзичка (пожичка).

позичко́вий (пожичковий). (позі́р) вид, ви́гляд; (під позором *п*) ніби, під ви́глядом.

(позискати *п*) набу́ти, прихилати, приєднати.

(позістати) остава́тись.

позмага́тися, поспереча́тися (поспорити) я ким про що. [митися].

познайо́митися (познако-Позна́нь ж. р., я -ні.

позна́ти, ч пізна́ти, пізна́вши, пізна́в (пізнаш, піпозна́в про (о) що. [знасть).

позру́бувати, *р* постина́ти.

позувати (-зир-) 285.

(поігратися *рс*) погра́тися. (поїзд) по́тяг, з по́тяга;

їхати по́тягом (на по́тязі).

пої́хати ву́лицею (по вулиці); пої́хати конем (на коні); пої́хати по́ що (*р* за чим); пої́хати, піти́ тихше (зні́льшити бігу *п*).

пока́жчик 56 (показчик) і показник.

покажу́ (пока́жу), пока́жеш, пока́жи (покаж *п*).

покара́ти кого чим.

пока́ятися чо́го, в чім.

покепкува́ти з кого (*рс* над ким).

по́ки (*р* заки, нім, занім); аж, аж по́ки, аж до́ки (*р* аж поки не); покі́ль 235. покі́нений, ч покі́нутий 201 (понеханий).

покі́нути (*р* понехати).

покла́сти, покладу́, *р* положи́ти; покл. на чо́му, *р* на що; покладі́ (покладь).

покла́кати, ви́кликати (ви́звати, позвати) кого; (покла́кати до життя *п*) створи́ти. [ся].

покло́нітися (покла́няти-покла́кати) ста́ти на ко́ліна, навко́лішки.

покріве́ць, -вця́ 23.

покрі́вля, з покрі́вель 96.

Покро́ва ж. р. (Покров *рс*).

поку́тній (-ний) 128.

(покушати) попрóбувати, спрóбувати.

пола́, мн. по́ли, піл 94.

полама́ти, пола́маний (полом-) 209.

по́ле, з по́лів і з піль 112, в по́лі (-лю) 110; по́ле зóру.

(полевий) польови́й 138.

полéгчити, *р* зпільжити.

полеті́ти чим (по, на чо́му), -лечу́ (-лечу), -лети́ш (-лети́ш).

по́лін, -ну́ м. р. і *р* по́лінь, -ні ж. р. [вання].

(полискування) побли́ску- (полі́скувати) побли́скува-полі́г (поля́г). [ти.

полк; „Слово о полку́ (по́лку) Ігоревім (Ігоревім)“.

половчи́н (*р* половець), мн. по́ловці (по́ловці).

положити, -ся, ч поклясти, (полокати) полоскати. [-ся. (полотенце *рс*) рушнік. полотно, мн. полотна, полотен 112. [ти, -лошу 193. положати, -хаю і полошити полудень або південь (полудне); (в полудне) опівдня, в полудень. полудневий і південний. полум'я н. р. (полумінь). полювання (польовання) на що (*р* за чим). (полягала *л*) була справа в тому; (полягати) бути в чому. полягті, поліг (поляг), полягла; (поляглий) загинулий, що загинув. поляк (поляк), мн. поляки (поляки). польовий (полевий) 138. Польща (*рс* Польша). [209. помагати (помогати) кому помалу (помало). (помежи *а*) поміж. поменшати на (о *л*) сто. помёр *р*, ч умер. помёрклий (померкший). помёрлий, ч умерлий (померший). [ня. помешкання, ч приміщення, з помій 123. помилка (блуд); помилка проти граматики. (помимо *л*) не зважаючи на, не дивлячись на, дарма що, без огляду на. поміж (*а* помежи) кого-що і ким-чим. [що. поміркувати про (о) кого-помітувати ким-чим.

поміч (*л* попертя), з помічі; за помічню, за допомогою (при помочі). помічник, -ка 62. [що. помножити що на (*л* через) помогти (помочи) 191, -можу, поможі. помолітися за кого; Господу помолімося (помолімся *рс*) помочати (помачати) 209. помста (месть), мста, *р* пімста 26. помстітися (помстити), *р* пімстітися над ким, на кому (на кого) за кого-що. помчати, -ся *р*, ч погнати, понестися. пом'якшати. [мняти. пом'яти. нарідне — по понад (більше як) сто 237. понаїжджати (-зжати). (понайбільше) здебільшого, здебільша, частіше. (поневаж *а*) бо. (поневолі) невмісне, несамохіть, зневолі, знехотя. понеділок (понеділок), з -лка 70. [те що. (понеже *а*) тому що, через (понести *л*) брати відповідальність; понести чим (почому); (понести смерть *л*) умерти. [шити. (понехати *р*) кинути, липоніжувати (понизювати), -жую (-зую). (понимати) розуміти. поновляти (понавляти) 209. Понтій (Повтійський) Пілат. пообідній (пообідний) 128.

(поотвірвати) повідчиняти
двері, вікна; товариства,
школи повідкривати.
поперёд (поперёд) 25 кого-
що і ким-чим; поперёду.
попередити про (о) кого-
що; попередити (випові-
сти *п*) про звільнення.
попередній (попередний)
128. [128
поперечний (поперечний)
(поперти) підтримати, під-
перти, допомогті.
(попертя *п*) поміч, підмога.
(попис *п*) перегляд, огляд,
парада.
(пописатися *п*) візначити-
ся, показатися, чванитися,
хвалитися. [з попівен 96.
попівна, попівни (попівної),
попіл (попел), з попелу,
попілєць 23.
поплавати і попливати.
попласті і попливті, пли-
вў, поплів.
(поповняти *п*) чиніти; (*п*
поповняти гріх) грішити;
помилятися (*п* поповняти
блуд); поповнити убив-
ство на кому *п*) убити ко-
го; (поповнити замах *п*)
вчинити замах.
(пополудне *р*) полўдень,
пополуднєвий час 138, по
обіді. [щатися з ким.
(попраццати кого) попро-
попри кого-чого *р*, ч коло,
повз, біля кого-чого. [сто.
(попросту *р*, впрост *р*) про-
(попрятати) поприбирати,
упорядкувати.
(попукати) постўкати.

пора, пору (порў).
(порабляти) поробляти 240
порада про (о) що; за по-
радою (по поради).
порадити кого; порадити-
ся з ким (кого) про (о) що.
(поражати *рс*) вражати, ди-
вувати. [раз.
(пораз перший *п*) перший
поранити рўку (поранити-
ся в руку).
(поратувати) порятувати.
порвати, піввати — це
розірвати на куски; (по-
рвати *п*) схопити, схва-
тити, захопити, запалити.
(порив) запал, поривання
(поривання).
порівняльвий (*р* порівню-
ючий, *р* порівнявчий) 134.
порівняння (порівняння);
супроти, проти (в порів-
нянні з, рівняючи до).
порівняти (-внати), порів-
няний (-внаний).
поріг (порог), з порога 25.
порічки (порички). -чок.
поробляти (порабляти) 290.
порожній (-ний) 128, пу-
стий; пўстка (*р* пуста ха-
та, порожня хата).
порожнява Торичелліва
(Торичелього *п*).
порозламувати (-лом-) 209.
порон (*а* пором).
пороти, порю, порений і
поротий 201.
порохвївий (порохнавий).
портфель (портфеля) ч. (ж.)
р., з -феля.
поруч кого-чого або з ким-
чим, — це прийм., *р прсл*

місця; поруч себе, *p* по-
руч. [поруччів.
поруччя, без поруч і без
порядок; за порядком (по
порядку).
порятувати (поратувати).
посадити на чому, *p* на що;
посаджений 201.
посварити кого з ким; по-
сваритися з ким.
(посел) посол; посол до
сэйму (на сойм).
посередній (-двий) 128,
прсл посередньо. [68².
посесор, -ра, мн. -ри і -рі
посівілий (посивівший).
посідати (поседіти), -сіджу;
посідь, посідьте (поседей-
те); посідати (досядати)
на чім (*p* на що): посі-
дали на стільчиках.
посилати по що (*p* за чим);
посилати ким, *p* через
кого. [підсилити.
посилити *p*, *ч* зміцнити,
посинілий (посинівший).
посі, посіль 235. [мати.
посідати що = займати,
покупитися на що або
чим.
посланець і післанець 250.
послати і післати по що
(*p* за чим); післати пош-
тою (*рс* по пошті).
послати і постелити.
(послі *a*) після; по Різді
(*p* після Різді).
послідній (-ний) 128, *ч* о-
станній (-ний) 128.
(пословиця) приказка, по-
говірка.

Що в дужках (), того не вживайте!

послугуватися чим і з
чого, *ч* вживати чого.
послухати чого (що); по-
слухатися кого — це при-
йняти чию пораду; по-
слухатися (датися пере-
конати, датися ублагати
і т. ін). [ність.
(послушенство) служня-
посміятися з кого-чого (над
ким-чим, *a* кому-чому).
посол (посел), посол до
сэйму (на сойм), посоль-
ський.
посохнути і посохти.
посперечатися, позмага-
тися (поспорити) з ким
про (о) кого-що.
поспитати і -ся кого. [гати.
поспівати (успівати), усти-
(поспішатися), *p* поспіша-
ти, спішити, *p* спішитися.
(посполю) одін одного, ра-
вóm. [упорядкувати.
(поспрятати) поприбирати,
поставити на чому, *p* на
що; поставитися до кого-
чого. [ухвалити.
постанова, *p* ухвала; див.
постаратися про (о) кого-
що.
постарітися і постаріти.
постать (стать), з поста-
тей і -тів 93.
постачальний (постачаю-
чий); постачальник.
постачання кому чого (*рс*
кого чим).
постачати кому що (кого
чим *рс*, заосмотрювати).
постеля, *ч* постіль 22, з по-

стелі, постіллю, в постелі.
(постепенно *a*) ступнево,
помалу, чергою, повільно,
поступінно.

(постигати) спотикати.
постидатися (повстид-).
постинати, ч позрубувати.
постіти (поститися), по-
стувати.

посторонній (-ний) 128.
(пострадати ногу) стратити,
втратити ногу. [191]
пострігти, -ся (-гчи, -ся.
постувати і постіти (по-
ститися).

поступування (-півання).
посуд (посуда), з -ду ч. р.
(посуджувати о зраду *п*) пі-
дозрівати в зраді.

(посхнути) посохнути, по-
сохти.

(потопати) потопати.

(потохати) потухнути.

потверджувати (-жува-).

потекті (потечи) 191.

поті, потіль 235.

потихеньку (-хоньки) 6.

потіху (потихо).

потік, потічок (поточок),
-чка 23; піт спливає по-
трьоками (потоками).

потім (відтак, потім), по-
тім того, після того 253.

потоп (*p* потопа), з -лу.

потопати (потопати) 209.

потоптати (подоптати).

поточна, *p* біжуча справа.

потрапити (потрафити).

потреба читати (*p* читан-
ня); в потребі, *p* в разі
потреби.

потребувати, -бую 211.

потрібний, *p* необхідний.

потруїти, потрувний.

(потрутити) скіннути, по-
скидати.

потужити по кому і за ким,
потурати кому в чім.

(потускнути) потьмарити-
ся, потемніти, потьміти-
потяг (поїзд), з -га. [ся.
потяг — поваб до чого, з -гу;
справа (*п* потягнення).

(похибка, блуд) помилка.

похід, з походу (походу).

поховати (похоронити).

(поховзнутися) посковзну-

похожий некого-що. [тися.

похорон (погреб *п*), з -рону.

похоронний (гробовий) на-
стрій. [цвіт 27а.

поцвісті (поцвісти), попо-

цілувати (поцюлу-, -лю-).

почати, почну-, -неш (піч-

ну, пічнеш), почав, по-

чала, почали (почала, по-

чали), почні, почнім, по-

чвіть (піч-). [чатку).

початок, з початку (по-

почекати кого-чого (на

кого-чого), почекай (по-

чкай). [ня, рука.

(почерк *рс*) письмо, писан-

почесний (-стн-, почетний)

58. [важати.

(почитати) шанувати, по-

почорнілий (почорнівший).

(почти *рс*) майже, сливє.

почування (почування).

почуватися на сілах; (по-

чувся) почув себе.

почути про (о) кого-що.

почуття (чувствó); почут-

тєвий 138.

почухати що (почіхатися в що).
поширити (поширіти).
пошити (*п* ушити).
пошта, пошти, поштар, з-ря 68¹, поштовий (поштовий) 62а; поштою (по пошті). [ким-чим].
пошукати кого-чого-що (за (пощада *а р*) помилування. (пощадити *а р*) помилувати, пожадувати. [ючий].
пояснювальний (*р* поясню-
правда про (о) кого-що.
правильна *р*, ч поправна форма. [вил, статут.
(правильник *п*) збір пра-
правдоподібно *р*, ч певне.
правдоподібність (віроят-
ність *рс*).
(правительство *рс*) уряд;
(правительственный) уря-
дівий. [жити, бути за.
правити за що — це слу-
правісис ч. (ж.) р., з-су 66.
правоберіжний (-вій) 25,
128. (правый 55.
Прага, в Празі (в Празі),
прагнути (стреміти) чого
або до чого.
(празник *а*) свято 58.
(пралат *п*) прелат, з лат.
praelatus.
прапор (прапór), мн. пра-
порі (прапóри). [чи слова.
працівник (-цьовник) пера
працювати над чим.
(працюючий *р*, робучий)
трудящий.
праця з історії (по історії);
стати (забратися), взяти-
ся, братися до праці.

працьовитий (-цевитий).
(прощати кого) прощати-
ся з ким; прощай, про-
щайте (прощай нам).
пре- (при-) збільшує силу
прикмети: прегарний 160;
при- (пре-) визначає на-
ближення: прихóдь.
(предвидіти) передбачити.
(предвидження) передба-
чення.
(предкладати *п*) пропону-
вати, подавати.
(предостерегати *а*) остере-
гати, перестерігати.
(предсідник, предсідатель
рс) голова.
(представлення) вистава.
(представляти) мати вяр-
тість; (представляється)
здається, виявляється;
(представте) уявіть.
представник, заступник
(*р* відпоручник).
(прежній *рс*) колишній, по-
передній.
президент (президент).
прелат (пралат), з лат.
praelatus.
прелоганий на що.
претенсія (-нзія) 265.
префэкт (префект), пре-
(преч) геть, гетьте. [фэкта.
(прецінь, преці) все такі,
однак, одначе, протэ, ж.
(приблизше *а*) пристано-
вище, притўлок, захист.
(при введенні) ввóдячи,
(при складанні) складаю-
чи; за Нерóна (при Нер-
рові); при тїм, до того.
Див. пре-

приберéжний (-ній) 25. 128.
 прибігти (прибічи) 191.
 прибі́зний (-жний).
 прибу́лий (прибувший).
 прибу́ток і до́хід.
 прива́тний (-ній) 128.
 (привернути *п*) встановіти
 лад; верну́ти (привернути
п) вір. [звічний.
 приві́чний, *ч* звйклий,
 пріві́д, з пріводу, що ж
 до (*п* нав'язуючи до).
 привіле́й, привіле́йований.
 приві́тати (*а* принитати)
 27а.
 (прив'язувати нагу до чого
п) уважа́ти що за важливе.
 пригляда́тися до кого-чого,
 на кого-що (*п* кому-чому).
 приговóр, *р* пригові́р 26.
 приго́да; стати в приго́ді
 кому чим = допомогти́.
 приго́ломшити (ошеломля́-
 ти *п*, *рс*), оглуші́ти.
 прі́горщ ж. р. і прі́горща,
 з -щі. [(приготов *рс*).
 приготува́ти, приготу́й
 прида́тний до чого.
 приде́ржуватися чого.
 придивля́тися до кого-чо-
 го, на кого-що (*п* кому-
 чому). [вий.
 (придоптаний) при́топта-
 (придопта́ти) при́топта́ти.
 придоро́жній (-вий) 128.
 призве́стий (*рс* привести) —
 це: до́вести, допрова́дити;
 до чого це призвелó.
 привича́їтися, *р* осво́їтися.
 призна́ка (признак).
 призна́тися в чім, до кого-
 чого.

привна́чити (привнача́йти);
 привнача́ти.
 прі́звба (*а* приспа).
 приї́жджати (-зжати), при-
 ї́жджий (-зжий).
 приї́дешній (-вий) 128.
 прийня́ти (*р* привя́ти;
 приймити) 225; бра́ти (*р*
 приймати) у́часть.
 прийня́ття (*р* привя́ття).
 (при́йом) прийма́ння, при́й-
 ня́ття, спосі́б. [(приї́деш).
 прийті́, прийду́, приї́деш
 (прийти до себе *р*) опа-
 м'ята́тися; (прийти на до-
 помогу *р*) допомогти;
 прийти по що (*р* за чим).
 Прикарпа́ття; Закарпа́ття
 — це Закарпа́тська Укра-
 ї́на (Русь). [кого-що.
 (прикида́тися *рс*) удава́ти
 при́клад (примі́р); був, став
 за при́клад; напри́клад
 (напримі́р, *р* прі́міром).
 (прикля́кати) става́ти на
 колі́на, навко́лішки.
 (приличний) присто́йний.
 (прилі́чність) присто́й-
 (прилога) дода́ток. [вість.
 Прилу́ка, з Прилу́ки (*рс*
 Прилуки, з Прилук), при-
 лу́цький 55. 295а.
 прилягáти, -ляжу, -ліг (при-
 ляг), прилі́гши, прилягá.
 примара́, мара́, ма́рево,
 мана́ (видиво).
 (прима́нчивий) прина́дний,
 прина́дливий, прива́бли-
 вий, прива́бний.
 (примирати *п*) завмира́ти,
 ледве не вмéрти.
 (примі́р) при́клад; напри́-

клад (напримір, *p* при-
міром). [вя.
приміщення, *p* помішкав.
примовляти (примавляти).
принадний (приманчивий).
(принайменше) щонаймён-
ше, принаймві.
принести, -несу (-нёсу),
-несеш (-нёсеш), -нёсла,
-нёсли (-нёсла, -нёсли);
привосити (привосіти).
(привимання) приймання.
(принимати) приймати,
брати.
(приноровитися *p*) див. за-
стосуватися до кого-чого.
(приняти *p*) прийняти, при-
няла (-няла), -ли (-няли).
припекті (-печи) 191,
-печу. [295а.
(Припеть *pc*) Прип'ять
припиняти (уморити) спра-
ву назавжди.
припис ч. (ж.) р. 66, з -су.
(припіднятися *pc*) устати.
приплісті і припливті,
-пливу, -плів.
припийати що (*л* запер-
стати чого).
припочіти (припочати).
припускальній.
прип'ясті (прип'ясти) і
прип'юти, -п'яу (припо-
ясати).
Прип'ять (Припеть *pc*)
295а, над Прип'яттю
(Прип'ятею).
приректі (приречи) 191.
прирівняти (-в'яти) що до
кого-чого.
природний (-ній) 128.

Що в дужках (), того не вживайте!

приростати (-растати) 209.
(присістися) присісти.
прислухатися (наслухувати
що) до кого-чого, *p* чому.
присохнути, -сохну (при-
схнути, -схну).
(присна *a*) призьба.
(пристанути) стати, спи-
нитися.
пристерегті (-речи) 191.
пристойний (-стійний) 26.
пристрасть (страсть).
(пристроїти) прикрасити,
оздобити, прибрати.
приступний, *p* доступний.
присуд (*p* вирок). [явний.
присутній (-ний) 128 і на-
присутність і наявність.
присягати на вірність, *p*
прис. вірність.
прихильник (приклонник).
прихід, з -ходу (приходу).
приходити (приходити) по
кого-що (*p* за ким-чим).
причалувати *a*, *ч* припли-
вати, приставати.
причепитися до кого-чого
(*p* кого-чого).
причётний (причасвий).
причина, з причини (по
причині), через.
(причинитися за ким-чим
л a) заступитися за кого,
допомагати, обороняти.
причінок, додаток, допов-
пришви, з пришов. [веня.
(притов *pc*) притулок, при-
становище.
(приютити) дати притулок.
приятель (приятель), при-
ятелька.

(приятний *рс*) приємний, любий, мїлий, утішний.
(прїбувати) прїбувати.
прїзвище (прїзвище, прїзвіще) 250; на прїзвище (по прїзвищу).
прїрва (прїрва) 250.
Прїська (Прїська), Прїся.
про (*а о*) кого-що говорити, питати, розповідати і т. ін.; про (*р* на, для) чорний день; про людське око.
пробїти що на (*о*) що.
проблема (проблем).
прїбувати (прїбувати), прїбую (-бу́ю)
(провадити роботу *р*) працювати; головувати (*р* провадити збори).
прівід (привід), *р* керівництво; за провідом (під керівництвом).
провінціалїзм (-вінціона-).
провінціалїський(-вінціона-).
пріводи, з прівід і пріводів 123.
провідір, -ря 68¹ і провідатар, -ря, отаман, *р* вождь (вожд) *а*.
(проводити кому-чому *п*) керувати ким-чим, бути провідником чого, головувати на чому, в чому; (трибуналові проводить *л*) в трибуналі головує; провідити (переводити) роботу, див. перевести.
провокувати (-воциру-) 285.
проволаткі (-чи) 191, проволікати, проволік, -локля.
провулок, -лка 39.

проганяти, прогнати (прїгнати).
прогноза (прогноз).
прогодування (*а* прокормлення).
прогодувати (прокормити)
програма (програм) 258. 267; збори за програмою (по програмі).
прогулька *р*, прїхідка, прїхід, гуляння, прогуляння, прогулянка, маївка.
прїдаж ч. (ж.) *р*., з прїдажу, прїдажний (-ній) 128.
продати, продасї (-даш), -дасте (-сьте), -дала (-дала), -дали (-дали).
(продоптати) прїтоптати.
продукувати (-циру-) 285.
прїєкт (проект), -ту, прїєктувати, прїєкція 284.
прїжиток (прїжиток).
прїжити, -живу́, -живеш (-жю, -жеш).
проз кого-що *р*, *ч* через. (прозьба) прїсьба 41.
прїжджати (прїжджати).
прїказувати (відмовляти *п*) молїтви.
прїклїн, з -льону.
прїклястї, -клянї і -клену́.
(прокормити) прогодувати. (прокормлення *а*) прогодування. [прїломїти.
прїламати, прїлїмувати, прїлетар, -ря 68¹, *р* прїлетарїй. [290.
прїмовляти (прїмавляти) (прїмежи) прїмїж кого-що або ким-чим.

промена́да ж. р.
 про́мисел (промисл).
 про́мінь (*a* луч), з -меня
 ч. р. 22.
 промо́вець, *p* бе́сідник.
 промо́вистий, *p* вимо́вний.
 промовля́ти (-мавляти) про
 (о) що, за що (*p* за чим).
 промока́льниця (бібула),
 вймочка.
 (проникати *pc*) захо́дити,
 прохóдити, просяка́ти.
 пропага́нда, пропагува́ти
 кого-що, за кого-що (*p* за
 ким-чим).
 пропа́лий (пропа́вший).
 пропа́сниця (-стниця) 58.
 (пропасть) безо́дня.
 пропози́ція — пропону-
 ва́ння, *p* внесе́ння (*n* внесе-
 сок), з мові чи за мовою
 (по моїй) пропози́ції.
 пропорці́йний, *p* пропор-
 ціо́нальний. [ти].
 просвердлі́ти (просверли-
 просвіта (про́світа). [128.
 просві́тний, *p* просві́тний
 просі́ти, про́шу (*p* про́шу,
 про́сю) 192 кого-чого, за
 (о) кого-що (за ким-чим);
 у Го́спода просі́м (*pc* про́-
 сі́м). [сять не па́літи.
 (проситься) про́симо, про́-
 Проску́рів, з -рова 21.
 просо́дія (прозодія) 265.
 простира́ло (прости́рало).
 (прости́ратися *pc*) сяга́ти,
 тягну́тися.
 про́стий (*pc* прості́й).
 прости́ти кому, *p* кого.
 про́стір (прости́р), з про́-
 стору.

про́сто (попро́сту, *p* впрост,
p прямо).
 про́сьба (прозьба) 41, ч
 проха́ння про (о) кого-що
 (за ким-чим).
 протé — це сполучник
 протиставний: одна́к, все
 та́кі (а не причиновий:
 тому, через те) 252. 253;
 скільки не просив, протé
 не випросив. [259.
 протегува́ти кому (кого)
 прóти, *p* а прóтив 9 (прó-
 тів) кого-чого (*a* кому-
 чому); прóти й супрóти;
 проти ночі (під ніч); проти
 середи.
 (противенство) протилéж-
 ність, супротівні́сть.
 (противний) протилéжний.
 (протівно) навпа́кі.
 (протиставитися кому-чо-
 му) бути, стати проти кого-
 чого. [чому).
 протіка́ти, -текти́ чим (по
 протоко́ла списа́ли на кого
 (*n* з ким) за що. [285.
 протоколюва́ти (-лірува-)
 (протягом двох років) два
 роки працював; зробив за
 два дні (протягом, на протя-
 зі двох днів); прóтягом
 — це спроквола: співати
 прóтягом.
 професіона́лст і -сіона́л.
 прохóдити ву́лицею (по
 вулиці́).
 процвіта́ти (*a* цви-) 27а.
 процéнт; сто процéнтів
 (сто процéнт *n*); подоро́ж-
 чало на (о *n*) сім процéн-
 тів (процéнт).

(проч) геть, гетьте.
 (прочий *a*) їнший, остáнній.
 прочитáти про (о) кого-що;
 прочитáти (зачитати) по-
 станову. [(старець, дід).
 прошák, торбій, *p* старець
 (прошлий) минулий.
 прощáльний (пращальний)
 209. [щáння) 209.
 прощáння (пращáння, про-
 щáтися в ким-чим (пра-
 щати кого-що) 209; про-
 щáти кому (кого).
 про́яв, в́яв (*п* упуст).
 пряди́во (прядево) 104.
 прями́й (прямий); (прямо
p, впрост *p*, попросту) про-
 сто. [рядкува́ти.
 (прятати) прибирáти, упо-
 псалти́р, -ря 68¹, *p* пса-
 тир ч. (ж.) р. 275.
 псалом, -лма і пса́льма, -ми.
 психо́ва (психов).
 Пе́сихея (Психе). [зб́итки.
 (псота) ка́верза, пу́стоші,
 (псогник) пу́стун, ка́верз-
 ник, збито́чник.
 псува́ти, псу́ю (псу́ю).
 Песо́л, з Песа річка, пса́ль-
 ський.
 пта́х (*a* птиця) і пта́ха,
 пта́шка (пта́шок).
 пташи́ний (пта́шний).
 (пуделко *п*) коробочка.
 пуде́ль, з пуде́ля (пудля).
 (пудити) ляка́ти.
 (пудло *п*) коробка.
 пудра́ (пудер), з пудри.

пузі́р, -ря 68¹.
 (пукати) сту́кати.
 пу́стий і порожни́й (-ний)
 128; пу́стка (*p* пуста ха-
 та).
 пу́стinya і пу́стеля.
 пу́стити, пу́щу (пу́щу), пу́-
 стиш 192 чим (по чому).
 Пути́вель (*ps* Путивль), з
 Пути́вля. [(-ний 128.
 (путник *a*) подоро́жній
 пу́тний (путний) 128.
 пу́ть ж. (ч.) р., з пу́ті, пу́т-
 тю, пу́те́й.
 (пушка) скри́нька, коробка.
 пушка́р, -ря, мн. -рі 68¹.
 (пчола *a*, бжола) бджо́ла,
 пше́нічний 62. [з бджі́л.
 (п'ялити очі) витри́щати,
 вилу́плювати, виря́чувати
 п'я́стися і пну́тися. [очі.
 п'ятдеся́т 161, з -тьо́х 166,
 -тьо́м, -тьма́ і -тьома́ 168.
 п'ятдеся́тлі́тній (-ний) 40.
 128. [169.
 п'я́теро, -ро́х, -ро́м, -рома́
 п'ятику́тний (-ний) 40. 128.
 п'ятилі́тній (-ний) 40. 128.
 п'ятирі́ччя 40.
 п'ятна́дцять 161, -тьо́х 166,
 -тьо́м, -тьма́, -тьома́ 168.
 п'я́тсо́т 162, п'я́тьо́х сот і
 п'я́ті сот, п'я́тьо́м стам,
 п'я́тьма́ ста́ми.
 п'я́тсо́тлі́тній (-ний) 128.
 п'я́ть 161, з п'я́тьо́х і *p*
 п'я́ті 166, п'я́тьо́м, п'я́ть-
 ма́ і п'я́тьома́ 168.

Р

(рабівник, рабівництво, ра-
 бівницький, рабунок) гра-

біжник, грабіжництво, гра-
 біжницький, грабунок чи

грабіж ч. (ж.) р., з грабежу. [вільничий.
рабський (рабський), не-рабство (рабство).
рада, за радою (по раді).
радій чи рад 132 з чого і кому-чому, *p* ким-чим.
радити, раджу 292 кого чи кому про що; радитися з ким про що (*p* радитися кого).
радій, радіо, радія, радієм 274. 284. 294, радієвий 138.
радіти (*a* радуватися) з кого-чого або кому-чому, *p* ким-чим.
радіус (радіус) 284.
радо *p*, охоче, радніше.
Радомишель, з -шля, радомиський.
радощі, з радощів (радіщ) (радяця *p*, *pc* совітник) радник.
(радше *p*) скоріше (скорше), радніше, охотніше; охоче, *p* радо.
разячий (*p* вражаючий).
раз, G³ разів і раз; по числівниках звичайно „раз“: сім раз (рази) 79; цього разу (на цей раз); разом із тим; в потрібі, *p* в разі рай, в раю 76. [потреби.
райовий (раввий) 138.
рама (ряма), мн. рами.
рамки, з рамок; *p* рамці (рямці) 54. [лась).
рана відкрилась (отвори-ранг ч. р. і ранга ж. р.
ранити (ранити), не рань

(рані), раньмо, раньте; поранити руку (*p* поранітися в руку).
ранішній (-ний) 128; ра-я і ше 233 — це перше, давніше — це колись; давніше (раніше *pc*): давніше (раніше) добре жилося. [раніше (вчасніше).
ранній (-ний, вчасний) 128; (рано *p*) вранці *прсл*.
раптовий (раптовний).
(ратувати) рятувати.
ратуша ж. р. і ратуш ч. р., з -шу. [ч. р., з -ду.
рафінада ж. р. і рафінад
рахувати чи лічити когочо; лікувати (лічити) від хвороби; вважаю за обов'язок, за потрібне (рахую обов'язком, потрібним). [том.
рахунок; (за рахунок) кош- (рачити *a*) бути ласкавим; (рачте *a*) будь ласка, будь-раяти, *p* раїти. [те ласкаві.
реабілітація, реабілітований, реабілітувати (регабілі-) 270.
реалізувати (-лізир-) 285.
реґсумувати — перерішувати; реґсумувати — збирати в цілість, подавати зміст.
реванш (реванж). [65.
Ревель, з Ревеля (Ревля)
ревзія — перевірка; трус (ревзія) поліцейний.
ревізувати (ревідувати).
революційний (*pc* революційний).

Що в дужках (), того не вживайте !

- реготати з кого-чого (над ким-чим).
- редагувати і редакувати.
- редактор, -ра, мн. редак-торі, -рів 68².
- реєстр (реестр) 272. 284; за реестром (по реєстру).
- режисёр, -се́ра 274. 282. (резина) гума.
- резонёр, -не́ра 282.
- (рей л) перед вести.
- ре́йка, мн. ре́йки, з ре́йок, р ре́льси.
- реквізувати (-візир-) 285, реквізований
- рекламувати (-міру-) 285.
- реконструювати, -струюю.
- реко́рд (реко́рд), реко́рд-ректі а (речи) 191. [ний.
- ре́льси р, ч ре́йки, ре́йок. ре́міль, з ре́меня - пояса, з ре́мєню-магеріялу 22.
- репортёр, -те́ра 282.
- республіка (рєпубліка) 274.
- рестора́н, -ну і рестора́ція; реставра́ція — це відновлення чого.
- реставрувати, реставрова-ний 285. [285.
- ретушувати, ретушований
- реферат (рефе́рат), з -ра́ту.
- референдум ч. (н.) р., з -му 290. [ний 285.
- реформувати, реформова-рецензувати, рецензова-ний 285.
- реце́пт (реце́пта), -пту; за реце́птом (по реце́пті).
- реци́див (реци́дива), з -ву.
- рече́вий і речові́й 138.
- речо́вець, з реченця́.
- ре́шето, з ре́шт 27а.
- (речник л) оборо́нець, за-ступник.
- (решотка рс) гра́ти (краги).
- ре́шта відмінюється: з ре́шти, тій ре́шті, на ре́шту, тією ре́штою; вкінці, накі-нець (врешті); кінець-кін-цем (врешті-решт); про ре́шту (про решта) поду-ржа, ч іржа́. [мати.
- ржа́вий, ч іржа́вий.
- ржавіти, ч іржавіти.
- ржа́ти, ч іржа́ти.
- ри́бар, з -ря́, мн. -рі́ 68¹.
- рида́ти а за ким-чим — це голосіти.
- (рижий рс) руді́й.
- Ри́льське (рс Рильськ) 144.
- ри́мар, -ря́, мн. -рі́ 68¹.
- ри́мляни (римляни́н), мн. ри́мляни (римляни́).
- (рискаль р) за́ступ.
- ри́скувати і ризикувати ким-чим (кого-чого); ри-скований і ризикований.
- (рисувати р) малювати.
- ри́цар р, ч ли́цар, -ря́, мн. -рі́ 68¹.
- ри́вень, з рівня 23. 65, рівню, рівнем.
- ри́вець (ровець), з рівця́ 23.
- Рі́вне, Рі́вного, -му, -ним (рс Ровно, -на) 144.
- ри́вний (плаский); пласкі́й.
- ри́внина́ (рівни́на)
- (рівнодушний рс) байдуже́й (л обоятний).
- ри́вночасно, ч водно́раз, водно́час, ра́зом, одво-часно.
- ри́вня́ння (рівня́ння).
- ри́вняти (рівняти); су́проті́,

проти кого - чого (в порівнянні).

рівнятися (рівнатися) до кого-чого, з ким-чим, кому-чому.

ріденький (рідонький) б.

рідкий (рідкий).

рідний (рідний), рідна 128.

ріжок, з ріжка 23.

різний (-ний, р різний)

різниця (р різниця). [128.

різнорідний (ріжнородний) 26. 128.

різьбяр, з -ря, мн. -рі 68¹.

ріка а р, ч річка, хоч би й велика.

рік (год а); останніми роками (р в останні роки, р за останні роки); з року в рік, ч рік-у-рік; один рік; два-три-чотири, 22, 23, 24 і скрізь, де на кінці 2, 3, 4 роки (літа, годи), а в інших випадках: ро́ків, р

рілля (роля, ріля) [літ.

(ріт) рот, з рота 18.

річ, річі, річчю; річ про (о) кого-що; (не від речі л) до речі, не зайве.

річка, хоч би й велика, р

ріка а; пласти річкою

(по річці); річковий.

річний (річний) 128.

рішальний, ч рішальний, вирішальний 53; дійсний (рішучий) голос; він вирішив (рішений був).

рішуче (-чо) прсл 228.

робітник (робітник), -ка.

робі, роблю (роблю), робіш;

зробівся багатий (р багатим).

роблений (роблящий) 201.

робом р; так, таким чином, ніяким чином, р робом; див. чин.

робота в (по) історії; а робіт 94; братися за роботу (підніматися роботи л).

робочий (робучий), трудящий (трудящийся рс).

працьовитий; робітний день.

родзінки, з родзінко 123.

(родітелі а, родічі) батькі.

родич, р о д и ч і --- рідня кому; б а т ь к і (родічі)

- це батько й мати.

ро́жа (роза, ружа), рожевий (рожаний) 138.

роз- приставка, ніколи в письмі не змінюємо її на рос- 242. [що 29.

розбагатіти (-бог-) на (в л)

розбітися об (о) що.

розболітися: зуб мені розболівся.

розвинути (розвиніти).

розвиток і розвій.

розворушити (розворушити); розворушу́, -рушиш.

розв'язати (роз'язати).

розганяти (-гон-) 209. [201.

розглянутий (розглянений) (роздається рс) розлягається крик, плач, сміх.

роздерти, -деру́, -дереш (розідру, -дреш).

роздивлятися на кого-що (за ким-чим), ч розглядати що.

розділ (діл л) у книжці.

розділити на (через л) три.

роздобу́тися чо́го і на чо́

роздоріжжя 25. 33.
роздріблення (-дроб-) 16.
роздушити (-сити).
роздягти кого, роздягтися
самому. [ін. 250.
розі- (розо-), розібрати і т.
(ровісхнутися) розсихати-
ся, розсохтися.
(розказ *п*) при́каз, на́каз.
розказувати про (о) кого-
що; розказувати казок (*р*
казкі); розкажу́ (-ка́жу),
-ка́жеш. [93. 242.
ро́зкіш, мн. розко́ші, -шів
розкладати за порядком
(по порядку), за а́збукою
(по азбуці).
розкудо́вчений (розчіра-
ний), розкуйо́вджений.
розла́мувати, розла́маний
(-лом-) 209 і розло́млю-
вати.
розляга́ється (*рс* розда-
ється) крик. [міру).
ро́змір, ро́зміром (по роз-
розмовляти (-мав-) 209 про
(о) кого-що, за кого-що.
рознемогті́ся (-чися) 191.
розноси́ти по́лем (по полю).
розпалі́ти в печі (розпа-
лити піч). [п'ясті.
ро́зпива́ти, ро́зпну́ти, роз-
ро́зпис ч. (ж.) р., з -су бб.
ро́зпитува́ти про (о) кого-
що. [що.
ро́зповідати́ про (о) кого-
ро́зпові́сти, -ві́м; ро́зпові́ж,
-ві́ймо, -ві́йте, *р* -ві́дж,
-ві́джмо, -ві́джте.
ро́зповсю́джувати і -всю́д-
якова́ти, ро́зповсю́дити і
-всю́днити.

ро́зпочина́ти, -на́ю, ро́зпо-
ча́ти, ро́зпочну́, ро́зпоч-
не́ш (ро́зпичну, -пичнеш),
-поча́ла, -лі́ (-поча́ла,
-ли). [кого.
ро́зпра́ва проти кого і *р*
ро́зпро́даж ч. (ж.) р., з -жу.
(ро́зпростира́ти) прости́га-
ти, ро́зпростору́вати; про-
стя́гнені́ (*рс* ро́зпросте́рті)
руки.
ро́зпро́щати́ся з ким (ро́з-
пра́щати́ кого) 209.
(ро́зпудити) наля́кати, ро-
ві́гнати.
ро́зрива́тися, ро́зрива́тися
— це рва́тися: життя́ ро-
зрива́лось; побави́тися (ро-
зрива́тися *п*).
(ро́зривка) за́бавка, гу́ляв-
ка, спочи́нок.
ро́зрізня́ти (*р* ро́зрїжнати).
ро́зробля́ти (-раб-) 209.
ро́зсе́рдитися (всердитися).
ро́зсі́кти (-чи) 191. [що.
ро́зста́раться чо́го, *р* на
ро́зтава́ти, ро́зта́ти, ч та́ну-
ти, ро́зта́нути.
ро́зтрубі́ти (-бі́ти) 9.
(ро́зтручува́ти *п*) ро́зки-
да́ти. [сповна́ ро́зуму.
ро́зум (*а* ра́зум); він не-
ро́зумі́тися на (в) чо́му;
ро́зумі́ти (*л* здава́ти спра-
ву з чо́го). [тобі?
ро́зумно́ (*р* зро́зуміло) це
ро́зхо́диться про (о) кого-
що, ч мо́ва про (о).
ро́зхри́статися (ро́зхри́-) 9.
ро́зцві́т (-цвіт) 27а, з -ту.
ро́зцвіта́ти (-цвита́ти) 27а.
ро́зці́лува́ти (-цілюва́ти).

(розчіхраний) розкуйов-
джений, розкудівчений.
розшірити (розширити).
(роз'язати) розв'язати.
ройовий (роевий) 138.
роля, ролі, ролею, мн. ролі,
ролей (роль); *р* роль, *з* ролі.
ром (рум), *з* рому.
Ромён, *з* Ромна (*рс* Ром-
ні, *з* Ромён) 295а. [94.
росá, мн. рóси, рос і ріс
росáда (роўсада) 242.
рóсіл (роўсіл) 242, *з* ро-
со́лу, *ч* ю́шка.
росліна, рослінний, ро-
сли́нність, *р* рості́на.
Ростів над До́ном (*рс* на
Дову́).
рот (ріт) 18, *з* ро́та 65,
ро́том, мн. роті́. [ро́йлем.
роя́ль ч. (ж.) р., *з* ро́ля,
ру́ба ставити пита́ння.
рубáти, *р* стина́ти.
руйнува́ти (буриги *п*).

рука́, в'я́ти до рук; *з* про-
стя́гненими (*рс* ровпро-
стергими) рука́ми.
рука́в, мн. рука́ва і рукаві́
77¹, рукаві́в.
(руководі́тися *а*) керува́-
тися.
руко́пис ч. (ж.) р., *з* -су 66.
(рукоя́ть) держа́к, ру́чка.
румун, руму́нський, Руму́-
нія (румун-).
русáлка (русáвка).
(русло) річи́ще.
Русь, *з* Рўси 85, Рўссю
(Русею); Украї́на (Русь)
Закарпа́тська або Закар-
(ручай *а*) струмо́к. [па́ття.
рябі́й (пестрий) 54.
рядно́ (верета) 54.
Ряза́нь ж. р., *з* Рязáні.
(ря́мці) ра́мці, *ч* ра́мки.
рясний (ря́сний) чим і на
що. [ту́нок (рату-) 54.
рятува́ння, рятува́ти, ря-

С

(сабля) ша́бля 263.
Сага́ра *р* (Сахара) 295а.
сад, *ч* садо́к (город), хоч
би й великий; бота́нічний
садо́к, сад (огоро́д).
саджа́ти 192 (сажати).
сажа (саджа). [жа́лка.
са́жавка і *р* са́джавка, са-
са́жень ч. (ж.) р., *з* -жня;
р а са́жень, сяг.
сажне́вий (-ньовий) 138.
са́ло (солонина).
(саля) са́ла, ва́ля. [по́стріл.
(са́льва *р*) впа́л, стрі́л,
сам (один) вдо́ма 182; мн.
са́мі і са́мі 180.

са́мий—са́ме той, са́м і́й
— тільки один; са́ме =
якраз, власне; справа са́-
ме в тому.
(са́мий щасли́вий) найща-
сли́віший; той са́мий (*р*
той же).
са́мітний і са́мо́тний, са́міт-
ний 26. 128; *прсл* са́мо́т-
ньо, са́мітньо і са́мітно.
са́мовідець (*рс* очеви́дець).
са́мопізна́ння (са́мопізна́н-
ня).
са́морідний (-родній) 128.
Са́нджа́р (*рс* Сенжа́ри)
295а.

- са́ни, сане́й 123, са́ням 97, са́ньмі 98.
 (Са́нок л) Ся́нік, з Сяно́ка.
 сантимента́лізм, сантимен-
 та́льний (сенти-).
 сантиме́тр, -тра, р центи-
 сапа́ (р мотика). [ме́тр.
 сапе́р, з сапе́ра 282.
 сап'я́ці, -ців.
 (са́рака) біда́ка, бі́дний.
 сараці́н (-цен), сараці́н-
 ський 275.
 сати́н (сатина), -ну.
 (са́хар) цу́кор; (са́харний,
 не: са́харний) цукрови́й.
 (Са́хара р) Сага́ра 295а.
 сварі́ти ко́го з ким (на
 ко́го); сварі́тися з ким
 за ко́го-що, на ко́го-що.
 сверби́ть ко́му (р ко́го) що:
 сверби́ть мені́ (р мене́) я-
 зик; див. боли́ти.
 сверди́літи (сверлити).
 (свершо́к) цвірку́н. (мі́ 98.
 сви́ня (р безро́га), сви́нь-
 сви́нячий (л сви́нський, а
 вепрови́й). [сто́к).
 сви́стик, сви́ставка (рс сви-
 (свисто́к л) кавало́к, кусо́к
 папе́ру.
 сви́домий (свідомий) чо́го
 (в чи́м, про що) 203.
 сви́дчити про (о) ко́го-що.
 (сви́жо) допи́ру, оце́ за́раз.
 сви́й, сво́го, р сво́йо́го (сво-
 яго́), сво́яму, р сво́йо́му,
 сво́єї, сво́їй.
 сві́т — вся́ зе́мля, mundus;
 мн. сві́ті і р сві́та 77⁴;
 сві́тло — видно, lux; за-
 сві́тили сві́тло (сві́т).
 сві́тати (а світати) 27а.
- сві́чка (а сві́ча), мн. сві́чки,
 з сві́чо́к.
 (свобі́дний а) ві́льний.
 (свобо́да, не: свобода́) во́-
 ля; слобода́ (свобода) —
 хути́р, село.
 (свободолю́бивий рс) ві́ль-
 нолю́бний.
 своєри́дний (-ній) 128. (я́ки).
 свої́к, -ка, мн. свої́кї (сво-
 свя́тїй (святець).
 святко́вий (святочни́й), у-
 рочи́стий. [то).
 святкува́ти (л обходи́ти свя-
 свя́то (а правни́к).
 (святочни́й) урочи́стий,
 святко́вий.
 свяще́ник (а священни́к),
 свяще́ницький, свяще́ни-
 тво.
 (сего́дня а) сьо́го́дні.
 (сей а) цей, ця, це, цього́,
 цьо́му 174, див. цей; сьо́-
 ніч, се́бто і це́бто.
 сей́м, з сей́му (а со́йм);
 Сей́м рі́чка.
 (сейчас) за́раз, нега́йно.
 (сейчасови́й) нега́йний,
 пи́льний.
 секретар (секре́тар), -ря́,
 мн. -рі́ 68¹.
 секре́тно, довіро́чно, та-
 ё́мно.
 село́, з (зі) села́, по селу́,
 в селі́, мн. се́ла, з сі́л
 (сел) 112.
 селя́нин (му́жик, хло́п), G²
 селя́н 78.
 семасіоло́гія (-зіюл-) 265.
 (семий) сьо́мий 16. 31. 161.
 семилі́тній (сі́млітний) 40.
 128.

семінар, -ра 68² і семіна-
рій, -рія.

сем'я, ч сім'я, з сім'ї.

(сендзя *п*) суддзя, суддэю;
суддэва (*п* сендзіна).

сенсація, сенсаційний
(-нза-) 265.

(сен?и-) сентиментальний.
серб, м.д. серби 77, сербів
78.

сердешний — милий, сер-
дечний — серцевий 62,
див. серцева.

Середземне море. [трó).

середина (середіна, *р* ну-
(середник) спóсіб, засіб.

середній (-ний) 128 (*п* пе-
ресічний); середньовіччя.

серёжки (а́ ковтки).

серйозний, серйозно (на
серію) 274.

сёрна, G³ серн і сёрен 96.
сёрпень, -пня 70.

сёрце, сёрця, сёрцю і *р*
сёрцеві, в сёрці (-цю),
110; мн. сёрця́ (сёрця),
з сёрдэць 112 і *р* сёрць;
сёрце бйлося (было-*п*).

сёрцева і *р* сёрдечна хво-
рба.

сестра, G³ сестёр 96.

(сесь, сеся, сесе) цей, ця,
(си) собі. [це 185.

Сибтр ч. (ж.) р., з -ру,
-рові, -ром, на -ру і -рі
288.

сигара, цигарка (цигаро).

Сйдір, Сйдор (Ізидор) 265.

сидіти (седіти), сиджу (си-
дю) 192, сидять, сидячі
(сидючи).

си́ла; бігти щосі́ли (що

сила); скільки (сила); чу-
тися, почуватися, знема-
гати на сі́лах; сі́лою (на
силу); насі́лу — це ледве;
сила природи (живло).

сі́льний (усильний) чим.

сі́лувати до чого і на що.

сі́льно і сі́льне прсл. 228;

сі́льно (здоровенно).

симбі́оза (симбіоз).

символ (символ) 260, -ла.

Сі́мон (Симон). [з ким].

симпатизува́ти кому (*п*

синаго́га, жидівська шко́ла

(*р* божни́ця). [128.

сі́ний, сі́ня (синий, сина)

сі́нтакса (*р* синтаксис) чи

складня́; синтаксі́чний

(синтактичний).

сінте́за (сінтез).

сі́нява (синява).

сі́нька (синка).

сі́ньожовтий 40.

сі́ривець, з -вцю 23.

сі́ротá (сірота), мн. сі́-

роти, сі́рїт.

(сіряні вареники) варєни-

ки з сі́ром.

сі́сте́ма (систем) 275; си-

сте́ма писáти, *р* сі́сте́ма

писáння.

сі́тий чим і чого.

(сіяти чим) сі́яти і сі́ти, *р*

сі́яти а.

сі́дáти (сядати) 14, сі́да́й.

(сі́дий а) сі́вий. [визна́.

(сі́дина а) сивина́ і си-

сі́дляр, -ра́, мн. -рі 68³.

сі́кти (сі́чи) 191. [(солею).

сі́ль, со́ли (солі) 85, сі́ллю

сі́льській (сєльський) 26.

сі́льце́ і сєльце́.

сім, сімо́х і се́мй, сімо́м, сімомá; сьо́мий (семий) 16. 161. 166. 168; (сімлітний) семилітній.
сімдеся́т, -тьо́х, -тьо́м, -тьма́ і тьо́ма 161. 166. 168.
сімдесятилітній 40. 128.
сімна́дцять, -тьо́х, -тьо́м, -тьома́ 161, 168.
сімсот, сімо́х-семи сот, сімом стам, сімомá стáми 161. 166. 168.
сімсотлітній (-ний) 40. 128.
сім'я́, мн. сім'ї, сімей і сім'їв, *p* сем'я́.
сіне́шний (сінешний) 128;
сіне́шні (сінні) двєрі.
сіне́чки, з -чок і -чків.
сі́ни, сіне́й 123, сі́ням 97, сі́ньми 98.
сі́нци, -ці́в і -не́ць 122.
сі́рник (запáлка *л*).
сі́сти, сяду́, сядь, сядьмо́, сядьте; сі́сти на чім (*p* на що): сі́сти на ослоні (*p* на ослів).
сі́яти *a*, ч ся́яти, ся́ти.
ска́зати, скажу́ (ска́жу), ска́жеш про (о) ко́го-що (*p* за ко́го-що); ска́зати б (так сказа́ть).
скалі́чити ко́го на тілі.
(скаля́ти) забрудні́ти, зама́зати.
ска́нда́л (шкандал) 263.
ска́рга (ска́рга) про (о) що́ на ко́го.
ска́терті́на, насті́льний, о́бру́с, ска́терка.
ска́рча́ти і шка́рча́ти 263.
ске́лет (шкелет), ч кіста́к.

ске́ля (шкеля), ске́ля́стий і ске́лі́стий.
(скерва́лений) скрива́лений.
скі́рта (*p* стирта).
(скитати́ся *p a*) тивя́тися.
скі́льки (-ко) — в за́пита́ннях, дуже ба́гато; скі́лька — декі́лька 163; скі́лькома́ 168; скі́льки це ко́штує? маю́ скі́лька пига́нь; що́ плачу́ було́, *p* скі́льки плачу́ було́.
скі́нчіти (укі́нчіти); по відпра́ві (по скі́нченій відпра́ві), по скі́нченні відпра́ви.
скі́петр, зо скі́петра 272.
(скі́ра) шку́ра.
(скі́рянний) шкура́ний.
ска́дати; (це́ склада́в части́ну) в части́на.
(скле́п) кра́мні́ця; скле́п — це́ льо́х.
ска́ло, ска́літи, ска́ля́ний, ска́ля́нка, ска́ляр (*p* шкл-) 263.
(ска́лон) схі́л; на схі́лку ві́ку (*ps* на ска́лоні життя́).
(ска́лонний) схі́льний, охóчий до чо́го.
(ска́лонність) схі́льність.
(ско́бки) дужкі́.
ско́взати́ся (ховзати́ся).
ско́ворі́дка (-ро́дка) 25, G³ -рідок (-ро́док) 26.
ско́ворода́, G³ ско́ворі́д 95.
ско́нстатува́ти, ско́нстатува́ний 285.
ско́пійо́ваний (-піо-) 284,
ско́піюва́ти 285, ч відпі́саний, відпи́сати.

- скоріше, хутчій, швідче (скорше, боржій, борше, радше) 157, скоріший (скорший) 155.
- ско́ро (*а* бистро); скоро... то, *р* як тільки... то.
- скоропис ч. (ж.) *р*; з -су 66.
- скотáр, -ря́, мн. -рі 68¹. (скравок *п*) відтінок, куток.
- (скрайний) крайній 128.
- (скрань *а*) висок, з виска.
- (скривати) ховати; (скриватися) критися, таїтися.
- скринечка (скриньочка) 7; скринька з-під (від) сирників.
- скріпка (скрипці), граю на скрипці (на скрипцях). (скука *а*) нудьга, нудота. (скуток) віслід, наслідок.
- скупий на (*в*) що.
- слабе́нький (слабонький) 6.
- слабій (*рс* сла́бий) на що.
- слабува́ти на що (чим).
- сла́вний чим і на що.
- (слав'янин *р*) слов'янин. (Слав'янськ *рс*) Слов'янське 114.
- сла́ти, стелю́, стéлеш, стéлють, стéлючи, слав, сла́ла; ч стелі́ти, стелю́, стéлиш, стéлять, стéлячи, стелі́в, стелі́ла.
- сла́ти, шлю́ — поси́лати; сла́ти ким, *р* через кого. (сле́з) слеза́, мн. слё́зи, слі́з; слі́вонька.
- сливе́ — це майже, а не ледве; сливе́, ма́йже (*рс* почти).
- слизький 43.
- сла́йна, сла́нйавий (слаю-). (слих) слух; ані слуху, ані духу.
- сла́нник, ч словник (словар). (слідно) відно, знати.
- сла́дом за (*р* вслі́д).
- (слідуючий) такий, черговий, наступний, да́льший, дру́гий.
- слобода́ (свобода) — це село; свобода́ — воля.
- словник, *р* слівник (*а* слова́р).
- слово, G³ слів 112; дві-тричотири сло́ві (слова) і двов-тров-четверо слів 117; з його слів, за його слова́ми (по його словах); виба́чайте на сло́ві; по́врити на слово; взяти назад (відкликати) сво́ї слова.
- слов'я́нин, мн. -ни 77, -в'я́н 78, слов'я́нський (слав-).
- сло́н, слона́ (сло́нь, слоня).
- слоно́вий (слоневий) 138.
- (слота) слё́та, него́да, не́погодь.
- (слота́вий, слотливий) не́погідний, не́пого́жий, слё́та́вий.
- сла́жити за кого і ким.
- служни́ця (служиня).
- слух (слих); ані слуху, ані духу.
- сла́хати, -ся кого-чого; сла́хати чо́го і що; сла́хатися — це бути слухняним.
- слухня́ний, *р* слух'я́ний 36.
- (случай *а*) випадок.
- (случайний) випадко́вий. (случайність) випадко́вість.

(случатися *a*) траплятися (трафлятися).

(слюбний) шлюбний.

слюсар (шлюсар), -ря, мн. -рі 68¹, 263.

сльоза́ (слез) 31, мн. сльо́зи, слі́з (слез), слі́зьмі́, р. сльоза́ми 98. [вий.

сльота́, див. слота, слота- (смаглявий) смуглявий.

(смаркати́й) шмарка́тий.

(смарувати) шмарува́ти.

смачни́й, *p* смáчний.

смердю́чий і -дя́чий.

смерка́ти або смерка́тися. смерко́м, смеркома́ (сумерком). [вещь).

смі́ливий і смі́лий (сміля- смішки, смішок з кого-чого (над ким-чим).

смія́тися з кого-чого (над ким-чим, *a* кому-чому).

смоля́р, -ра́, мн. -рі 68³.

сморі́д (сморід) 25, сморо́ду.

смугля́вий (смаглявий).

смуше́вий 138.

(снити) сні́тися; мені сні́лося (я снів).

сніца́р, -ря, мн. -рі 68¹.

снігу́р, -ра́, мн. рі 68³.

сніпо́к (снопок) 23, -пка́.

соба́ка ч. (ж.) р., *p* пес *a*; су́ка.

собла́вн ч. р. (*a* соблава́н ж. р.). ч спокýса. [138.

соболе́вий (собольовий) (собственный *ps*) власни́й.

сові́сний (сові́стний) 58, ч сумлі́нний.

сові́сть *a*, ч сумлі́ння.

(сові́тник *ps*) ра́дник.

Содо́м (Содо́ма), в Содо́му.

(сойм *p*) сейм, -му.

(сокровище *a*) бага́тство.

солда́т (*p* салда́т) 29.

(солений) солоний.

солі́ти (квасити) огі́ркі.

солове́й, в солов'я́, соло- в'єві, солов'є́м, мн. солов'ї́, солов'ї́в (соловій, соловія́, солові́ї, солові́їв).

солов'ї́ний (солові́йний).

солод́ший (солодчий) 156.

соло́м'яний (солом'яний).

солоні́й (солений).

(соля) со́льо н. р., невідм. 294.

сон, сну — спати і сна — снитись, сном 19; *p* со́на, со́ном 65; уві́ сні; мі́цний (твердий) сон.

со́нечко (соні́чко) 18; в со́нці (-цю) 110.

со́нний (*p* сплячий).

со́няшний і *p* со́няшник 62.

со́няшник і со́няшник 62.

(сопівка) соці́лка.

сопра́но (сопран) н. р., -на. со́рок 161, со́рока 167, со́рокома́ і со́рокма́ 168.

со́роківець, в со́роківця́ 23. со́рокодє́нний, со́роколі́тний, со́роколі́ття 40.

со́ром, в со́рому, із со́ромá; *прсл* со́ромно; со́роміцький (со́ромний, не со́ромний).

со́сна, в со́сон і со́сен 96. со́тка *p*, ч со́тня, со́тні, в со́тєнь 96.

(сотний *p*) со́тий 161.

со́ус і сос.

Софі́я (Зофі́я) 265.

со́хнути і со́хти, со́хну,

со́хнеш (схну, схнеш), сох,
со́хла (схла), со́хни (схни).
соціа́лізм (соціалізм) 284.
союз див. за́ключати.
сочеві́ця, *p* чечеві́ця.
спада́ти на (о) полови́ну;
спада́тися з ким-чим —
рівня́тися.
спа́док на (о) сто проце́н-
тів (процент).
спалі́ти, -ся, спалю́, спá-
лиш, спáлять (спалі́ш,
спаля́ть).
спа́льня і опочива́льня.
спасі́бі, *p* спасі́біг.
спа́цір, спаці́рува́ти *p*, *ч*
шпа́цір, шпаці́рува́ти 263.
спе́ка (горяч), спеко́та.
спе́катися кого-чого.
спекті́ (спечи) 191.
спекулюва́ти 285.
спе́реду (спереді́).
спе́ршу (*p* спе́рва, спе́рву).
спеціа́льний (-альний) 284,
ч навмі́сний, о́сібний.
спира́тися на що́ і на чім.
спирт (спі́ритус) 263. 274.
спис (списа, *a* копі́в), без
спі́са — збро́я; спі́сок
(спис), зо спі́ска — ре-
вєстр.
спита́ти — це запитати про
що; спита́тися — це по-
радитися. [пісе́нь.
співа́ти чо́го, *p* що́: співа́ти
співчува́ти кому́ (*n* з ким).
спі́дній (-ний) 128.
спізні́тися з чим на годі́ну
2(спізні́ти годину).
спі́лий (зрі́лий).
спі́лчани́н (спі́льча-) 52
спі́льник (спі́лянк) 44.

спі́р про (о) що́.
спі́шити, *p* спі́шитися, *ч*
поспі́шати.
сплакну́ти, -ну́, -не́ш, -ну́в,
-ну́ла (сплакну́ти).
(сплетня́ *pc*) па́тка, пого-
ві́р, на́клеп.
спливті́ і сплі́сті, спливу́,
сплив, сплила́, спли́лий.
сплюндрува́ти і сплі́ндру-
ва́ти.
(сплячий *p*) со́нний.
спові́да́тися в чім, *p* з чо́го.
(споводува́ти *n*) ви́кликати,
ста́ти причи́ною, спричи-
ни́ти. [ким-чим).
спогляда́ти на кого-що́ (за
споді́ватися кого-чо́го (*p*
на кого-що́), споді́ваюся,
-ва́вше́ся, -ва́вше́ся (споді́-
ю́ся, споді́вешся, споді́єть-
ся).
(сподні́ *n*) шта́ній.
спожі́ти чо́го (що́).
спо́кій (*p* спо́кій), споко́ю,
в споко́ї.
спокúшувати (кусити).
спома́гати (спомо-) на що́
кому́.
спо́мин (вспо́мин) про (о)
кого-що́ або по кому́.
спо́минати (вспо́минати)
що́ про (о) кого-що́ (*p* за
кого-що́), кого-що́.
(спори́й *n*) ве́лікий; (спо-
ро *n*) бага́то.
(спо́рити, не: спо́рити) спе-
реча́тися про (о) кого-що́,
змага́тися.
спорохня́віти (спорохна-),
спорохня́вілий (спорохна-
ві́лий).

- спосіб, способу; (в той, в такій спосіб *p*) так, отак; (в якій спосіб *p*) як; спосіб, засіб (середник); спосіб читати (*p* спосіб читання).
- спосібний (способний) 16 до чого, ч здатний, здібний до чого.
- спостерігати, -рігаю, спостерегти, -режу, спостеріг, -регла, спостерігши.
- спочити (спочти), спочну (спічну), спочнеш (спічнеш), спочинь (спічни).
- справа про (о) кого-що; (здавати собі справу з чого) розуміти, уявляти; справа в тому (полягає в тому), ч річ у тому; припинити (уморити) справу назавжди.
- справдешній (-ний) 128 *p*, ч справжній. [ді].
- справді (справди, насправ-справжній (-ний) 128, *p* справдешній 128.
- (справка *pc*) довідка.
- (справник *n*) причінець, злочінець, провинник.
- спрагнений чого.
- спричинитися — бути причиною — до чого; хвороба спричинила (*p* викликала) смерть.
- сприяти, сприятливий кому-чому [(спрібувати).
- спробунати, спробуймо спрокволі або спокволю.
- спромогатися (спромогатися), спромогтися на що.
- спроможний (-ній) 128. (спрятати *a pc*) сховати; див. прятати.
- (спряток *n*) домові речі, майно.
- (спудити *a n*) налякати.
- (средство) засіб, лік.
- сріблò, *p* срібло; срібний, (срібёрний).
- ссати, ссу, ссеш 63.
- став, до ста́ву (ставу́), на ставу́ і на ста́ві.
- ставати (ставатися); ста́вити (ставляти); ста́вити, ставати на чім (*p* на що); (ставити вимоги) вимага́ти; ставити за (чим): ст. за вір, за при́клад; ст. собі на, за завда́ння; ставати кому на заваді; ставати в пригоді; став гарний, *p* став гарним.
- (стадо *a*) череда́, табу́н, о́тара, згра́я.
- ста́йня і ста́ня, без ста́ень і ста́нь; Авгі́йові ста́йні.
- сталéвий і стальо́вий 138.
- став, до ста́ну (стану́); (муж стану *n*) держа́вний муж; (замах стану) держа́вний за́мах; держа́вна (станова) ра́да; ста́ном висо́ка.
- (становчо *n*) рішуче (-чо), зо́всім, нао́друб.
- стано́вище (*p* становисько).
- (станути, станув) ста́ти, став; ста́нув — розта́в, розта́нув.
- ста́нція залі́знична, *p* ста́ція.
- ста́ратися про (о) кого-що
- ста́рець (ста́рець) *p*, проша́к (ді́д), торба́й.
- ста́рий (ста́рик *a*), ста́р-

- ший — становищем і віком, старіший — віком. Старицький (Старіцький) 130. [більск] 144. Старобільське (рс Старо-старожитній (-ний) 128. старозавітний (-ий) 128. Старокостянтинів (рс Староконстантинів). старомодний (-ний) 128. старосвітній (-ний) 128. староста, мн. -сті, -стів 78; старостів, -това, -тове. (старуха, старушка рс) баба, стара бабуся. (старушок л) старій, дід. старіший від кого (р кого) 155. старшинна козацька. стати за кого, р ким; стати (статися); стати в пригоді — допомогти; стати на чому, р на що; став багатий, р став багатим; стати, взятися (забратися) до праці. статів і штатів 263. статній і статній 128. (статок л) майно. [93. стаття, С³ статтів і статтей статут, регулямін (л правльник). (стать) поstattь. [кого-що). стежити за ким-чим (ст. степ ч. (ж.) р., зо степу (степу), в степу 76; їхати степом (по степу). Степан (а Стефан), з Степана (-на), Степанові. (степень) ступінь, -пешя. стерегті (стеречи) 191 кого-чого і кого-що, -жу, стережі, стеріг 200, стерігши 212, стережучі (-гучи). стерегтіся кого-чого. стерня (стерна). стёрти, зотру, зотреш (р ятру, вітреш). (Стефан а) Степан, Степана (-на). стид (встид), стида—стиду. стидатися (встидатися) кого-чого. [(встид-). стидливий, стидливість стидно (встидно), соромно. стинати, ч рубати. стипендіят (-янт). (стирта р) скірта. стирчати (стор-, рс торчати) 210. [роди. стихія (живло л), сила пристихійний (живловий л). стіжок (стожок), -жкá 23. (стей, р якстей) зараз, відразу. (стійний) постійний, цінний, вартий. [23. стилець (столець), стильця стільки (-ко), -кох, -ком, -кома — відмінюється (не відм.) 163. 168. (стисняти) перешкоджати. сто, ста 167, стомá, сотий (сотний). стовп, -пá, р стовб. стогін (а стон). стодолá р, ч клаўня. [263. Стокгольм (Штокгольм) столітній (-ний) 128. столовий, р їдальний. столова, р їдальня. (стон а) стогін.
- Що в дужках (), того не вживайте!

столяр (столяр), -ра, мн. -рі 68³.

(стопінь) ступінь, -пеня.
стоптати (здоптати).

сторона, мн. сторони, G³ сторін 95, в сторонах (сторонах); з цього боку (р з цієї сторони); сторона — край, земля; сторінка (сторона) в книжці.

сторонітися (сторонити), ч ухилітися від кого-чого. (сторонничий п) партійний, суб'єктивний, особистий, пристрастний.

сторонній (-ний) 128.

стос і стіс, зо стоса 286. 263.

стосуватися кого-чого і до кого-чого.

(стояти рс) вартий, варт. стражник (стражник).

страйк, страйкувати (р штрайк-) 263.

страйкар, -ря, мн. -рі 68¹. (страсть а) пристрасть.

страх, зо страху (страху), в страху.

страшний (рс страшний), прсл страшно; (страшно) дуже багатий; страшенно (-няе).

стрелити і стрілити, стрельвчти і стрільнути 27а; стріляти на кого-що (по кому-чому рс).

стреміти — це стирчати; (рс стреміти) намагатися, прагнути, пориватися, лінути, прямувати.

(стремління а) прагнення. стривати — чекати; стрі-

вати — зустрічати 11.

стрігти (стричи) 191.

стрий а р, ч дядько.

Стрий, в Стрію.

стрийна а р, ч дядина.

(стрібувати) спробувати.

(стрий) одяжа, одяг, убрання, форма.

(стрийний) убраний.

стріляти і стрелити 27а.

стрімголов, сторч (коміть) головою. [стріну].

стрінути, стріну (стрінути,

Стрітення і Стрічення.

стріти і стрінути; зустрівшись, р при зустрічі.

стріча р, ч зустріч.

стрічка (бинда); (стрічка р) рядок.

(строгий а) суворий; (строго) суворо, гостро; (строга а) повна таємниця.

(стройний) стрункий, гарний, доладний.

строїти а р — будувати, а не чепуритися н

(стручувати п) скидати.

струм (струя) електричний;

струмок (струя) водяний.

(студений р а) холодний;

холодно (студено); холоднеча (стужа).

студент (студент, академік); академік — член Академії Наук.

студентський (-денськ-) 55. (студня а р) колодязь, криниця.

(стужа) холоднеча.

ступінь ч. (ж.) р., з -пеня

22 — це: крок, градус; ступень, -пня — це: крок;

ступне́вий 138; ступі́нь і шабелъ. [лента]. стьожка, стрічка (стяжка, субітонька (субо-) 24. суботній і субітній 128 (*p* суботнішній). суворій (суровий *a*). судде́ва (сендзіна *п*). суддя́ (*п* сендзя, *a* судия). у судді, суддею, судде, мн. судді, суддів. судовий (судейський). судний і судній 128. (судьба *a*) доля. (суета *a*) марно́та, метушня́, кло́поти. (суетитися *a*) метуші́тися, клопога́тися. (суетня) метушня́, бігані́на. сукенка (суконка) б. (суматоха *pc*) метушня́, гармі́дер (гармі́дер). сумі́жний (суме́жний). сумлі́нний (*a* совісний). сумлі́ння (*a* совість); доко́ри сумлі́ння (викиди совісти *п*). су́мнів; (не підлягає, не улягає сумніву *п*) нема су́мніву. сумува́ти за ким-чим. суп (зупа) 265, юшка, *p* росі́л. [що. суперечка (спір) за когосуперечний з чим і чому. супокій, *ч* спокій. (супроти) через; супро́ті (*p* в порівнянні, рівняючи до). Сусанна (Зузанна) 265. сусі́д, -да і сусі́да, -ди. сусі́дній (-ний) 128.

(суть) в мене діти 221; вони (вони суть) багаті.. су́тній (-ний) 128. суфле́р, -ле́ра 282. суха́р, ря́, мн. -рі́ 68¹. сухе́нький (сухонький) б. сухоти́ (чахотка *pc*), з су́хт, із су́хот. (суята, суятитися) див. су́ета, суєтитися. схвалі́ти, ухвалі́ти. схе́ма (шешат), схематі́зм (шеша-) 264. схі́зма (шізма) 264. схі́льний (склонний) до чо́го. схі́д (всхід), схі́дній (всхідній, -ний) 128. (схі́дство *pc*) поді́бність. (схнути) со́хнути. схова́ти (скрити). сходи́тися (сході́тися). схо́жий, поді́бний на когощо, до когочого чим (по чому), *p* із ким-чим. схопі́тися (схопи́тися). Сціпіо́н (Сціпію), -на. сю́ді (сюди, *p* сю́ді). сюдо́ю йти (де йти). сюрпри́з (сюрприза) 283. (ся, сей, се *a*) ця́, цей, це, див. цей. сяга́ти чо́го й до чо́го. ся́жень, сяг *a p*, *ч* са́жень. Сян (Сан *п*), сяні́цький, Сянік (Санок *п*), з Сяно́ка, Сяні́ччина. ся́ти і ся́ти, сяю́, ся́вш, сяв і ся́в; ся́ла і ся́ла. сьогобі́чний (-ний) 128. сього́дні (*a* сьогодні, *p* сьогодні) 174.

сьогоднішній (-дняшний, *p* нинішній *a*) 128. | сьогосвітній (-ний) 128.174.
сьоголітній (-ний) 128. [128. | сьогочасний (-ний) 128. [єї.
сьогорічний, *p* сьогорічний | (сього; сего, сьої) цьогó, ці-
сьомий (семий) 31. 161.

Т

та, тієї (*p* тої, теї, тії), | татáрин (татарін), мн. та-
тією (*p* тою). | тари 77, з татáр і татáрів
та й (тай) 238. 256. | 78.
та́бір, з та́бору 16. [бéля. | Тáтри, з Татр і Татрів.
таб́лиця (*p* та́блиця), *p* та- | та́ця, -ці і та́ца, -ци (*p* рс
таємни́ця (*a* тайна; по́нна | піднос). [рів і -рей 93.
(*a* строга) таємни́ця. | твар *a*, тва́рі, тва́р'ю, з тва́-
таємни́че (-чо) 228 *прсл.* | (твердий) ми́цний сон; твер-
таємно (*a* тайно). | діший (твердший); спáти,
(так — як) як — так: як | заснути ми́цно (твердо).
робиш, так платять; вона | твій, твогó, *p* тво́його (тво-
така (так) бідна; так (у | его), тво́ему, *p* тво́йому,
цей спосіб); так само (*p* | тво́ї, тво́їй.
так же). | творéць, творця́, *a* *p* твó-
талáн — це доля й хист; | рець, твóрця. [той.
часом талáнт — хист, з | те (*p* то) 184 дитя́; див.
талáнту (талáнту). | теа́тр (театер) 272.
талі́сман (талі́зман) 265. | Тегра́н (*p* Тегеран) 295а.
(там) туди по́ду. | тéза (тезис) ж. р.
тамо́шній (тамóшний) 128. | тéка і портфéль ч. р., з
тамтéшний (-ний) 128. | -фéля.
(тамтой) той, див. той. | текті́ (течи) 191, течу́, те-
(тамтуди *p*) туди́. | чу́ть, теку́чий, теку́чі й
та́нець (данець). | течу́чі, текла́, теклі́, тік,
(таний) дешéвий. | тікши, течі́, течі́ть; течé
та́нути (топніти), ста́нув. | вода я́ром (по яру); про-
тамці́внийця (дансерка). | тікати 212.
тамцю́вати (гуляти, данцю́- | телегра́ма (телеграм) 259.
вати) 213. | телеграфу́вати 285, теле-
Тарáс, до Тарáса (Тарасá). | графо́ваний; телеграфі́-
тара́тійка (*p* тарада́йка). | чо (по телеграфу).
тарі́ф (тарифа). [-ре́ля 286. | телефо́н (телефон).
тарі́лка; тарі́ль ч. р., з | телефо́нувати 285; телефо́-
(Тарнів) Те́рнів. | ном (по телефону).
(Тарнопіль *п*) Те́рнопіль. | теля́, у теля́ти, з теля́м (те-
таска́ти, -каю, ч -ці́ти, -цу́. | ля́тем).

гéма (тéмат).
тёмний на очі.
темнóта (темнотá), [293].
темп (темпо) ч. р., з тёмпу
тёмрява (темрjава).
тенденційний (-ціозний).
Теодóсій (Теодозій), Тео-
дóсія (Теодозія) 265.
теорéма (теорем) ж. р.
теосóфія (теозофія) 265.
тепéр — цього часу, нинс;
зáраз — негайно, цієї
хвилі, statim; сáме тепéр;
тепéр (а нині).
теперішній (теперішній)
128, а нинішній. [22].
теплíнь, з -лині, тепліню
теревéні, ~нів.
Терéза (Тереса).
тéрен, з тéрену — простір;
тэрен, з тэрну — ро-
слина. [(н.)р].
територія (територіум) ж.
термомéтр, -метра 272.
терністий, терновий (тер-
невий).
Тэрнів, Терно́піль — укра-
їнські назви міст, л Тар-
пów, Tarnopol.
терновий (терновий).
тероризувáти 285, терори-
зований.
терпелівий (терпливий).
терпіння, тяжкá праця (а
труд).
терпіти, терплю́, терплять
(-пять), терплячи 194.
тертя́, у мн. не вживаєть-
ся 126.
(геряти) губіти.
тэсляр, -ра́, мн. -рі 68³.

Що в дужках (), того не вживайте!

(тета а, цьоця л) тїтка.
(тетрадь а) зшиток (зши-
тók).
Тегjана (Гатяна). [274].
тэхнікум ч. (п.) р., з -му
(гечи) тскті 191.
(ти а) тобі 186. [58].
тїждень (неділя), з тїжня
тижнєвий (-ньовий) 138.
(тил рс) запілля.
тим то, томú (длятого), че-
рез те; (тим більше, р тим
паче а) і поготів, і потім,
на́дто; (між тим рс) протé,
тим часом (тимчасóm);
(тим не менше рс) одна́к,
протé, такі. [16].
Тимофій (а Тимофей) 261.
тїсяча ж. р. (тисячка, тис-
сяч ч. р. л) 161, з тїсячі,
цю тїсячу, цїєю тїсячю;
тїсячний 161; тїсяча
(тисяч) дев'ятьсót; дві
(два) тїсячі.
тїсячолітній 128. 40.
тїсячоліття 40.
тїтар, -ря, мн. -рі 68¹.
тихєнький (тихонький) б,
тихєсенський (-хо-) б.
Тїхон і Тїхін 16. 21, Тї-
хонович 135.
(що тичеться до л, від-
носно) щодо, а щодо.
тїхше піти, поїхати (л
звільнити бігу).
тїша (тишина а); запану-
ва́ла (зацарила) тїша.
тїєї, тїєю див. та.
тїкáти від кого-чого.
тїльки (-ко), р лиш, р ли-
ше́, див. лише; (як тільки

рс) що: що прийду, то
й побачу.
тінь ж. (ч.) р., з тіні, тін-
ню (гіньом), мн. тіні, ті-
ней (тінів).
тістечко (тісточко) 7; пере-
жечок, коржик (тісточко
л).
тітка (тета *а*, цьоця *л*).
(тіточвий) двоюрідний
брат чи сестра.
Тіціно (Тессіа) 295а.
тічок (точок) 23, з тічка.
тішитися — мати з чого
втіху; (тішиться повагою)
має повагу, поважаний.
ткати, тчу, тчеш, тче, тче-
мо, тчете, тчуть, ткав,
ткала, тчи, тчімо, тчить.
(глухий) масний, гладкий.
(то *а р*) те дитя 256; ні се
ні те (то); див. що.
(тоалета) туалета.
(тоаст) тост, з тоста, тостом.
товар (товар); товариство
(товариство).
товариш (*рс* товарищ).
товкти (товчи) 190. 191.
товпитися (товпїтися).
(товстий *рс*) грубий; тов-
стий — це сїтий.
(товщиною *рс*) завтовшки,
утовш, утовшки.
товщїнь, з -щїняї, -їнню 22.
(тогда) тоді (тойді).
(тогїд) торїк.
тогобічний (-ний) 128.
тоголїтвий (-ний) 128.
тогорїчний (ній) 128.
тоді (тогда, тоди); спєршу...
потїм, тоді (відтак).
тодішвий (-ний) 128.

(тож) теж.
той, та, те (тот, тота, то-
те), тогó, тому, тієї (*р* той,
теї, тїї), тїй, тим, тією
(*р* тею), на тїм, на тїй 178;
цей — це ближчий, тепе-
рішній, той — це даль-
ший, минулий: цей (той)
берег високий, а той (там-
той) низький; в головнім
реченні ставимо той, а
не цей: що впало, те (це)
пропало; той чи той (*р* той
чи інший); той самий (о-
дин і той же *рс*).
(тойді) тоді.
токар, -ря, мн. -рі 68¹.
Толстой (Толстий), Тол-
стого (Толсто́я), Толсто-
му, Толстїм, на Толсто-
му 295.
том (тїм) 286; одното́мвий
і одното́мний.
томат (томата), з -ту.
томлівий (томлячий).
тому, тимто; сїм лїт тому
(тому назад *рс*).
(топір *а*) сокіра.
(топнїти) танути; (топню-
чий сніг) сніг, що тане,
розтає.
топóля, з топіль і з то-
пóль 94.
топтати, топчу (доптати).
торбїй, прошак, *р* старець
(дїд).
торгóвля (торгозля) і тор-
гівля 26.
торгувати́ся за (о) кого-що.
(торжєствєнний *а*) урочї-
стий, святковий (святоч-
ний *л*).

- Торичеллієва (Торичельо-го) порожнява.
торішній (-ний) 62. 128.
торкатися до кого-чого і
кого-чого; (що торкається)
щодо, а щодо.
(торчати *рс*) стирчати.
(тоска *рс*) туга, сум за
ким-чим, по кому-чому.
тост (тоаст), з тоста.
(тот, тота, тоте) той, та,
те 185; див. той.
тотожній (-ний) чому 128.
(тотчас *рс*) зараз.
то́читься боротьба.
(точка *а*) крапка, пор. кра-
пати; точка зору чи по-
гляд; центр або осередок
тяготи (точка тяжкості).
точний *а р*, ч достотний,
докладний.
то́чність *а р*, ч достотність,
докладність.
то́чно *а р*, ч достотно, до-
стоту, докладно, якраз.
тощо (*р* і т. д.) 257.
(тра, тре, траба) треба.
традиційний (*рс* традиці-
грам) свілок. [онний).
трамвайний (трамвавий).
транспарант (-рент).
тра́питися, тра́плюся, тра-
пля́тися (траф-).
тра́плятися (мати місце *р*,
лучатися, случатися); тра-
пився (*п* зайшов) випа-
док.
тра́гити, -чу, тра́гять, тра-
тячи (трачучи) 204.
треба (тре, тра, траба).
тремтіти від чого (на чім,
на що); тремтіти всім ті-
- лом (*п* на всьому тілі).
третій, третя, трете, тре-
тього (третий, -та, -те,
-того) 161.
три 161, трьох (троїх) 166,
трьом (троїм) 166, трьомá
168; три столі, три ра́зи
і т. ін. ч. р. (*рс* три сто-
ла, три раза) 119; три ко-
ро́ві, три верб́ і т. ін. ж.
р. (*р* три корови, три
верби) 117; три вікні́, три
сло́ви чи трое́ вікон, трое́
слів (*рс* три вікна, три
слова) 117; так само по
всіх числівниках, що за-
кінчуються на 2, 3 і 4:
24 коро́ві, 43 столи, 52
вікні́ (24 корів, 43 столів).
трива́ти, трива́лий (трі-,
тре-) 11. [тре-) 11.
триво́га, триво́житися (трі-,
триде́нний, -де́нна. [128.
тридцятилі́тній (-ний) 40.
три́дцять 161, -тьо́х 166,
-тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́
трику́тний (-ний) 128. [168.
трилі́тній (-ний) 128.
трима́ти кого-що, трима́ти-
ся кого-чого. [128.
тринадцятилі́тній (-ний)
трина́дцять 161, -тьо́х 166,
-тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́
трисо́тний 161. [168.
трисотлі́тній (-ний) 40. 128.
трисотлі́ття 40.
триста́ 161, трьох со́т,
трьом ста́м, трьомá ста́ми
168.
тритомо́вий і тритомни́й.
три́чі (тре́йчи, тричи) 162.
(трібува́ти) про́бувати.

(трі-, тре-) тривати, три-
вога, тривожитись. [294.
тріо (трій) н. р. не відмін.
тріодь ж р. 284, з -ді.
тріпотати і трепотати.
тріпотіння і трепотіння.
тріскати, тріснув (тріс).
трішки, трішечки і трішки,
трішечки.
тріюмф (тріумф) 284.
тріюмвірат (тріум-) 284.
(троїх рс) трюх, (троїм рс)
трюм 166.168. [зворушити
(трюнути рс, не: трюнути)
тروطар (тروطар).
трофей ч. р., я -феї.
(трох) трюх, (тром) трюм,
(трома) трюма 162. 168.
трохи (трохі, дещо); „де-
що“ займенник, прислів-
ником не буває.
трішки, трішечки і тріш-
ки, трішочки.
туба (туба).
тубіти (тубіти) 9.
тудіти чим. [праця.
(труд а л) терпіння, тяжка
трудний до чого, на що.
трудящий (рс трудящийся,
робучий) 203.
труїти, трую, труїш.
труна (трунна, трувна,
трумп), домоніна. [тя.
(трунок) напій, питво, пит-
трусітися над ким-чим.
(трузіана) огрута.
(трутити, тручати а р) кї-
дати, відпихати. [294
трюмо, з трюма, трюму
трюх, трюм (трох, тром)
54, трюма (трома) 162.
168.

(ту а) тут. [товий.
туалета (тоалета), туалé-
(туба) труба.
тубілець, з тубільця 23.
туга (туга) за ким-чим.
туди (туда).
тудою (де) йти.
тужити за ким-чим; р по
кому-чому, над ким-чим.
туїнь (р туїнь), туїня
(дюжина), дванадцятка —
12 речей.
(туї-туї) ось-ось, зараз.
туман, -ну (-ну), мн. тумá-
ни (-ні).
тупотіти і тупотати.
турбуватися ким-чим або
про (о) кого-що, р за кого-
що.
Туреччина (Турція).
туркєня (туркїня, турчан-
ка рс).
турне н. р., не відмін. 294.
(тусклий) тьмїний, притем-
нілий, пригаслий.
тут (а ту, р тутки); йди
сюді (йди тут).
тутешній (-ний) 62. 128.
(тутка) гльза.
туфля (туфель), з туфлі.
(туча а) хмара.
тхнути чим — смердіти;
дхнути — дихати 41.
тюль ч. (ж.) р., з тюлю.
тюльпан, тульпан і тулі-
пан.
тюрма (турма), з тюрем
тютюн (титонь л). [96.
тютюновий (титоневий).
(тя, те) тебе 186.
тягар, -ра, мн. -рі 68^а.
тягнений, р тягнутий 201.

тяжчий, тяжче, тяжкенько (тяженько).
 т'яма — це розуміння; т'ямити — розуміти, т'ямлю, т'ям, т'яммо і т'ямім, т'ямте; (т'ямити) пам'ятати про (о) кого-що.

тяму́щий і т'ямучий 203.
 т'яти і т'я́ти, т'ятий 201;
 т'ялі, т'ялі.
 т'ягінá (тетива а, т'ятива).
 (т'яманий р) т'ёмний, хму́рий, т'ямні́й.

у

у пишемо по голосних, в по приголосних 238; цього року (р у цьому році); див. в.
 уберігати, уберігаю, уберегтї (-чи) 191, уберезу, уберіг, уберігши, уберегла.
 убівство (убійство) кого (на кому), душогу́бство; (поповнив убівство на особі посла п) убив посла; див. вбивство.
 убивця р, ч душогу́б, убійник (убійця).
 убиратися в що; (убирати скарптки) надягати скарптки.
 убігти, забігти (упасти п) до ко́го, зайтї.
 убогший, убогшати.
 убозтво 55.
 уболівати за ким-чим.
 убрѹс див. обрус.
 ув — пишемо по приголосній перед голосною: впав ув око, цебто: у воко 238. 39.
 ува́га (ввага) 238; заслуговує ува́ги (засл. на увагу), ва́ртий ува́ги; взяти до уваги, на увагу, р під увагу; дати на увагу.

уважати (взяти, брати) ко́го-що за ко́го-що, на ко́го-що. [238.
 ува́жливий, -вість (вважл-)
 ува́жний, -вість (вважн-) 238.
 увесь (р а весь) див. ввесь; уся (ціла) хата згоріла.
 увечері (а вечір).
 (увиді, у виді, у роді) як, на взір, ніби.
 уві сні; уві Льво́ві, ч у Львові; увічі.
 уворюватися, уворатися і уорюватися, уоратися 39.
 увосені (увосені) 232.
 угóда (вгода) 238. [238.
 угóрський (венгерський п)
 Угóрщина (Венгрія п).
 угри́н (венгерець).
 удавати ко́го-що (прикидатися рс); уда́вся тихий, р тихим.
 уда́р (у́дар), з уда́ру.
 (ударемнювати що п) перешко́дити чо́му.
 уда́рити ногою (п копнути).
 уда́тний (удачний).
 уда́ча — це успіх, щастя;
 в да́ча — харáктер 238.
 удво́х, вдвох (рс вдвоіх);
 удво́в, р вдвічі.

Що в дужках (), того не вживайте!

удень (днем) прсл.
удівець (удовець) 23. 26,
удівця, удівонька.
уділяти *p*, *ч* давати; (уділяти науки) навчати; (уділяти інформації) інформувати.
(удільна *рс*) питома вага.
удова́ чия або по кому.
(удоптати) утоптати.
удоб́віта (досвіта) прсл.
удоскона́лювати й доско-
(удуд, удоод) одуд. [наліти.
(уемний) недобрий, нега-
тивний.
удя́чний, вдя́чний за що.
ужива́ння (уживання). [що].
ужива́ти кого-чого (кого-
ужіти, уживу́, -веш (ужию,
ужиеш) кого-чого (кого-
що).
уза́втра, взавтра (*p* завтра).
(узагалі *p*) взагалі 238.
уза́д *p*, *ч* назад.
узбро́ювати, *ч* озбро́ювати
в що і чим.
(узагля́днювати і узгля́дняти
п) бра́ти на ува́гу, ува-
жа́ти, розважа́ти.
узгра́нниччя (-грянниччя) 54.
ува́ртіти, узадрію́, узадриш,
узадрять.
уве́нький (узонький) 6.
уви́мку, уви́мі прсл.
ува́р, узаору́, узаірець — це
піверунок; *в*зір, *в*зору́,
вазірець — це зразок 238;
вазіре́вий.
(узнати *п*) призна́ти; узнáв
мене́ · призна́в мене́; йому́
призна́но (узнано) наго-
ро́ду.

(узол) ву́зол 39.
уза́ти кого-що за кого-що;
уза́ти чо́го.
уза́кий, уза́ько і вуза́кий,
вуза́ько 39. 238.
(уйма́тися за ким-чим *п*)
бора́нити кого-що.
указі́вка і вказі́вка 239.
укаві́тчати, *p* ума́йти.
(ука́нчений) що скінчив, аб-
со́льве́нт.
(ука́нчити) скінчи́ти, закін-
чи́ти. [лішки.
(ука́лякати) става́ти навко́-
уко́лиха́ти (уко́лисати).
(ука́дко́м) кра́дько́ма,
кра́дьки, по́тай.
Украї́на (Украї́на, Украї́на,
Вкраї́на), Закарпа́тська
Украї́на (Русь) чи Закар-
па́ття (Прикарпаття), у-
краї́нський (украї́нський,
вкраї́нський) 238; *в* Укра-
ї́ні (*на* Украї́ні), як і *в*
Німе́ччині, *в* А́нглаї́ і т.
і́в. Не пишіть скорочено
укр., а повно: украї́нський.
украї́нка, Сою́з Украї́нок
(Украї́но́к).
(уки́вати, -ся) хова́ти, -ся.
(уку́с, оцот) о́цет. [20].
улама́ти, ула́мок (уло́м-)
уле́гша́ти, уле́гшувати, у-
ле́гши́ти.
уле́сливий (уле́стл-) 60.
(ули́к *p*, ули́й) ву́лик 9. 39.
(ули́ця *p*) ву́лиця 39.
(уло́жити на себе ша́пку *п*)
нади́ти, нади́нь ша́пку.
(уляга́ти *п*) пі́дава́тися;
(не уляга́є сумні́ву *п*) без
су́мні́ву, нема́ су́мні́ву;

- сконфісковане (уляглоконфіскаті *п*); курс знізився (*п* уліг знижці); (уляг випадкові *п*) з ним тріпився віпaddock.
- ультиматум (*р* ультимат) ч. (в.) р., з -му 290.
- (ум) розум (разум *а*), -му умаіти *р*. уквітчати.
- Умань і Гумань 39. 295а. уманський і гуманський 39.
- (умиг) вмити, миттю, вмент.
- умирати 210 (*р* умірати, помірати); умёр, *р* помёр; умёр (*п* поніс смерть).
- умісне й умісно *прсл* 228.
- уміти чого; умілий (уміючий).
- (умвий) розумний.
- умова (вмова, *рс* услів'я) 238; умова — контракт, умовини — обставини, оточення; умовини (умови) праці; умови (умовини) передплати.
- (уморити *п*) припинити справу назавжди.
- умочати (умачати) 209.
- уніз, вниз, додолу.
- уникати (уходити) кого-чого або від кого-чого.
- (униматися) стихати, спивятися. [265.
- універсал, -сальний (-зал)
- університет (універзитет) 265; в (на) університеті.
- уніформа (уніформ). [284.
- уніят, уніятський (уніа-).
- (уносити) подавати на затвердження.
- уночі (нічю) *прсл*.
- унук, унука, *р* онук, онука. (упадок *рс*) занепад, падіння, занепадання.
- унасти, упаду (упаду), упадеш (упадеш).
- (упасти *п*) забігти до когочого; упаду, упадеш (упаду, упадеш). [чому.
- упеніятися, упевнітися вперёд (уперід) 25.
- уперше (уперше).
- упиватися чим і чого.
- упір, -ря, мн. -рі 68'.
- (упімення *п*) нагадування.
- уплів чого куди 238; вплив кого на кого-що; під впливом (під впливом).
- (уплести) сплести, -ту, -теш.
- (уповати *а*) надіятися на уповноважений. [що.
- уподібнюватися кому-чому або з ким-чим.
- (упоминати, упігнути *п*) нагадувати про кого-що.
- управа — це орган управління чи саме управління, провід чим; вправа — завчання 238.
- (упрямий *рс*) упёртий; (упрямство *рс*) упёртість.
- (упуст *п*) віяв, прояв.
- (уп'ять) знову (знова).
- ураган, ураганний (гура-) (урадуватися) зрадіти. [39.
- Урал, з Уралу (Ураль, Уралю) 288.
- уранішній (-ний) 128.
- (урізатися в руку *п*) урізати (урлюп) відпустка. [руку.
- (уродження *р*) народження.
- (уродини) родини; день

народження. [на взір. (у роді, у виді *рс*) ніби, як, урочістий (святочний, торжественний), святковий. *уряд* (вряд, *рс* правитель-ство) 238, *р* уряд. урядовий (правительствен-ний *рс*). [вуса і вуси 77. (усе) вус 39, з вуса, мн. усвідомити (-домі-) що. усе (усьо), див. весь. усебічний, *р* усесторонній. (усердитися) розсердитися усесвітній (-ний) 128. [кий. (усильний) сильний, вели-усієї, усією див. вся, уся. усіма, *р* усіми. (услів'я *р*) умова; з умо-вою (*рс* під услів'ям). усний (устний) 58. (уснути, уснути *а*) ва-снути. [вати. успівати устигати, поспі- (успокоїтися) заспокоїти-ся; заспокоїся (успокоїся) і заспокійся 16. *уста*, *р* уста 39. 125. (устати) перестати; устати (припіднятися). установаляти (-навл-) 209. устеляти, -ляю, устеліти, -телю, *р* устеляти; усла-ти, устелю. устерігати, устерегті. у-стерегла, устеріг, усте-рігши 200. (устроїти *рс*) зробити. (уступ *л*) уривок, віривок, стаття, читання; в ступ — це вхід. (уста *а рс*) гірло річки. усупереч чому.

(усхнути, усхну, усхнеш) усохнути, усохну, усо-хнеш. [ди. (усюда, всюда) усюди, всю-ся, усієї (усьої, *р* усєї), усією (*р* усею) 175. усякий; без ніякого (уся-кого), без жадного слова. (усьо, весьо) все, усє 175. усього-на-всього, усього-на-все; без нічого (*р* у-сього). (усьої, весьої) усієї 175. усьогосвітній (-ний) 128. утискати кого — гнобити; утіснути що куди. утікати, -каю; утекті (уте-чі), -чє, -чє (втікне), у-текла, утік, утікши 200; (утікнути) утікті; утікати (уходити) від кого-чого, *р* кого-чого. (утка *рс*) качка. утопічний (*р* утопійний). утоптати (удоптати). утрапити (утрафити). (утяжливий) тяжкий, груд-ний, важкий. утяти, *ч* зрубати. (уфати *л*) вірити, довіряти, надіятися. ухвала, *ч* постанова. ухвалити, постановити (по-взяти ухвалу *л, р* винести резолюцію); постановле-но, ухвалено (запала у-хвала). [або кого-чого. ухилитися від кого-чого *ухо* 238, *ч* *вуха*, з *вуха* 39, в *усі* і *вусі*, мн. *уші* і *вуха* 111, *ушей* і *вух* 112, *ушіма* і *вухами* 116.

(уходити чого *п*) уникати
кого-чого, утікати від ко-
го-чого, *р* кого-чого; (ухо-
дити) уважати за кого.
ухопитися за кого-що або
кого-чого. [вати.
(уцілувати) поці-, вицілу-
(уцтивий *п*) чемний, по-
рядний, звичайний.
учасник (участник) 58.
(участок *рс*) ланок, діль-
ниця.
у́часть брати (приймати).
(учебник *рс*) підручник, до-
відник. [школи.
(учащати *п*) ходити до
(ученик *а*, не: ученик *рс*)
учень, з учня; учениця
(учениця).
учепитися кого-чого, до
кого-чого, за кого-що.
(учера) вчора, учора.
учинити кого за кого; вбі-
ти (доконати вбивства),

р учинити вбивство; зро-
бити, учинити діло (доко-
нати діла); учинити (довер-
шити вчинків *п*); учинити-
ся ким-чим. [тель історії.
учитель з (по) історії, учи-
ти кого чого (*а* чому);
учитися від кого чого (*а*
чому); учитися рідною
мовою (*на* рідній мові,
в рідній мові *п*).
учора́шній (-ний) 128.
(ушити *п*) пошити.
у́ші, уше́й і вух, див. уxo.
у́шко і ву́шко 39.
ушко́джений (-джаний) 201.
уше́нт, доше́нту, зовсім,
ціло́м, геть-чи́сто.
уше́рть, до краі́в (*рс* бит-
ком), по ві́нці.
уявля́ти собою (*р* із себе),
ч бути, ста́мовити; уявля́-
ти (*рс* представляти); у-
явля́ть (представте *рс*).

Ф

фа́брика (фабри́ка).
фа́за (фазис) 265.
(фа́йка) лю́лька.
(файний) га́рний.
фа́кел, з фа́кела (факля).
факсімі́ле н. р., не відміню-
ється 249. [(факта *п*) 262.
факт, з фа́кту, мн. фа́кти
фа́лда ж. р., *р* фа́лд ч. р.
(фаля, филя) хві́ля.
фальш ч. р. (*р* фалш *п*)
259. [259.
фальші́вий (*р* фалшивий *п*)
(фана) пра́пор, коро́ва.
фантазе́р (фантазьор) 282.

фантасмаго́рія (-зма-) 265.
фа́рма, фа́рмер, ч фе́рма,
фе́рмер.
фарту́х і кварта́х.
фаса́да (фаса́д *р*).
фасо́ля і квасо́ля.
фа́тум ч. (н.) р., з-му 290.
фахіве́ць (фаховець) 23,
з фахі́вця.
(фе) еф — назва украї́н-
ської букви ф.
(фебра) пропа́сниця (*рс*
лихорадка).
Фе́дір і Хве́дір 261.
фейлето́н, фейлето́ніст.

Що в дужках (), того не вживайте!

фельдфебель, -беля, мн.
-белі, -белів (фельдфебля,
-блі, -блів).
фэльдшер (*p* фельчер).
фэрма, фэрмер, *p* фэрма,
фэрмер.
(Фестин) забáva, гúлянка.
(Филип *a*) Пиліп.
(филя, фаля) хвіля 262.
(филястий) хвилястий 262.
філосóф (філософ) 265. 259.
філігран ч. р. і філігрána
ж. р.
(фіра) хúра і фúра 262.
(фірман) фúрман і хúrман.
фіртка і хвіртка.
(фіякер *p*) вівнік.
фіялка (фялка).
фіяско (фяско) н. р. не
відмін. 294. [*рс*].
флегматічний (-тичеський
флэйта (флет).
(фляшка) пляшка 262.
(фляшочка) пляшечка 7.
фльóга і флóта (*p* флот).
фонетічний (-ній) 128.
(фонтанна *л*) фонтán ч. р.,

водогра́й. [рем 96.
фо́рма, з форм, *p* з фо-
фо́рменний, *p* форéмний.
фортепіяно н. р., з -на,
відмін. 294.
фо́рум ч. (н.) р., з -му 290.
фо́са і хво́са.
фра́за (фразес) 265.
фразе́р (фразьор) 282.
(фрайтер) ефре́йтор, -тора,
ефре́йторський.
францу́зький.
(фризієр *p*) голя́р, пострі-
гач, парикма́хер.
фунда́мент, грунт (*л* під-
ложя); мн. фундаменти
(-нта) 292. [ціоно́ваний.
функціо́увати 285, функ-
фуит, фúнта 262; два-три-
чотири фúнти (*рс* фунта)
фúра і хúра 262. [119.
фúрман і хúrман. [ва́ти.
фурманува́ти і хурману-
(фустка, фуста) хúстка.
(футерал) футля́р, з фут-
(футро) хúтро. [ляра.
(фялка) фіялка.

Х

(хабаз, хабáззя) бур'ян.
хаба́р, -ра́, мн. -ра́ 68¹.
хазя́йн (хозя́йн) 29; мн.
х а з я́ і — чоловік і жінка,
і х а з я́ і н і́ — заможні
люди 77; хазя́їв і ха-
взя́їнів, хазя́ям і хазя́їнам.
хазя́їнува́ти, хазя́йка, ха-
ня́йство (хов-) 29.
хай, ч нехай.
халя́ва (холява) 29.
хапа́тися (хапати) за кого-
що або кого-чого.

характе́р; живе, як -ніби
сестра (у характері се-
стри).
Ха́рків, з Ха́ркова 288.
(харний) чістий, оха́йний.
харч, з харчі ж. р. і харч,
ха́рчу ч. р.
харчува́ти — годувати ко-
гось, харчува́тися — са-
мо́му їсти.
ха́та (*a* ізба), мн. хати́,
з хат і хатів 93.
ха́тній (хатний) 128.

хвалá, а р хváла.
 (хвалда) фáлда, р фалд.
 хваліти (фалити) кого-що,
 хвалітися ким-чим; вона
 хváлється (хваліться).
 кварту́х і фарту́х.
 Хва́стів (Фастів) 295а.
 хватáтися до чо́го і чо́го
 або за що́.
 Хвѣдір і Фѣдір 261.
 Хвѣська і Фѣська.
 хвилéвий і хвильовій 138.
 хвилéвість, хвилюва́ння,
 хвилюва́тися (фил-) 262.
 хвилюва́тися (хвилювати).
 хві́ля (филя); що́хвілі́ (що
 хві́ртка і фі́ртка. [хви́ля л].
 хві́ст (фіст).
 хво́рий, р хо́рий на що́;
 хво́рість, р хо́рість; хво-
 ро́ба, р хоро́ба, G³ хво-
 ро́б (хворі́б), хвороблі́вий,
 р хороблі́вий. [(чим).
 хворі́ти (хво́рити) на що́
 хво́са і фо́са. [букви х.
 (хе) ха — українська назва
 хі́ба — це помилка, х і б á
 — чи вже ж 30.
 хі́бити — помиля́тися; (хи-
 бувати) недоставáти, бра-
 кувáти. [ха́та.
 (хі́жина а, не: хижі́на)
 (хи́ляти) хи́ляти.
 (Хі́ни) Кита́й, (хі́нчик) ки-
 та́єць, (хі́нський) кита́й-
 ський.
 хі́д, з хо́ду — прохі́д до
 чо́го; хо́да, з хо́ді — хо-
 діння. [прибу́ток.
 (хі́сно) ко́ристь, вигóда,
 (хі́снува́ти) корі́стуватися
 з чо́го.

хле́п'я́ти і хле́б'я́ти.
 хлі́б, хлі́ба, мн. хлі́б á —
 збі́жжя і хлі́б'я́ — бу-
 ханці́ 77^а. [лові́к.
 (хлоп, мужик) селя́нин, чо-
 (хлопо́ти рс) кло́поти.
 (хло́ток, глото́к рс) ко́вто́к.
 хма́ра (хмура), хма́рний
 де́нь, хму́рне обли́ччя.
 хмельові́й і хмельві́й 138.
 хмі́ль, хме́лю 22. 27а.
 хова́ти ко́го-що від ко́го
 (скривати); ви́ховати (хо-
 вати) ко́го, хова́ти що́.
 хова́тися (скрива́тися) від
 ко́го-чо́го; (ховати́ся) ви-
 хо́вуватися. [скóвза́тися.
 ко́взатися і ко́взатися,
 ході́ти, ходжу́ 192 по що́
 (р за чим); (ходить о)
 мо́ва-справа про; ході́ти
 доро́гою, поле́м, лісо́м (по
 доро́зі, по полю́, по лісі);
 ході́м (ході́мте), хо́дячи
 204; хо́дів бо́сий (босо).
 хоза́ри, хоза́рів.
 (хозя́їн) хазя́їн 29, хазя́йка,
 див. хазя́їн.
 хо́лод (а зимно), мн. хо-
 лоді́ і р -да́ 77^а. [дени́й).
 холо́дний (а зимний, сту-
 (хо́лява) ха́лява 29.
 Хо́ма, Хо́мович 135, Хо́-
 мівна, Хо́мін 261.
 хому́т, -та́ (р хамут) 29.
 Хо́пер (рс Хо́п'о́р), з Хо-
 пра́ 295а.
 хопі́тися, ч вхо́пітися за
 ко́го-що або ко́го-чо́го;
 вхо́пився (хо́пив) за
 збро́ю.
 хо́рий див. хво́рий.

(хоровід, коровід) похід, танок.
 хороше (хорошо) прсл 228; хороший на вдачу.
 хорт (хірт) 18, з хортá.
 хоругвá і хоругóв, ч ко-
 рогвá.
 хоружий, р хорúnжий.
 (хосен, з хіспу; хісно) ко-
 ристь, вигóда, прибуток.
 (хосенний) корісний, (ко-
 рисний).
 Хотін, з Хотина (Хóтин,
 Хотим) 295а, хотінський.
 хотіти, хочу (хочу рс), хо-
 чуть і хотять; р хтіти,
 хтять, хтів, хтіла; хотіти
 чого (що); (хотячи р) ба-
 жаючи.
 хоч, хочá (а хоть, хотя,
 хотяй) 233. 254.
 (хранити а) хороніти, бе-
 регті кого-що. [ний].
 хребét, з хребтá, хребét-
 хресний (хрестний) 58,
 хрест, хрестóвий.
 хрестомáтія.
 хрещáтий, р хрестáтий.
 хрипіти, -плю, хрипкій.
 христїни, христїтися 11,
 хрищуся (-стюся).

Христóс, Христá, Христé,
 а Хрісте.
 Христофóр (Хрістоф).
 християнїн, християнство,
 -тиянський 274.
 хрищениий, хрищеник, хри-
 щениця, хрищення 11.
 хрін, хр'кнз, з хрїну (хрона)
 27а. [гати].
 (хромаги) окривіти, куль-
 хронометр, -тра 272.
 хропіти, -плю і хропті,
 хропу, хріп, хроплá.
 (хрусталь) криштáль, кри-
 шталéвий.
 хрящóвий (хрящéвий) 138.
 хтіти див. хотіти.
 худóжній (-ний) 128, ху-
 дóжня.
 хукати, хухати і хужкати.
 (хунт р) фунт 262.
 хура і фура 262, фурман
 і хурман, хурманувáти і
 фурманувáти, хурманка і
 фурманка.
 хустка (фустка. фуста).
 хутір, з хутора, мн. -рі
 і -рів 68¹.
 хутірець, -тірця 23.
 хуткий. хутче, хутчїй, хут-
 хутро (футро). [чіший].

Ц

цалéвий (цальовий) 138. [ма].
 цаль, з цáля і дюйм, з дюй-
 цар, царя, царєні; царєм,
 мн. царі 68¹.
 царáт (царят) 54.
 (царити) панувáти.
 царівна, царівни (царівної).
 (цвалом) чвáлом, чвалóм,
 галóпом.

(цвалувáти) галопувáти,
 чвалáти.
 цвїнтар (цвинтáр), -ря
 (цминтар, кладбище) 68¹.
 цвїсті, цвїту, цвїтєш, цвїв,
 цвїлá (цвїсти, цвїту, цвїв,
 цвїлá) 27а.
 (цвїтка) квїтка.
 (цвїтець) квїтець, -тня.

цвях (а гвіздъ, цвах), цвя-
цѣбто, сѣбто (р це в). [шок.
цегѣлка (цеголка) б. 7.
цегѣльний, цегѣльник, це-
гѣльня, з цегѣлень (це-
гольня) б. 7.
цей, ця, це (а сей, ся, се,
сес, сеся, сесе) 174. 181,
цього (сего) 177, цьому
(сему) 177, цим, в цім,
цих, цїми, цїї (цвої, р
цеї), цій, цїєю (цвовю,
р цею) 31; див. той.
центавр і кентавр. [272.
центимѣтр, ч сантиметр
центр або осередок тяготи
(точка тяжкості).
церата, цератовий.
церква (а церков), без
церков (церкв) 96.
(цесь, цеся, цесе) цей, ця,
це. [(ци) чи.
цехмістер, цехмістра 272.
циган (рс циган), мн. ци-
гани, з циган і -пів.
(цигаро) цигарка, сигара.
цикорій і цикорія.
циліндер, з циліндра 272.
цилорник і цирульник.
цилорня і цирульня.
цимбали, з цимбал.
циничний (рс циничеський).
циркуль, з циркуля (цирк-
цигата (цитат)). [ля).
цитрина і лимона.
цитувати, цитований 285.
цифра, з цифр, цифровий.

циїї (цвої, р цеї), цїєю
(цвовю, р цею) 174.
цикавий (р інтересний) до
чого (чим) і чого; цікавий
почути, цікавий знати.
цикавити (занимати); цика-
витися ким-чим.
цилий (р цілій). [всещило).
цилком, зовсім (вповні, рс
(ціло) цілим вийшов із біди;
уся (ціла) хата згоріла.
цілосвітній (-ний) 128.
цилувати (цюлу-, цюлю-)
руки (п по руках).
цилющий і цілючий.
ціль, цілі ж. (ч.) р, ціллю
(цілю); (в цілі) для, на,
щоб; робив для (в цілі)
добра; рятуючи (в цілі
рятування).
цісар, -ря, мн. -рі 68¹.
Ціцерон (Ціцеро, Ціце-
цло, ч мїто. (рон), з -рона.
(цминтар) цвінтар.
(цнота) чеснота.
(цофатися) відступати.
цукерка ж. р. і цукерок ч.
р. (цукорок); цукерочка
(цукорочок).
цукерня (цукорня).
цукор (цукер, сахар), з цу-
цуратися кого-чого. [кру.
(цюді) сюді.
(цюріти) джорчати.
(цюрком) джюрком прсл.
ця див. цей. [тітка.
(цвоця л, а тета) тьбтя,

Ч

чавіти, р давіти.
чагар, -ря, мн. -рі 68¹.
Що в дужках ( ), того не вживайте!

чаєвий і чайовий 138.
чай (гербата), з чаю.

Чайківський (-ков-) 21.

чапля (цапля).

час, з часу; іншим часом (в інший час); останнім часом, останніми часами (в останній час); незабаром (*р* в найближчий час); досі (до теперішнього часу); часом (часом); виграли на часі; за війни, під час війни; тим часом (*рс* між тим).

часник (чосник), з -ку.

часопис ч. (ж.) р., з -су бб.

частина (часть), частиною (частью, частию).

чатувати на кого.

(чахий *р*) заніділий, змарівлий. [і сухот.

(чахотка) сухоти, з сухіт

чашка — це келих; (чашка *п*) череп. [чвалом.

чвалом (цвалом), галопом,

чванітися ким-чим — це нестися тим, чого не мавш; (чванитися) пишатися, величатися.

чванливість, пиха (бута).

чверть і *р* четвєрть.

чвірка і четвірка.

чей, чень *р*, ч хіба, ж.

чекати кого-чого (*р* на кого-що), очікувати 211.

чемодан і валіза.

Ченстохова (Ченстохін).

чеплятися до кого-чого або

за кого-що, *р* кого-чого.

черва (*а* черв); черняк (червак). [невий 138.

червень, з червня; черв-

червінець (червонець) 23, -нця.

червоний (червений, черлений).

червоніти (паленіти, *р* червонітись), шаріти.

черга, за чергою (по черзі); і собі (в свою чергу); насамперед (у першу чергу); в різних містах (в різних з черги містах).

Черевік, мн. черевіки,

чередá, з черід 95. [-ків.

Через те що, того що, тому що, тим що, через (задля);

поет написав (написано через поета); (через) два

роки працювали; множити, ділити на три (через три); не їв день (через день); що другого дня

(*р* через день); посилати ким (*р* через кого); че-

рез (з причини); через бурю (в наслідок бурі);

через (без) двір.

Черепашин — належний черепасі; ч е р е п а х о в и й

— з черепахи. [ний.

череп (чашка *п*); череп'я-

черешня, з черешень 96;

черешневий 138.

черкнути (черкнути).

чернець, ченця і *р* черця 65.

Чернівці, з -вєць і -нівців,

черновецький і чернівський 124.

Чернігів (Чернигів), з Чернігова, чернігівський 10.

27а.

черта (*а*) ріса; ріси (черті, не: черти) обліччя.

чєсний (чєстний) 58.

чеський 55.

четвѣр, з четверга 70.

чѣтверо 199, -рѣх, -рѣм, -рѣма) 169.

чечевіця і ч сочевіця.

чи (чі) 54; чи-чи, хоч-хоч, що-що (будьто-будьто).

Чигирін, з Чигиринá, чигирінський.

чим; краший, як (чим) ти; щораз (чим раз); щонайскоріше (чимскорше), якнайскоріше; що — то (р чим — тим): що далі в ліс, то більше дров; дедалі — то (чим — тим); щораз, р. чим раз.

чин; головно, здебільша (р головним чином); таким чином, отже, отож, от так, виходить, р таким робом.

числѣний (чисельний).

(чіслити на л, не: числіти) покладатися на; рахуватися (чіслитися) з ким.

читальня, мн. читальні (читальні).

читати про (о) кого-що; читати рідною мовою (на, в рідній мові).

читання (чітання).

читацька маса.

читкий — легкий до читання; чіткій — ви-

Чикаго (р Шикаго). [разний. чіплятися (чіпатися р) за кого-що або до кого-чого (р кого-чого а).

(чіхатися в що) чухати що: чухав голову.

(чо) чого.

чобіт, з чобота, мн. чоботи, чобіт 79, чоботям, чобітьмі 81, в чоботях і в чоботах; чобіток 23.

чоботар, -ря, мн. -рі 68'.

чонем (човно), чонна, мн.

човні (човна). [мн. чола.

чолó, р чолó, чолá, на чолі,

чоловік — це муж; л ю д і-

н а — чоловік чи жінка;

це добра людина (чоло-

вік); С³ чоловіків, а по

числівниках і чоловік 79;

людина (людина).

чому (р для чого). [р].

чорнілиця (чорнилиця

чорніло (рс чорнила), з -ла.

чорнобрівий (-бровий) 11.

чорновусий 39.

(чосник) часник.

чотири 161, -рѣх 54. 166,

-рѣм 166, чотирма 168;

чотири столі, рази і т. ін.

ч. р. (рс чотири стола,

раза); чотири корові, чо-

тири вербі і т. ін. ж. р.

(р чотири корови, чотири

вербі); чотири вікні, чо-

тири сліві і т. ін. н. р.,

або чѣтверо вікон, чѣтве-

ро слів (чотири вікна, чо-

тири слова); так само по

всіх числівниках, що за-

кінчуються на 2, 3 і 4:

24 корові, 43 столі, 52

вікні (24 корів, 43 столів).

чотирикүтній (-ний) 128.

чотирилітній (-ний) 128.

чотирисотлітній (-ний) 128.

чотіриста 161, чотирьох

сот, чотирьом стам, чо-

тирма́ ста́ми 168. [128.
чотирна́дцятилітній (ний)
чотирна́дцять 161, -тьо́х,
-тьом, -тьма́ і тьома́.
чотирьо́х, -рьо́м (-рох,
-ром) 54. 166.
чува́ти — це чу́ти: що чу-
ва́ти? а чувáти — пильну-
ва́ти; чувáй а і пильну́й.
(чу́ство, не: чувствó) по-
чуття́.
чудні́й — це чудакува́тий.
чу́до, ч диво́, мн. чу́да, чуд,
р а чудеса́, чудес; (до-
вершити чудос п) учини́-
ти чудо, диво. [дові́й).
чудові́й (чудесний) рс, чу-

чудува́тися (чу́дуватися)
з кого-чого (а кому-чому).
чужинець (чужине́ць), -ця.
чужозе́мний (-ній) 40. 128.
чужосто́ронній (-ний) 128.
чума́ (джу́ма). [джур (-у́рів).
(чура) джу́ра, мн. джу́ри,
чу́ти про (о) кого-що, р
за кого-що що, чо́го; чу́-
тися на силі; почу́вся
(дався чути).
(чутити) приво́дити до при-
то́мности, до пам'я́ти.
чу́тка про (о) кого-що.
(чу́ть р) малоне, ле́две не.
чу́хати що (чіхатися в що):
чу́хав го́лову.

Ш

шабаше́вий (-шовий) 138.
ша́бля (сабля), мн. ша́блі,
ша́бель. [вий, шабло-.
шабльо́нний і шабльо́н-
шампа́нське і шампа́н.
(шандар) жандарм і жан-
да́р.
шанта́ж, жува́ти кого (на
кім) 285. [29.
шарава́ри, -рів (шаровари)
ша́ржа ж. р. і ша́рж ч. р.
ша́рф (ша́рфа).
шатро́ (шатер) рс н. (ч.) р.
шатéн (шати́н).
(шафот) ешафо́т.
ша́хва і р шафа, мн. ша́хви
— ша́фи, я ша́хов і з ша́-
фів.
ша́шель, з ша́шля ч р. і
ша́шіль, ша́шелі ж. р.
шва́гер, шва́гра.
Швайца́рія, швайца́рський,
швайца́р 280.

швед і шведе́н.
швець, шевця́ (швеця) 65.
швидкий до чо́го; шві́дко
(бистро).
шві́рень, -рня 23 і шво́-
рінь, шво́рення, шво́рень,
шво́рня 65. [зва букви ш.
(ше) ша — украї́нська на-
Шевче́нко (Шевчене́к) 45.
46, Шевче́нка (-ки) 70;
Шевче́нківський (-кві-
ський). [схемати́зм.
(шема, шемати́зм) схéма,
ше́піт (шепт, шепот), з ше́-
поту. [чи 204.
шепта́ти, ше́пчуть, ше́пчу-
ше́ршень. ше́ршня (шер-
шеня) 18. 65.
шесте́рня і шесті́рня 26.
ше́стєро, -ро́х, -ро́м, -рома́
(-рйо́х, -рйо́м, рйо́ма) 169.
(шестий) шо́стий 31. 161.
шестику́тній (-ий) 40. 128.

шестилітній (-ний) 40. 128.
(шизма) схізма.

шимпанзэ (шимпанз) н. р.,
не відмін. 294. [рэйок.

(шини) рэльси, ч рэйки,
шинкар, -р'я, мн. -р'і 68'.
(шириною *рс*) завширшки,
ушыр. [(ширiть).

шырiти (ширiти), шырте
широкий лістом, на лист.
широчiнь, чiвнi, чiнню 22.
шыя (шея *рс*).

шістдеся́т 161, -тьо́х 166,
-тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́
168. [128.

шістдеся́тилітній (-ний) 40.
шістна́дцятирічний (-ній)
40. 128.

шістна́дцять 161, -тьо́х 166,
-тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́.
шісто́т 161, шісто́х (ше-
сти) сот 166, шісто́м стам,
шісто́ма ста́ми 168.

шісто́слітній (-ний) 40. 128.
шість 161, шісто́х і шісти́
30. 166, шісто́м 166, ші-
сто́ма і шісто́ма 168. [29.

шкара́лу́па, -лу́ца і -лу́ща
шкара́ля́тіна (скарля́тіна).
шка́рпéтки, з шка́рпéток.
шкварка (шкварок).
(шкелет) скелéт, ч кіста́к.
шкельце, шкельця.

шкі́длівий (шко́дливий) 16.
(шкі́ра, шкі́рянний) шку́ра,
шку́ра́тя́нний, шку́ря́нний,
13. [скля́нний 263

шкло *р*, ч скло, скля́нка,
шкля́р *р*, ч скля́р, -ра́, мн.
-р'і 68'. 263. [прсл шко́да.
шко́да, зо шко́д і *р* шкі́д,

Що в дужках (), того не вживайте!

шко́дити, шко́джу; шко́діти;
-дію.

шко́дува́ти за (о) ким-чiм
або кого-чого.

шко́ла ви́ща і *р* висо́ка;
шко́лу (шко́ли) скiнчив;
ходив (*л* уча́цав) до шко́ли
(шкі́л).

школя́р, -ра́, мн. р'і 68'.

шку́ра (шкі́ра) 13, шку́ря-
ній (шкі́рянний), шку́ра-
тя́нний.

шлея́ (шля́я), шле́і, шле-
е́ю, мн. шле́і, шлей.

шлу́нок, ч живiт.

шлю́б (сла́уб) 263.

(шля́усар) сла́усар 263.

шля́х; iти шля́хом (по шля́-
ху); (яким шля́хом) як;
ро́звиток чита́нням (шля́-
хом чита́ння). [6. 7.

шля́хэ́тний (шля́хотний)
шля́хэ́ський (шля́хот-
ський) 6. 7. [кач 263.

шма́рка́тий, шма́рка́ч (сма́р-
шма́рува́ти (сма́рувати)
шну́р (сну́р) 263. [263.

шо́рсткiй і шерсткiй.

шо́се н. р. (шо́с, шо́са)
не відмін. 294.

шо́стий (шестий) 31. 161.

шпа́га (шпа́да).

шпа́ле́ра (шпа́лір).

шпа́цір, спа́цирува́ти, *р*
спа́цир, спа́цирува́ти 263.
(шпетити *р*) обриджа́ти
кого, ганьби́ти.

(шпетний *р*) гидкiй, брид-
шпиг, шпигун. [кiй.

шпи́ця (спи́ца) 263. [лю.
шра́пне́ль ч. (ж.) р., з -не́-

шріг (шрот), шрóту 286.
штайі (п сподні), -нів,
-нам і -ням 123. 97, -намі
і -ньми, в -на́х і -нях.
штатів, р статів 263.
штéмпель (стемпель) 263,
штéмпля, штемплювати
(стемплювати) 263.
(Штефан) Степа́н, -па́на.

што́ра (стора) 263.
(штрайк р) страйк, страй-
кува́ти 263.
штраф (а гривна).
(штука р) мистецтво.
штука́р, -ря́, мн. рі 68'.
(шуба рс) ху́тро, кожу́х.
шукáти (глядати) кого-чого
(за ким-чим).

Щ

ща (ще) — українська
назва букви щ.
щабель (щербель), -бля́; во
щабля́ на щабель.
щавель (квасок), щавлю́.
щавле́вий (щавльови́й) 138.
(щавний) кіслий.
(щадити) берегти́, жа́лу-
вати, мѝлувати.
щасті́ (щасть) Боже.
ще — пишемо по голосних;
і щé — по приголосних:
він ще́, вона ще́; ще́ (а
щедри́й на (в) що́. [(еще).
щети́на (щотина) 31.
щипáти (щипати), -па́ю.
щі́ро (шире) прсл 228.
щі́льно (рс наглухо) прсл.
щі́тка (щотка) 30.
що (шо); щонайни́щий; що-
вечора́ (по вечорах), що-
місяця́, щохві́лі (п що
хвиля), щосі́ли (п що си-

ла', що годи́ни (п що го-
дина) 252; що́ там таке́
(такого); що́ — то (р чим
— тим); що́ далі в ліс,
то більше́ дров; ті, що́
(які, котрі) кохали́сь, ро-
зійшли́ся; щонаймѝ́нше,
принай́мні (принаймен-
ше); щонайско́рше (чим-
скорше).
щоб (а щоби р, а аби) 255;
у Шевченка нема́ щоби
ані разу, все щоб.
(щогід) щоро́ку.
щодѝ́нник і дѝ́вник.
(щобіно р) оце́ тільки, оце́
за́раз, допі́ру, аж, тільки-
но.
щора́з (чим раз) більше́.
щось таке́ (такого), щось
за́ле (злого), щось і́нше
(і́ншого).
щотимне́вий (-жньо-) 138.

Ю

(ю, ню) іі 186.
ювелі́р (юбелі́р) 260.
ювіле́й (юбілей) 260; юві-
ля́т (ювілянт), ч ювіля́р.
(юг а рс) півде́нь.
Югосла́вія (Південносла-

вія), югосла́вський (юго-
слов'янський).
(юлиця) ву́лиця 39.
(юмо- р) гумористичний
юна́к (молодець). [270.
юва́, мо́лодь.

юріст (юриста). [стїтись. (ютитись *рс*) тулітись, мо- Юхїм, Юхїмович 135.

юхта, з юхти ж. р. і юхт, з юхту ч. р.
юшка, *р* росїа (розсїа).

Я

яблуко (ябло, яблоко *р*) 13, яблуневий 138, яблуна, яблучко, яблучний (яблóч- ний *р*) 13. [68².

явір, з явора, мн. явори Ягелло і Ягаїло.

ягода, з ягід 94.

яд (*р* їдь), отрута.

яєчко (яечко), мн. яєчка (яечка), яєчний білок.

яешня (яечня) 62.

(язик *а*) мова; (язичний *а*, язиковий *а*) мовний; язи- ка (язїка *а*). [єць.

яйце, мн. яйця (яйці), я- як, *р* яко *а*; як (в який спосіб); якнайкраще, як-

найскоріше (чимскорше), щонайскоріше; (як тільки *р*) скоро - то; який (як)

великий вплив, яка (як) вона велика; як він, так і вона (так він, як і вона).

який; ті, що (які, котрі) кохались, розійшлися.

Як а була мерзла земля, зараз уся порозставала, Квітка. Або: Дітвора —

котре біжить, котрого на руках несуть, Квітка.

якнайскоріше (-скорше). якось, *р* якось.

(якстїй *р*) відразу, зараз. ялівець 23 і яловець, з я-

лівцю.

(ялося) годїться, можна, подобав.

янгол і ч ангел; *р* ангол. яничар, -ра, мн. -ри 68².

Янкель, Янкеля, Янкелем (Янкля, Янклем) 65.

Японїя, японець, япон- ський (япан-).

Ярина, Ірина (Ірена), О- рина 275.

ярина — збіжжя, посїяне весною; (ярина) горóдина.

яркий — це пожадливий; (яркий) ясний, яскравий.

ярмарок (ярмарка, ярма- лок), з -рку.

ярмўлка і ярмўрка.

ярмо (ярем) н. (ч.) р. [132.

ясен, ясена і ясень, ясеня Яси (Ясси), з Яс 123, я- ський.

(яскїня *л*) печера.

ясла, ясел і ясна, ясен 125.

ясний і *р* ясний.

яструб (ястреб, ястріб) 13.

ятел (дятел), ятла і ятїль, ятеля.

ятїр, ятера.

(яти) брати, взяти; (ялося) дїчить, подобав, можна.

яхта (яхт), з яхти.

ячмінь, з ячменю 22; яч- ний 62.

(ящик *рс*) скрїня, скрїнька. ящїрка, ящур.

ГОЛОВНІ ВІДМІНИ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ВІД МОВИ ЗАХІДНЬОУКРАЇНСЬКОЇ.

„Рідна Мова“ від початку свого існування повсякчасно кидає до широких українських мас величне гасло: Для одного народу — одна літературна мова. Найширші читацькі кола потроху переймаються цим гаслом, починають розуміти його велике й корисне значення для цілої нації, і в міру спромоги своєї уже працюють для здійснення цього. Щоб голос „Рідної Мови“ не був тільки голосом в пустелі, а велике гасло не позоставалося без реального оформлення, видаємо цього Словника, — на поміч усім тим, що щиро бажають навчитися всеукраїнської літературної мови. До Словника додаємо й оці „Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської“ — першу спробу коротенького систематичного огляду головних рис т. зв. „галицької“ мови¹; сподіваємось, що цей наш нарис допоможе західньоукраїнській інтелігенції виразніше

---

¹ Тих, що бажають довідатися про це докладніше, відсилаю до двох своїх праць: 1. Український стилістичний словник, 496 ст., ціна 6 зл., і 2. Чистота й правильність української мови, 215 ст., 4 зл. (Львів, Ринок 10, Книгарня Наукового Товариства).

з'ясувати собі головні відміни її мови й мови літературної, а тим самим легше навчитися літературної мови.

Щоб полегчити читачам користуватися Словником і цим додатком, подано в Відмінах §§ порядкові, а в дужках коло них відповідні §§ з частини I „Рідного Писання“, де говориться про те саме; цебто, цифри, що стоять у Словнику по словах, показують §§ не тільки I ч. „Рідного Писання“, але й дужкові §§ цього додатку.

Виклад у цих Відмінах, як і в I ч. „Рідного Писання“, короткий і популярний, пристосований для школи й для широкого громадянства.

I.

Літературна мова в Галичині і в Східній Україні.

Історія літературної мови в Галичині надзвичайно цікава, на жаль тільки, вивчено її дуже мало. Як показав я в своїй двотомовій монографії: „Українська літературна мова XVI-ого ст.“, нова наша літературна мова зачалася перше на західніх українських землях, і власне вони відіграли тут найважливішу роль. Перші організовані канцелярії з живою мовою повстали на західньоукраїнських землях, і тільки пізніше бачимо їх і на землях східньоукраїнських. Реформація в XVI ст., що несла живу мову до церкви, так само найбільше відбилася серед західньоукраїнського народу. Ось через усе це та нова

літературна українська мова, що повстала в половині XVI-го століття, у своїй основі була мовою західньоукраїнською. Ця мова, відповідно змінюючись, органічно лишилась у Галичині аж до новіших часів; якоїсь великої й дошкульної перерви в її розвою тут ніколи не було.

Зовсім не так зложилася історія літературної мови в Україні Наддніпрянській. Розвій її тут усе був ненормальний. Нова (середньовікова) літературна мова зачалася на Сході значно пізніш, як у Західній Україні, бо виразно бачимо її тільки з половини XVII-го віку. Основою її була мова західньоукраїнська, з доданням своїх східньоукраїнських рис. Головними творцями літературної мови в Східній Україні тоді були або галичани чи західні українці взагалі, або особи з західньоукраїнським вихованням.

Ось через це в XVI-XVII віках для сходу й заходу українського народу була майже одна літературна мова, одна не тому, що за тих часів може й жива мова була однаковою, ні, — жива мова люду вже тоді була виразно різна; спільність цю я пояснюю тільки тим, що тоді й на Сході в основі літературної мови лежала мова західньоукраїнська. Цій спільності сильно допомагала спільна політична приналежність майже цілого народу до однієї польсько-литовської держави.

З 1654 р., цебто з часу приєднання лівобережної України з Києвом до Москви, зачинається нова доба в житті східньоукраїнської

літературної мови. Її спільність із західньоукраїнською з бігом часу малів все більше та більше, натомість східньоукраїнські риси все збільшуються, при одночаснім збільшенні впливів мови російської. Усе це допривело до того, що західньоукраїнська основа літературної мови, при розірванні народів, змаліла зовсім, а пізніше й остаточно зникла.

А коли потім, по малій перерві, в кінці XVIII-поч. XIX віку знову сильніше відроджується українська література, то її пишуть уже виключно східньоукраїнською мовою. Перші творці найновішої української літературної мови — Котляревський, Квітка, Шевченко й ін. — були вже східніми українцями, а в основу їхньої літературної мови лягла мова наддніпрянська. Так розірвалася єдина колись українська літературна мова.

І з того часу літературною українською мовою стає по малу мова київо-полтавська, цебто мова перших українських письменників всеукраїнського значення. Геніяльне слово Шевченкове глибоко захопило цілий український народ, і мова його — до того й географічно центральна — остаточно стала основою всеукраїнської літературної мови. Процес такий — зовсім нормальний, бо національна літературна мова може вироблюватись тільки серед головного матернього народу, а не серед його галузок, особливо галузок одірваних, політично належних до іншої держави з іншою культурою.

А тим часом літературна мова на західньо-

українських землях без перерви розвивалася далі, йдучи старим своїм річищем. Історія її цікава й повчальна, бо виразно відбиває політичну історію свого народу. Галичина сильно відірвалася від своєї метрополії не тільки політично: вона підпала місцевій сильнішій польській, почасти німецькій культурі, відриваючись тим усе більше й далі від матернього пня. Потроху творилися свої регіональні інтереси, а почуття всенаціональне губилося. Таким чином політичний кордон між Східньою Україною й Галичиною помалу ставав міцним китайським муром і для їх культурного й духового життя. Трагедія збільшувалась іще тим, що широкий загал зовсім не розумів величезної шкідливості цього культурно-духового роз'єднання, що в літературі провадив до повстання двох літературних мов.

Але українському народові, як єдиній нації, не тільки не потрібно двох літературних мов, — це було б йому на велику шкоду. На щастя, причини, що провадили до створення двох мов, уже зовсім позникали, а в самій психіці західньоукраїнській стався надзвичайно великий зворот до культурної єдності нації, чому й гасло: „Для одного народу — одна літературна мова“ знайшло тут зовсім дозрілий ґрунт.

Жива західньоукраїнська мова ховає в собі дуже багато цінного й цікавого; вона має всі дані на те, щоб і свою не малу частку внести до спільної літературної нашої мови.

Літературна мова Галичини, що розвивалася без перерви, має дуже багато таких виразів для духового словника, що їх східньоукраїнська мова не знає; тут зах. укр. мова багато допоможе мові літературній.

З часу останньої революції, з 1917-го р., коли український народ понюхав був свого вшан-зілля, літературна мова в Україні надзвичайно сильно розвивається рік - у - рік. Там повстає сила цікавих новотворів, там літературна мова просто п'є з мови живої народньої, вишукуючи в ній найкращі перлини. Сьогоднішній стан наддніпрянської літературної мови надзвичайно високий, і треба відверто сказати, що в ділянці мови там просто чуда досягли. Працюючи часто в голоді й холоді, часом у нелюдських умовах, наддніпрянські письменники й робітники пера та вчені україністи, віддавши всі сили свої найціннішому скарбові рідної культури, за 15 останніх літ створили літературну мову такої величної якості, що вона вже тепер сміливо конкурує за першенство серед культурніших слов'янських мов. Тим самим відпадає в небуття справа регіональних літературних мов для Галичини, Буковини, Закарпаття, Америки й Канади, — для всіх українців на цілім світі вже існує тільки одна всеукраїнська літературна мова — мова наддніпрянська; хто її не знає — мусить навчитися, хто того не робить — дошкульно шкодить рідній культурі й рідному народові.

II.

Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської.

1. Фонетика.

§ 1. Наголошене *и* в українській літературній, як і в живій східньоукраїнській мові, вимовляється чисто, як середньорядне *и* з незначним розтвором уст; навпаки, в дуже багатьох західньоукраїнських говірках наголошене *и* вимовляється з великим розтвором уст, як широке *е*, напр.: купéв, закупéла, клéчуть, долéна, вкусéла, книжкé, козакé, парубкé і т. ін. Такої місцевої вимови повинно вистерігатися, бо вона не літературна.

§ 2. Давнє *л* в українській літературній мові, як і в живій мові східньоукраїнській, завжди дає *я* (по *ж, ч, ш — а*): взяла, м'ясо, хóдять, хотя́ть, узя́ти, час, лоша, жати й т. ін.; в зах.-укр. говорах тут часто маємо говіркове *е*: взéла, мнесо, ходé, хотé, узети.

— § 3 (6-7). Літературна мова звичайно вживає закінчень *-éнький, -éнько, -ечка, -ечко*, — завжди маємо тут *е*, а не *о*, напр.: тихéнький, низéнький, близéнький, близéнько, містéчко, гніздéчко, кни́жечка, лі́жечко і т. ін. В західньоукраїнських говорах маємо тут нелітературні *-онький, -онька, -очка, -очко*: близонько, тихонький, книжочка, місточко.

§ 4 (9). В літературній мові прийнято вимовляти: против, трубити, розхристаний, гармидер, мінута; в західньоукраїнських гово-

рах маємо: протів, трубіти, розхрістаний, гармідер, мінута.

§ 5 (11). В завжди відкритім складі *ri* (з давнього *ry*) літературна мова знає тільки *и*: дрижати, кривавий, тривога, христіти, чорнобривий і т. ін. (див. Словник), тоді як у зах. укр. говорах тут можуть бути *ro*, *ri* чи *re*: дрожати, чорнобровий, тривога чи трівога і т. ін.

§ 6 (12). В літературній вимові приросток *ви-* вимовляється як чисте середньорядне *ви*: виходити, виносити; в зах. укр. говорах дуже поширена передньорядна вимова *ві-*: віходити, віносити і т. ін., — таку вимову треба пильно оминати, бо вона не літературна.

§ 7 (13). Початкове ненаголошене *о* в літературній вимові вимовляється чисто, без наближення до *у*: оженітися, оцінити, охристіти. Навпаки, зах. укр. мова вимовляє таке початкове *о* або як *у*, або навіть як *в* (ў): вженитися, вхрестити; такої нелітературної вимови треба остерігатися.

§ 8 (16). Зміна *о*, *е* на *і* в закритих складах у зах. укр. говорах послідовніша, ніж у говорах східніх, а тому літературна мова прийняла систему західню. Див. „Р. Пис.“ § 15-27; пор. ще § 250 і 286.

§ 9 (27а). Літературна мова вживає форм: цвісті, цвіту, світати, світає (давні: цвѣтъ, свѣтати), а в зах. укр. говорах панує цвисти, свитати (за давніми цвисти, свитати).

В літературній мові прийнято писати по-зах. укр. в дієсловах *-бир-*, *-мир-*, *-пир-*, хоч

у говорах сх.укр. панув тут *i* перед *p*: умирати, забирати, випирати (сх.укр.: умірати, забірати, випірати). Див. „РП“ I § 210.

§ 10 (29). В літературній мові, за живою схід.україн. мовою, прийнято писати й вимовляти: багатий, багато, багацько, багатство, багатир, гарячий, гарячка, гаразд, ганчар, калатати, каламутний, кажан, калач, качан, монастир, паламар, хазяїн, хазяйка, халява, чабан, шаравари, шкаралупа, шкаралуща; в зах. українським тут чується звичайно не *a*, але *o*, чого літературна мова й вимова не допускає. Але ще пишемо й вимовляємо: поганий, корявий, корабель, монах, солдат, ноговиці (хоч у живій східньоукраїнській мові часто чується і тут *a*). Пишемо й вимовляємо зозуля, зах. укр. зазуля, зезуля.

§ 11 (31). Звук *e* по шелесних *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, *дж*, або й по *й* перед твердим складом (цебто таким, що має *a*, *o*, *y* або *и* з давнього *ы*) часто переходить на *o*: вчора, звечора, шобстий; його, йому; так само *e* часто міняється на *o* по м'яких приголосних: льон, сльози, лід — з льоду, польовий, сьомий, цього, всього, до нього, цьому, всьому, сьогдні. В зах. укр. говорах у цих словах звичайно *e* не міняється на *o*: вчера, шестий, семий і т. ін., але така вимова нелітературна. Див. ці слова в Словнику.

§ 12 (36). В літературній вимові сполучення *ря*, *рю* (з давніх *ри*, *рѣ*, *рю*) майже завжди вимовляється як *гіа*, *гіу* (*fa*, *fu*), а не *гја*, *гју*: рясний — *гіаспуј*, буря — *буріа*, ряд

— гiад, царя — сaria, горю — horigu, морю — toriu, а не: rjasnyj, burja, rjad, carja, horju, torju. В зах. укр. говорах, навпаки, сполучення *ря*, *рю* завжди вимовляються з *й* по *р*: бур'я, мор'ю — burja, torju, але така вимова в вимові літературній зовсім недопустима. Пор. далі: апостроф § 78 (35-38).

Літературна мова знає *р'я*, *р'ю* — г'я, г'ю, тільки в небагатых словах (це ті слова, що вдавнину мали не *ра*, *рж*, *рю*, але *р'я*, *р'ж* чи *р'є*, *р'ю*) і зазначає таку вимову апострофом по *р*; це будуть тільки ось ці слова: бур'ян, ганчір'я, звір'я (в й-звір'я), пір'я, сузір'я, подвір'я (надвір'я), довір'я (недовір'я, повір'я, суєвір'я), надмор'я (примор'я, помор'я), перемир'я (замір'я), підгір'я (загір'я, сугір'я, узгір'я), матір'ю, твар'ю, а також у іменах: Валер'ян, Купер'ян, Мар'я (і Валеріян, Купріян, Марія), Мар'яна.

Отож, кожне *ря*, *рю* вимовляємо без *й* по *р*; коли ж по *р* стоїть апостроф, цебто *р'я*, *р'ю*, тоді вимовляємо з *й* по *р*: бур'я — burja, але бур'ян — burjan. Апостроф таким чином показує вимову слова, напр.: Я цьому повірю не повірю, Вибігло з лісу звір'я, В лісі багато всякого звір'я. Ці приклади західній українець вимовляє однаково, тоді як літературна вимова розрізняє їх.

§ 13 (39). Літературна мова оці форми знає тільки з приставним *в* чи *г*: вона, воно, вони; візьму́, гострий, гострити; в зах. укр. часті архаїчні форми: она, оно, они, о́зьму, острый, острити.

§ 14. М'які свистові звуки *с, з, ц* в українській літературній вимові вимовляються чисто, без жадного наближення їх до вимови шелесних *ш, ж, ч*. Навпаки, в зах. укр. говорах свистові дуже часто, головню в вимові інтелігенції, особливо жінок, вимовляються по-польському (як польські *ś, ś, ź*) цебто з виразним шипінням. Треба вимовляти: *світ, цвіт, звізда* (пишемо: *світ, цвіт, звізда*), а не по-польському: *świt, ćwit, źwizda*.

§ 15. В літературній мові звук *г* перед *і* (що з давнього *ǵ*) на кінці слів змінюється на *з* (а не на *дз*); фуга — фузі, герлига — герлізі, дзига — дзізі, в Ризі і т. ін. Зах. укр. письменники, під польським впливом, звичайно пишуть: в Ридзі.

§ 16. Наголос літературний (схід.український) дуже часто відрізняється від наголосу західньоукраїнського, див. цей Словник, де подано головні відміни. Треба тільки пам'ятати, що зах.укр. наголос часто архаїчніший, ніж наголос східньоукраїнський.

2. Морфологія.

§ 17 (72). В літературній мові пишемо й вимовляємо в давальнім та місцевім відмінках тільки закінчення *-ові*: *чоловікові, синові*; в говорах зах.укр. панує закінчення *-ови*: *синови*.

§ 18 (74). Кличний відмінок однини іменників чоловічого роду обов'язково має осібне закінчення *-е, -ю, -у*: *пане докторе, пане професоре, пане полковнику, пане секретá-*

рю, пане вчителю і т. ін.; вживати назовного відмінку замість кличного (як то звичайне в мові західньоукраїнської, часом і східньої інтелігенції) й казати: пане доктор, пане меценас і т. ін. літературна мова не допускає.

§ 19 (75). Орудний відмінок іменників чоловічого й ніякого роду однини в м'якій і мішаній відміні закінчується в літературній мові тільки на *-ем*, а не на *-ом* (як часто буває в говорах західньоукраїнських, а часом і в східніх): Василем, ножем, царем, полем (а не: Васильом, царьом і т. ін.).

§ 20 (76). Місцевий відмінок однини м'якої відміни закінчується на *-і*: на коні, на землі, на вчителі, на місці і т. ін.; а в говорах зах.укр. тут панує архаїчне закінчення *-и*: на кони.

§ 21 (78). В родовому відмінку множини пишемо й вимовляємо тільки *-ей*: коней, гостей, статей; в зах.укр. говорах панує закінчення *-ий*: коний.

§ 22 (84). Слова на *-ість* у літературній мові змінюються так: певність, до певности, цій певности, на певности, всі певности, цебто: всі відмінки, крім родового однини, закінчуються на *-і*; в зах.укр. говорах усі ці форми закінчуються на арх. *-и*: всі вісти.

§ 23 (89). Орудний відмінок ж. р. однини у йменників м'якої відміни в літературній мові закінчується тільки на *-єю*: землею, динею, душею, молодницею; в зах.укр. (часом і східніх) говорах звичайно тут маємо *-ою*: земльою. — Іменники приголосної відміни

в цім відмінку подвоюють свою приголосну (крім *p*) й закінчуються на *-ю*: смертю, річчю, ніччю; в зах.укр. тут часто маємо архаїчне *-ею*: смертею, цілею, помочею.

§ 24 (90). Зах.укр. форми орудного відмінка однини ж. р. на *-ов*, *-ев* або на *-ой*, *ей* літературна мова зовсім не вживає: водою, а не водов чи водою.

§ 25 (99). Слова ніякого роду, що вдавнину закінчувались на *-їє*, *-ьє*, в літературній українській мові закінчуються на *-я* і подвоюють приголосний перед цим *-я*: життя, весілля, звання; в зах.укр. говорах слова ці звичайно закінчуються на *-є*, а приголосної не подвоюють: жите, весіле.

§ 26 (110). Місцевий відмінок однини слів н. р. м'якої відміни закінчується в літературній мові на *-і*: на полі, в серці, в житті; зах.укр. говори звичайно знають тут за польським впливом нове *-ю*: в полю, в серцю, в життю.

§ 27 (128). Українська літературна мова й вимова, за живою східньоукраїнською мовою, знає дуже багато прикметників на *-ній*: давній, синій і т. ін. (повний список їх див. у цьому Словнику або в § 128 „Рідного Писання“ ч. I); навпаки, зах.укр. мова всі ці прикметники звичайно знає на архаїчне *-ний*. Будьте уважні з цими прикметниками, — завжди перевірте себе Словником, бо це дуже помітна відміна мови наддніпрянської від наддністрянської, і письменники західньоукраїнські звичайно не мають природного чуття до цих форм.

§ 28 (155). Вищий ступінь у літературній мові твориться додаванням до прикметникового кореня закінчення *-ший* або *-иший*: слабший, скоріший; у зах.укр. говорах часте ще архаїчне закінчення *-ійший*: дрібніший. Говіркового закінчення *-ций* зовсім не вживаємо.

§ 29 (158). В літературній мові приставка найвищого ступеня *най* ніколи не приймає на себе наголосу: славніший — найславніший, найслабкіший, найгустіший, найперше, найслабше і т. ін.; навпаки, в зах.укр. говорах наголос завжди на цьому *на́й*: на́йславніший, на́йперше.

§ 30 (159). В зах.укр. говорах дуже часто й вільно вживається *за* для збільшення якості прикметника: задобрий, задалекий. Літературна мова оминає ці вирази, вживає їх дуже рідко, звичайно ж замінює їх виразами „занадто, дуже“, напр.: занадто добрий, дуже далекий.

§ 31 (161). У літературній мові прийнято писати й вимовляти числівники: одін, -дцять (одинадцять і т. ін.), двісті, тисяча ж. р., перший, третій, шостий, сьомий, восьмий і т. ін. (див. „Рідне Писання“ I § 161); в зах.укр. мові панують: оден, -йцять (одинайцять і т. ін.), двіста, тисяч ч. р. (з польського *tyśiąc*), первший, третий, шестий, семий, осьмий.

§ 32 (170). У сполученні з іменником жіночого роду вживаємо числівника *півтори* (а не *півтора*, як у зах.укр. мові): *півтори* доби; *півтора* вживаємо тільки при чоловічим роді: *півтора* карбованця.

§ 33 (174). У літературній мові панує займенник *цей, ця, це*; в зах.укр. — архаїчне *сей, ся, се*.

§ 34. У літературній мові, як і в мові східньоукраїнській, при порівнянні *цей* — це ближчий, перший, теперішній, а *той* — дальший, другий: як крикну на *цім* березі, то аж на *тім* чути; на *тім* тижні — *будучого* тижня, на *тім* світі — на світі, що буде і т. ін.; *цей* тиждень — біжучий тиждень, пор. сьогодні. В зах.укр. говорах навпаки: *той* — це ближчий, перший (= літературне *цей*), а *тамтой* — дальший, другий (= літературне *той*). Розрізняйте ці форми! Див. далі § 67.

§ 35 (175). У літературній мові пишемо й вимовляємо: *ввесь* чи *увесь*, *всього*, *всьому*; в зах.укр. архаїчні форми: *весь*, *всього*, *всьому*.

§ 36 (177). Літературна мова вживає таких форм родового та давального відмінків: *його*, *до нього*, *цього*, *всього*, *мого*—*мойого*, *твого*—*твойого*, *свого*—*свойого*, *йому*, *цьому*, *всьому*, *жін. роду* родовий і знахідний відмінки *її*, *давальний її*; в зах.укр. відповідно маємо арх. форми: *вго*, *до него*, *сеґо*, *всього*, *моґо*, *твоґо*, *своґо*, *єму*, *сему*, *всьому*, *ї*, *єї*, *ю*.

§ 37 (183). Літературна мова форми займенників без *н* по прийменниках уживає часто: *до його*, *по йому*; в зах.укр. такі форми без *н* дуже рідкі, звичайно з *н*: *до нього*, *по ньому*.

§ 38 (184). Західньоукраїнських форм: *тот*, *тота*, *тоте*, *тоті*, *сесь*, *сеся*, *сесе*, *сесі*, *там-*

той літературна мова зовсім не знає, замість них уживає: той, та, те, ті, цей, ця, це, ці, той.

§ 39 (186). У літературній мові вживаємо таких форм давального та знахідного відмінків: мені, тобі, собі, мене, тебе, її; в зах. укр. відповідно маємо також і короткі архаїчні форми: ми, мні, ти, си, мя, тя, ю, ню.

§ 40 (191). У літературній мові дієйменники закінчуються на *-ти*, *-кти*: могли, пекти; в зах. укр. маємо тут і архаїчні форми на *-чи*: могли, печи і т. ін.

§ 41 (196). Коли дієслово 3-ої особи однини часу теперішнього чи майбутнього закінчується на *-ся*, то в літературній мові перед цим *-ся* ніколи не випадає *-ть*: пишеться, хочеться; навпаки, в зах. укр. це *ть* звичайно випадає: пишешся, хочешся. Закінчення *-ться* в літературній вимові вимовляється як *ця*: пишеця, хочеця.

§ 42 (198). Дієслова 3-ої особи однини й множини часу теперішнього та майбутнього в літературній мові й вимові закінчуються тільки на м'яке *т*, цебто на *-ть*: но́сить, но́сять; зах. укр. говори часто знають ці форми і без зм'якшення: но́сит, но́сят.

§ 43 (205). Літературна мова й вимова вживає для 2-ої особи множини наказового способу тільки форми на *-іть* (крім *-іте*): ходіть, носіть; зах. укр. говори часто знають цю форму і без зм'якшення: ходіт, носіт.

§ 44 (209). Літературна мова й вимова знають небагато дієслів, що в наворотній

(многократній) формі мають *a*: ламати, помагати і т. ін. (див. їх у цьому Словнику); більшість цих форм мають уже в літературній мові *o*, а не *a*: потопати, прощати, повторяти і т. ін. (див. Словник); навпаки, зах. укр. говори ще знають дуже багато цих архаїчних форм з *a*: потапати, пращати, повтаряти і ін.; будьте уважні з цими формами, — шукайте їх у цьому Словнику, бо літературна мова звичайно знає їх з *o*.

§ 45 (215). В літературній мові частку *би*, *б* пишемо тільки по *-ся*: я старався б, моливсь би; в зах. укр. це *-ся* може бути й по *би*: старавбися, моливбися. Пор. § 216.

§ 46 (216). У літературній мові, як і в мові східньоукраїнській, займенникова частка *-ся* тісно зрослася з дієсловом і не може від нього відділюватись: я вже вмився; навпаки, в зах. укр. говорах це *ся* ще зберегло свою давнішню рухливість: я ся вже вмив. Пор. § 215.

§ 47 (218). Частих і звичайних у західньоукраїнських говорах форм: знавем, зналам, знавесь, зналась, зналисьмо, зналисьте, знавбим, старавбимся літературна мова, як і жи-ва східньоукраїнська, зовсім не знає; замість них вона вживає: я знав, я знала, ти знав, ти знала, ми знали, ви знали, я знав би, я старався б.

§ 48 (220). Дієслово *є*, коли служить у реченні за сполуку при зложенім присудку, в літературній мові звичайно опускається: батько добрий; Київ — столиця України; навпаки,

таке *є* в зах.укр. звичайно не опускається: батько *є* добрий, Київ *є* столицею України, або: Київ столицею України.

§ 49 (221). *Форми суть* літературна мова зовсім не вживає: вони мої свідки; напакі, в зах.укр. архаїчне *суть* часте: вони *суть* мої свідки.

§ 50 (222). У літературній мові майбутній недоконаний час твориться з *буду* й дієйменника на *-ти*: буду старатись, будеш панувати, буде чинити; в зах.укр. говорах ця форма звичайно твориться з *буду* + минулий час: буду старався, будеш панував, буде чинила.

§ 51 (224). Частки - закінчення: *-му, -меш, -ме, -мемо, -мете, -муть* у літературній мові, як і в живій східньоукраїнській мові, здавна тісно зрослися зо своїм дієйменником, а тому *-ся* ставиться по цих закінченнях: старатимуся; старатимуться; в зах. укр. говорах частки ці ще рухливі, можуть бути навіть перед дієйменником, а *ся* звичайно ставиться перед ними: старатисяму, старатисямуть.

§ 52 (207). Дієслова: *їм, дам, повім* і всі похідні від них із різними приставками в літературній мові відмінюються так: *їсі, дасі, оповісі, їсть, їмо, їсте, дасте, оповісте, наказовий спосіб: їж, їжмо, їжте* (дуже рідко: *їдж, їджмо, їджте*). В зах.укр. частіше: *даш, оповіш, їсьте, дасьте, оповісьте, їдж, їджмо, їджте*.

§ 53 (228). У літературній мові прислів-

ники закінчуються на *-че*: рішуче, повчаюче, гáрчачé; в зах.укр. говорах панув *-чо*: рішучо, повчаючо, горя́чо (горйачо).

§ 54 (239). У літературній мові звичайно не вживається *зі*. Перед словом, що розпочинається з одного приголосного звука *з ж ч ш с* (а по нім іде голосний), пишемо тільки *з*, а не *зо* і не *зі*, напр.: з землі, з сином, з жінкою, з школи. Прийменника *зо* (або *з*) пишемо тільки тоді, коли його йменник розпочинається двома приголосними, із котрих перша шелесна чи свистова, напр.: *зо* жмені, *зо* столу, *зо* стін, *зо* шкодою, *зо* слугами й т. ін. Пишемо й вимовляємо *зо* також і перед словом, що розпочинається з таких двох приголосних, що між ними вдавнину був *ъ* чи *ь*: *зо* всею, *зо* мною, *зо* дна, *зо* зла, *зо* двадцять, *зо* Львова. Власне так у літературній мові й вимовляють ці сполучення з *зо*. Докладніше див. „Рідне Писання“ I § 239, там і про вимову *з*. В інтелігентській зах.укр. мові у всіх цих випадках вживається *зі*: *зі* села, *зі* землі, *зі* жмені і т. ін.

§ 55 (244). У літературній мові в займенниках *ніхто*, *ніщо* заперечення *ні* відділюється, коли слова вжито з прийменником, так що прийменника ставимо по *ні*: *ні* до кого, *ні* на що, *ні* за ким. В інтелігентській зах.укр. мові заперечення *ні* звичайно не відділюється: до нікого, на ніщо, за ніким.

§ 56 (250). У літературній мові в дієсловах запанували зах.укр. приставки *наді-*, *піді-*.

зі-, обі-, віді-, розі; східньоукр. жива мова звичайно знає *о* на кінці їх. Частої в зах. укр. говорах приставки *відо-* літературна мова зовсім не знає, уживає *віді*; звичайно пишемо *піді-*, а *підо* тільки в словах: підоспіти, підозрівати, підождати.

§ 57 (254). Частку *би* пишемо тільки тоді, коли попереднє слово закінчується на приголосний звук: узяв *би*, ходив *би*, він *би*; коли ж слово закінчується на голосний звук, то по ньому в літературній мові пишеться й вимовляється тільки *б*, а ніколи *би*: взяла *б*, ходила *б*, вона *б*. Зах.укр. письменники звичайно не скорочують *би* на *б*, і пишуть *би* навіть по голосній, чого літературна мова рішуче не допускає. В „Кобзарі“ Шевченка нема *би* по голосній ані одного разу, — все *б*: взяла *б*, а не: взяла *би*.

§ 58 (254). Так само, як пишемо *би* — *б*, пишемо й *же* чи *ж*: по приголосній пишемо *же*, а по голосній — тільки *ж*, ніколи *же*: він *же*, вона *ж*. В зах.укр. часто пишуть *же* і по голосній. Шевченко в „Кобзарі“ ані одного разу не написав *же* по голосній.

§ 59. Літературна мова дуже неохоче вживає прислівника *лише*, *лиш*, бо він мало знаний у живій східньоукраїнській мові, де панує *тільки*; навпаки, зах.укр. мова вживає його вільно й дуже часто.

§ 60 (255). Літературна українська мова вживає тільки форми *щоб*, а не архаїчної *щоби* (давнє, рос. *чтобы*). Кращі письменники вживають тільки *щоб*; у „Кобзарі“ Шевченка

форми *щоби* нема ані одного разу, скрізь панує *щоб*. Навпаки, в зах.укр. говорах панує архаїчне *щоби*.

§ 61. Давня приставка *въс-* у живих східн. українських говорах і в мові літературній перейшла на *с-*, напр.: *стид*, *схід*, *спільний*, і т. ін.; по говорах зах.укр. маємо архаїчне *вс-*: *встид*, *всхід*, *вспільний*.

3. Складня.

§ 62. Коли в реченні за підмета править числівник із іменником живої істоти чоловічого роду, то його треба ставити конечно в назовному відмінку: *Жало два женці*, *Номис ч. 256*. *Ой два сини оре*, *чотири молоте*, *пісня*. Галицькі письменники в цім випадку вживають польської складні й ставлять родовий відмінок: *Жало двох женців*, *Двох синів орють*. В літературній мові панує тут підметова форма: *Жали два женці*, але часта й форма безпідметова; навпаки, в зах.укр., як і в польській, панує форма безпідметова.

§ 63. Коли в реченні за підмета править особовий займенник *я*, *ти*, *ви*, *ми*, то він у літературній мові часто не опускається: *З тобою давно ми працюєм на полі*, *М. Стар*. В зах. укр. інтелігентській мові, під впливом мови польської, займенника - підмета опускають значно частіш, як у мові літературній.

§ 64. У літературній мові йменникову частину зложеного присудку звичайно ста-

влять у відмінку назовнім, особливо як вона прикметник: Земля зробилась дорога, Нехай ваше слово кріпке буде, Грінченко; Київ— столиця України. Дуже рідко цю йменникову частину ставлять в оруднім відмінку, найчастіше при дієслові минулого часу та при словах: стати, називатися, здаватися: Тополею стала, Шевч. В галицькій мові, під впливом мови польської, панує тут орудний відмінок: Земля зробилась дорогою, Нехай ваше слово кріпким буде, Київ — столицею України.

§ 65. Літературна мова в безпідметовім реченні вживає присудка на *-ться* дуже рідко: Як істься смачно після тяжкої роботи, Грінч.; звичайно ж вона оминає цю форму й уживає підметового вислову: Зроблять заходи, Просять не палити, Поки його не вб'ють. В Галичині, під впливом польським, інтелігенція вживає цих безпідметових форм на *-ться* надзвичайно часто: Зробиться заходи, Проситься не палити, Поки його не вб'ється.

§ 66. Українська літературна мова звичайно оминає ставити в безпідметових реченнях при дівприкметнику предмета в оруднім відмінкові: Хлопця побито, Дерево зламано. Коли предмет у таких реченнях нежива річ, то літературна мова вільно вживає орудного відмінку: Хлопця побито киями, Дерево зламано вітром; коли ж предмет жива істота, то літературна мова орудного тут рішуче оминає й уживає назовної форми: Його по-

хвалив критик (а не: він похвалений критиком). В Галичині (часом і в Сх. Україні під російським впливом), в мові інтелігенції, тут дуже часті архаїчні форми з орудним і при предметі живім: Він похвалений критиком, або: Його похвалено критиком.

§ 67. Літературна мова зв'язкою в головнім реченні вживає займенника *той, та, те*: Тільки *той* достойний щастя, хто боровся за нього, Грінченко. В зах. укр. тут зв'язкою вживають *сей, ся, се*: Тільки *сей* достойний щастя, хто боровся за него. Див. вище § 34.

§ 68. У східньоукраїнських говорах та в літературній мові родовий відділення без прийменника рідкий, частіший із прийменником *від. до*: Учепився *до* воза, Ухилявся *від* розмови. В зах. укр. говорах (як і в мові польській) панує тут давній родовий відділення без прийменника: Учепився воза, Ухилявся розмови.

§ 69. При дієсловах говорення (говорити, питати, розповідати і т. ін.) літературна мова завсіди вживає прийменника *про*, рідше *за* зо знахідним відмінком: *Про* волю говорять. В зах. укр. панує тут архаїчне *о*: Говорили *о* добро держави.

§ 70. У літературній мові по всіх складених числівниках, що кінчаються на *один, одна, одне*, йменника та прикметника ставлять у відмінку назовному однини: Згоріли 21 дім, Їхали 41 особа, Розбили 351 вікно. Коли ж складений числівник закінчується

на 2, 3, 4, то йменника по ньому ставимо у відмінку назовному множини або в числі двійнім („Рідне Писання“ I §§ 117—120): Зробили 352 столи, Паслося 23 корові, Розбили 374 вікні. Цебто, в літературній мові керує відмінком чи числом тільки останнє слово складеного числівника. В мові галицької інтелігенції, підо впливом польським, по складених числівниках звичайно ставлять іменника в родовім множини: 21 літ, 23 осіб і т. ін.

§ 71. У літературній мові по *що*, *щось* прикметника чи займенника ставлять у відмінку знахідному чи назовному: *Щось* страшне співають, Шевч. Вона віщує *щось* недобре, Грінч., *Що* таке. В мові галицької інтелігенції, під польським впливом, панує тут родовий: *Щось* страшного стало, Вона віщує *щось* недоброго, *Що* такого.

§ 72. В значенні часу по *що* йменника ставимо тільки в родовім однини: *щохвилі*, *щогодини*, *щороку*, *щосили*. В мові зах.укр. інтелігенції, під польським впливом, ставлять тут назовного: *що* хвиля, *що* година, *що* рік, *що* сила.

§ 73. По дієсловах із приставкою *при-*: *приглядатися*, *придивлятися*, *прислухатися* і т. ін. у літературній мові, як і в мові живій східньоукраїнській, уживається *до* з родовим, напр. Б. Грінченко: Зінько *приглядався до* сільського життя; рідко *на* зо знахідним: Свидницький: *На* подорожніх *придивлявся*. В зах.укр. панують архаїчні

безприйменникові форми з давальним: Франко: Придивлялася таким машинам.

§ 74. Між мовами західньоукраїнською та літературною дуже багато глибоких словникових відмін, — більшість із них подано в цьому Словнику на відповідних місцях. Усе це слова „ялові“, цебто такі, що до словника літературної мови не вносять нічого нового, а тому зайві для нього.

Часом одне й те слово в мові літературній (сх.укр.) і в мові зах.укр. має різне значення, напр.: дещо — займенник: купив дещо, але прислівником не буває; в зах.укр., навпаки, буває прислівником: купив дещо муки, цебто трохи. Тямити — це частіше „розуміти“, зах.укр.: „пам'ятати“. Протé — це „але“, зах.укр. „тому, того“. І багато т. ін., — див. їх у Словнику.

§ 75. В зах.укр. словнику дуже багато таких архаїзмів, що в говорах східньоукр. вже не знані або мало знані; літературна мова цих завмерлих архаїзмів уже зовсім не вживає. Див. їх у Словнику, де архаїзми зазначено буквою *a*.

§ 76. Віковічне співжиття західньоукраїнського народу з народом польським позначилося великим числом полонізмів у його мові. Надто в мові зах.укр. інтелігенції дуже багато найрізніших полонізмів; див. їх у цьому Словнику, де їх зазначено буквою *п*, але не скрізь. Особливо часті полонізми: 1. словникові; 2. фразеологічні, — в мові інтелігенції надзвичайно багато т. зв. „утер-

тих виразів“, просто перекладених із польського; це т. зв. „кальки“ (*mots calqués*) — прості переклади з польського на українську, напр. *przeciętny* — пересічний; 3. складневі. В народній західньоукраїнській мові полонізмів цих без порівняння менше, як у мові інтелігенції. Але стародавні полонізми, як і влучні кальки, що сильно заглибилися в нашої мові й загально знані, прийняті вже до літературної мови.

§ 77. У словнику зах.укр. інтелігенції не рідко можна знайти й деякі русизми, — залишок попередніх часів, головно першої половини ХІХ-го віку, коли російські культурні впливи були сильні в цілій Галичині. В східньоукраїнських говорах, а особливо в мові наддніпрянської інтелігенції цих русизмів — словникових і фразеологічних — значно більше. Див. їх у Словнику, де русизми зазначено буквами *рс*, але не скрізь.

III.

Апóстроф.

§ 78 (35-38). 1. Губні звуки *б, п, в, м, ф* здавна в більшості отверділи в нашої мові, так що органічне з'єднання їх із йотованими голосними *є, ї, ю, я* в один склад стало неможливе.

2. Губні приголосні *б п в м ф* перед йотованими голосними *є ї ю я* позістаються твердими, а йотовані вимовляються виразно окремо від губних, так, як вимовляємо їх

на початку слова чи складу, щобто губні не зливаються з йотованими в органічний склад, вимовляємо з *й* між ними, по губних. Давне п'ять — пять — ріаť — р'аť стало вимовлятися рјаť.

3. Цю особливу вимову губних з йотованими голосними зазначали в нас звичайно через *ъ* чи *ь* по губній, рідше паєриком над нею чи по ній, але з 1905 р. стали послідовно зазначати т. зв. апострофом по губній: п'ять. Апострофа пишемо як ' а не '.

4. Але в східньоукраїнських говорах і в літературній мові можливе й органічне з'єднання губних звуків із йотованими голосними, головню в чужих словах: Пяст (Piast, не Pjast), Пясецький (Piasećkuj, не Pja-sećkuj), Бялік, вестибюль, бюро, бельвю, бюлетень, бюст, Мякотін і багато т. ін.; не рідко і в своїх: різдвяний, святий (swiatuj, не swjatuј), свято, святкувати, цвях, морквяний, мертвяк, дзвякати, медвяний, горохвяний, горохвяник, червяк, тьмяний і деякі т. ін. Усі ці слова в літературній вимові вимовляємо без *й* по губних, щобто тут бя, пя, бю, вя і т. ін. творять органічний склад.

5. Щоб не плутати цієї різної вимови тьмяний—м'яти, літературний правопис показує апострофом, де саме маємо вимовляти *й* по губній, — скрізь, де стоїть апостроф: бур'ян, але буря, моря (burja, morja, не burja, mogja), в'ялий, але святий, м'ята, але тьмяний і т. ін.

6. Звичайно по губній *б п в м ф* перед

я ї є ю виразно вимовляємо й і зазначаємо його апострофом: б'ю, баб'ячий, п'ять, в'язи, ім'я, м'який і т. ін.

Треба пам'ятати, що в літературній мові сильно тверда перед йотованою звичайно та губна, що в складі стоїть одна, щето перед губною нема інших приголосних. Коли ж перед такою губною маємо ще приголосні, то вони сильно зменшують розвиток й по губній, чому така губна перед йотованою голосною стає майже м'якою. Див. п. п. 7 і 8.

7. Коли перед губним стоїть ще корінний приголосний, тоді — за п. 6 — по губному в літературній вимові нема й, а тому й апострофа в таких випадках не ставимо: різдвяний, святий, тьмянний і т. ін., — див. вище п. 4.

8. Коли ж приголосна перед губною не корінна, але належить до приставки, тоді по губній й вимовляємо, а тому й апострофа ставимо (бо приставкова приголосна не впливає на губну так, як корінна): зв'язок, зв'язати, сп'янілий і т. ін. Але й не вимовляється тут так виразно, як в п. 6.

9. По всіх приростках, що закінчуються приголосним звуком, перед йотованою голосною я є ї ю ставимо апострофа, бо так і вимовляємо: з'їхати, під'їхати, об'їхати, без'язикий, роз'яснити, від'їзд і т. п., див. дальший Словничок. Коли ж по таким приголоснім іде тверда голосна а, о, и, у, е, то приголосна з голосною творить органічний вимовний склад, а тому апострофа

між ними не ставимо: зокрема, зекономити, зужити, обоснувати, відокремити і т. ін.

10. Іменники жіночого роду, що закінчуються на *б, п, в, м, ф, р*, в оруднім відмінку перед *-ю* мають апострофа: Об'ю, кров'ю, любов'ю, Кем'ю, Юдиф'ю, твар'ю, згар'ю і т. ін. Так ці слова й вимовляємо.

11. У чужих словах по всіх твердих приголосних на місті короткого *i*, а також по приставках *об-* і *суб-* перед йотованою голосною ставимо апострофа: П'вмонт, Барб'є, прем'єр, Лук'ян, Дем'ян, об'єкт, суб'єкт і т. ін. (Див. „Рідне Писання“ I §§ 273 і 268). Так і вимовляємо.

Але по спосібних до м'якшення приголосних (*л н д т з с ц*) коротке *i* зазначаємо в чужих словах не апострофом, а *ь*: віньєта, рельєф, мільйон, коньяк і т. ін. Див. „Р. П.“ I § 268.

12. Про апострофа по *р* (рідко) див. вище § 12.(36) ст. 130.

Нижче подаю Словничка (склав його Мр. І. Коровицький за Правописним Словником Г. Голоскевича 1930 р.) усіх слів, де в літературнім правопису ставимо апострофа.

Аму-Дар'я	бездоров'я	безшлюб'я
ар'єргард	без'їжжя	без'язикий [і т. ін.
	безмір'я	бити — б'ю, б'єш
Барб'є	безмлив'я	битися — б'юся,
бар'єр	безпам'ятний	б'єся і т. ін.
безвір'я	безправ'я	бур'ян
безголов'я	безп'ятко	бур'яніги
безгрошів'я	безриб'я	Б'юкенен
бездум'я	безхліб'я	б'язь

Валер'ян (і Валеріян)	в'ялити	Жаб'с
вар'єтє	в'янути	жаб'ячий
варшав'янка	голоп'ятий	Жанна д'Арк
вдев'ятеро	голуб'я	жереб'я
верхів'я	голуб'ятник	жереб'ячий
верхогір'я	голуб'ячий	Жур'єн де ля
вив'язати		Грав'єр
вим'я	гав'ячий	забити — заб'ю,
вим'яти		заб'єш і т. ін.
вити — в'ю, в'єш	д'Акоста	завити — зав'ю,
і т. ін.	д'Алямбер	зав'єш і т. ін.
відв'язувати	д'Аннунціо	зав'язати
від'їдатися	Данте Аліг'єрі	зав'язка
від'їжджати	Дар'ял	зав'ялий
від'їзд	двадцятип'ятилі-	зав'янути
від'їздити	тній	загір'я
від'їстися	дев'яносто	задерев'яніти
від'їхати	дев'ятдесят	закам'янілий
в'їдатися	дев'ятий	закам'яніти
в'їдливий	дев'ятка	замор'я
в'їжджати	дев'ятнадцять	зам'яти
в'їзд	дев'ятсот	запам'ятати
в'їстися	дев'ять	зап'ясти
в'їхати	Дем'ян	збити — зіб'ю,
вп'яте	дерев'яний	зіб'єш й ін.
вп'ятеро	дерев'яніти	збур'янілий
вп'ятьох	добитися — до-	збур'яніти
в'юк	б'юся, доб'єшся	звити — зів'ю,
в'юн	й ін.	зів'єш й ін.
в'юнкий	довгов'язий	зв'р'я
в'язальник	довгоп'ятий	зв'язати
в'язальниця	довір'я	зв'язок
в'язання	дов'язати	зв'ялити
в'язати	дом'яти	зв'янути
в'язень	ді[о]п'ясти	згар — згар'ю
в'язи	дріб'язковий	згір'я
в'язка	дріб'язок	здерев'яніти
в'язкий	дров'яний	здоров'я
в'язниця	дуб'я	з'єднати
в'язнути		зів'яти
в'ялий	експрем'єр	зім'яти

Зінов'єв
 Зінов'ївське
 зіп'ясти
 з'їдати
 з'їжджати
 з'їжитися
 з'їзд
 з'їздити
 з'їсти
 з'їхати
 зм'якнути
 зм'яти
 знадіб'я
 зневір'я
 знечев'я
 знічев'я *p*
 зобов'язати
 з'юргуватися
 з'ява
 з'явитися
 з'явище
 з'ясувати

 ізв'язати
 ім'я
 інтерв'ю
 інтерв'ювати
 інтерв'юєр
 ісп'яна

 кав'яр
 кав'ярня
 камерфур'єр
 камер'юнкер
 Кам'янець
 кам'яний
 кам'яниця
 кам'яніти
 Кам'янка
 кар'єр
 кар'єра
 кар'єризм

кар'єрист
 квартир'єр
 кип'яч
 кожом'яка
 конов'яз
 коров'ячий
 краков'як
 крем'яний
 кривов'язий
 кривоп'ятий
 кропив'яний
 круп'є
 круп'янка
 Купер'ян (і Ку-
 пріян)
 куп'я
 Куп'янка
 кур'єр
 Кюв'є

 луб'я
 луб'яний
 Лук'ян
 любов — любов'ю
 люб'язний

 Мар'я і Марія
 мар'яж
 Мар'яна
 межигір'я
 міжгир'я
 Монтеск'є
 м'якати
 м'язи
 м'якенький
 м'який
 м'якшати
 м'якший
 м'яло
 м'ясиво
 м'ясний
 м'ясниці

м'ясо
 м'ята
 м'яти
 м'яч

 набити — наб'ю,
 -б'єш й ін.
 нав'язувати
 надвір'я
 надіб'я
 над'їдати
 над'їжджати
 над'їздити
 над'їсти
 над'їхати
 надмор'я
 надпити — на-
 дп'ю, надп'єш
 й ін.
 наз'їжджатися
 наз'їздитися
 нам'яти
 напам'ять
 нап'ясти
 недовір'я
 недокров'я
 нездоров'я
 нем'який
 необов'язковий
 непам'ять
 нечев'я
 нив'я

 обв'язати
 об'єднати
 об'єкт
 об'єктив
 об'єктивізм
 об'єктивний
 об'їдатися
 об'їжджати
 об'їзд

об'їздити	півп'ята	поперев'язувати
об'їстися	підв'язка	попідв'язувати
об'їхати	підв'язувати	попідгір'ю
обов'язаний	підгір'я	по-п'яному
обов'язковий	під'їдати	поп'яте
обов'язок	під'їзд	пороз'їдати
обов'язувати	під'їздити	пороз'їжджатися
обл'ясти	під'їсти	Порфір'єв
обув'я	під'їхати	праслов'янський
об'юшити	під'їом	пред'явник
об'яв	під'їюдити	прем'єр
об'явити	під'язиковий	прем'єра
об'яснення	пир'їна	преспал'є
об'яснити	пир'їнка	прив'язати
О'Коннел	пир'я	прив'ялити
О'Коннор	пир'яний	прив'янути
олив'яний	плем'я	прип'ясти
олов'яний <i>p</i>	побити — поб'ю,	Прип'ять
опам'ятатися	поб'єш й ін.	прислів'я
остров'янин	повити — пов'ю,	Прокоф'єв
	пов'єш й ін.	пуп'янок
паздір'я	повідв'язувати	пуп'яшок
пам'ятати	повід'їдати	п'явка
пам'ятка	пов'язати	п'ядь
пам'ятковий	пов'ялити	п'яний
пам'ятний	пов'янути	п'яниця
пам'ятник	подвір'я	п'яніти
пам'ять	позав'язувати	п'ястися
пап'ємашє	позв'язувати	п'ясть
паруб'я	поз'їдати	п'ята
перев'язувати	поз'їжджатися	п'ятак
передгір'я	полов'яний	п'ятдесят
передмур'я	полум'я	п'ятерик
перемир'я	пом'якшати	П'ятигорськ
переп'ясти	пом'яник	п'ятиденний
п'єдестал	пом'янути	п'ятизлотник
П'ємонт	пом'яти	п'ятий
П'єр	понад'їдати	п'ятирічка
П'єро	пообв'язувати	п'ятінка
п'єса	пооб'їдати	п'ятірня
пити — п'ю, п'єш	пооб'їжджати	п'ятка
й ін.	пооб'їздити	

п'ятнадцять
п'ятниця
п'ятничий
п'ятсот
п'ять, п'яти

рам'я
реп'ях
риб'я
риб'ячий
Рів'ера
Робесп'ер
розв'язати
розв'єднати
розім'яти
розіп'ясти
роз'їдатися
роз'їжджати
роз'їжджений
роз'їжджувати
роз'їзд
роз'їздити
роз'їсти
роз'їхати
розм'яклий
розм'якнути
розм'якшати
розп'ясти
розп'ятий
розп'яття
роз'юдити
роз'юшити
роз'яснення
роз'яснити
роз'ягнений
роз'ягрити
руб'я
Руж'є
рум'явий
рум'явість
Рум'яндев

Сак'я-Музі
сап'ял
сап'яновий
сап'янци
сем'я р
Сир-Дар'я
сім'я
сім'я
сім'яний
скам'янілий
скам'яніти
слив'янка
слов'янин [ське
Слов'яносерб-
слов'янофіл
Слов'янське
Слов'янщина
слов'янський
соловей, -лов'я,
-в'єві й ін.
солов'євий
солов'їний
солов'ячий
солом'явий
солом'яник
сором'язливий
сором'язний
спам'ятатися
спитися — зіп'ю-
ся й ін.
спом'янути
сп'янілий
сп'явіти
сп'яна
сп'янчитися
старослов'ян-
ський
стрем'я
струп'я
суб'єкт
суб'єктивізм

суб'єктивний
сузір'я
тім'я
трав'яний
убити — уб'ю, у-
б'єш й ін.
ув'язнений
ув'язнення
ув'язнути
ув'язувати
ув'язь
узгір'я
узголов'я
упам'ятку
уповити - упов'ю,
-в'єш й ін.
уп'яте
Фельд'єгер
Фокстер'єр
Фур'є
Фур'єризм
Фур'єрист
Фур'єрський
Ф'ю
Ф'юкати
Ф'юме
хліб'я
хлоп'я
хлоп'яга
хлоп'ячий
щипов'яз
череп'я
череп'яний
чип'я
чолов'яга
Юдиф—Юдиф'ю
Юр'єв
Юр'ів

Готується до друку:

Науково-Дослідче Товариство Української Термінології (НДТУТ) готує до друку такі термінологічні словники і розвідки:

1. Англо - Український Загальноекономічний Словник — 60 тисяч термінів.

2. Англо - Український Архітектурно-будівельний Словник — 40 тисяч термінів.

3. „Англо-Український Електротехнічний Словник” інж. М. Савчука — 36 тисяч термінів.

4. Збірник статей п. н. „Українська мова й термінологія”.